

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

15 mars 2006

PROJET DE LOI
réformant le divorce

SOMMAIRE

1. Résumé	3
2. Exposé des motifs	6
3. Avant-projet	37
4. Avis du Conseil d'État n°39.659/2	49
5. Projet de loi	64
6. Annexe	80

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

15 maart 2006

WETSONTWERP
betreffende de hervorming van
de echtscheiding

INHOUD

1. Samenvatting	3
2. Memorie van toelichting	6
3. Voorontwerp	37
4. Advies van de Raad van State nr. 39.659/2	49
5. Wetsontwerp	64
6. Bijlage	80

Le Gouvernement a déposé ce projet de loi le 15 mars 2006.

De Regering heeft dit wetsontwerp op 15 maart 2006 ingediend.

Le «bon à tirer» a été reçu à la Chambre le 21 mars 2006.

De «goedkeuring tot drukken» werd op 21 maart 2006 door de Kamer ontvangen.

<i>cdH</i>	: <i>Centre démocrate Humaniste</i>
<i>CD&V</i>	: <i>Christen-Democratisch en Vlaams</i>
<i>ECOLO</i>	: <i>Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales</i>
<i>FN</i>	: <i>Front National</i>
<i>MR</i>	: <i>Mouvement Réformateur</i>
<i>N-VA</i>	: <i>Nieuw - Vlaamse Alliantie</i>
<i>PS</i>	: <i>Parti socialiste</i>
<i>sp.a - spirit</i>	: <i>Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.</i>
<i>Vlaams Belang</i>	: <i>Vlaams Belang</i>
<i>VLD</i>	: <i>Vlaamse Liberalen en Democraten</i>

Abréviations dans la numérotation des publications :

<i>DOC 51 0000/000 :</i>	<i>Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif</i>
<i>QRVA :</i>	<i>Questions et Réponses écrites</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)</i>
<i>CRABV :</i>	<i>Compte Rendu Analytique (couverture bleue)</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)</i>
<i>PLEN :</i>	<i>Séance plénière</i>
<i>COM :</i>	<i>Réunion de commission</i>
<i>MOT :</i>	<i>Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)</i>

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :

<i>DOC 51 0000/000 :</i>	<i>Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer</i>
<i>QRVA :</i>	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)</i>
<i>CRABV :</i>	<i>Beknopt Verslag (blauwe kaft)</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)</i>
<i>PLEN :</i>	<i>Plenum</i>
<i>COM :</i>	<i>Commissievergadering</i>
<i>MOT :</i>	<i>moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)</i>

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

*Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be*

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

*Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be*

RÉSUMÉ

L'objectif du présent projet est de limiter les effets néfastes de la procédure sur les relations entre parties. Chaque séparation entraîne des difficultés et il importe que celles-ci ne soient pas aggravées par les difficultés procédurales et les débats parfois stériles sur la faute.

La question de la responsabilité dans la rupture doit cesser d'être au centre de la procédure. Il faut détacher la procédure en divorce des litiges relatifs aux conséquences de celui-ci.

Actuellement, il existe deux procédures : le divorce pour cause déterminée (au sens large : il inclut le divorce pour séparation de fait) et le divorce par consentement mutuel.

1. Une seule cause de divorce

Dans un souci de simplification, il est proposé de fusionner les procédures en une seule, mais le divorce par consentement mutuel n'est pas abandonné: il est intégré dans la procédure ordinaire.

Le divorce peut être demandé sur base d'une seule cause: la désunion irrémédiable des époux. Cette constatation peut résulter – quoique rarement – de l'intime conviction du juge. La désunion sera la plupart du temps prouvée par l'écoulement du temps ou par la réitération de l'affirmation de cette désunion (délais de 3 mois à un an selon que la demande est faite par un conjoint ou par les deux, ou qu'il y a séparation de fait avant la demande).

Enfin, la désunion irrémédiable est encore présumée lorsque l'un des époux prouve que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la pour-

SAMENVATTING

De doelstelling van dit ontwerp is het beperken van de schadelijke gevolgen van de procedure op relaties tussen de partijen. Elke echtscheiding gaat met problemen gepaard en het is dus belangrijk dat men die niet erger maakt met procedureproblemen en met vaak nutteloze discussies over wie nu schuld treft.

De vraag naar de verantwoordelijkheid van de breuk moet niet langer meer centraal staan in de procedure. Men moet de echtscheidingsprocedure loskoppelen van de betwistingen met betrekking tot de gevolgen ervan.

Momenteel bestaan er twee echtscheiding-procedures: de echtscheiding op grond van bepaalde feiten (in de meest ruime betekenis: ze omvat ook de echtscheiding wegens feitelijke scheiding) en de echtscheiding door onderlinge toestemming.

1. Eén enkele echtscheidingsgrond

Met de vereenvoudiging als bedoeling, wordt voorgesteld de procedures tot één enkele samen te voegen, maar de procedure door onderlinge toestemming wordt niet opgegeven: ze wordt geïntegreerd in de gewone procedure.

De echtscheiding kan worden aangevraagd op basis van één enkele reden: de duurzame ontwrichting tussen de echtgenoten. Deze vaststelling kan voortkomen uit de innerlijke overtuiging van de rechter, alhoewel dat maar zelden gebeurt. De duurzame ontwrichting zal meestal bewezen worden door het verstrijken van een bepaalde termijn dat men feitelijk gescheiden is of door het opnieuw bexetigen van de ontwringing (termijnen van 3 maanden tot 1 jaar, naargelang het verzoek gebeurt door één of door beide echtgenoten).

Tot slot wordt aangenomen dat er een duurzame ontwrichting is wanneer een van de echtgenoten bewijst dat de ander gedrag heeft vertoond, waardoor

suite de la vie commune. Dans ce cas, le juge peut prononcer immédiatement le divorce.

Le projet consacre le droit au divorce. La procédure est rapide. Le rôle du tribunal est réduit, puisqu'il se limite le plus souvent à constater l'écoulement des délais.

2. Pension alimentaire après divorce

La réforme opte pour un droit élargi, puisqu'il est ouvert même au conjoint qui aura sollicité et obtenu le divorce sans cause. L'exclusion n'est possible que si le débiteur potentiel prouve que le demandeur a commis une faute grave rendant impossible la poursuite de la vie commune. Le débat sur cette faute grave est totalement détaché de celui sur la cause du divorce.

Le droit à la pension est limité dans le temps (durée de la vie commune, sauf circonstances exceptionnelles liées au régime de pension de retraite) et le juge peut le moduler en fonction des choix économiques posés par les parties durant la vie commune.

3. Divorce par consentement mutuel

Le divorce par consentement mutuel dans les grandes lignes de sa forme actuelle est maintenu. Il est intégré dans la procédure unique de divorce.

La formule est assouplie (suppression de l'âge minimum, de la durée minimale du mariage et surtout, possibilité d'entériner des accords partiels pendant la procédure ; si un désaccord surgit pendant la procédure, alors qu'actuellement les parties sont tenues de reprendre tout le processus depuis le début, le texte permettra de poursuivre la procédure et les points d'accord qui subsistent sont maintenus).

het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt. In dat geval kan de rechter de echtscheiding onmiddellijk uitspreken.

Het ontwerp consacreert het recht op echtscheiding. De rol van de rechtbank is verminderd, aangezien die meestal beperkt is tot het vaststellen van het verstrijken van de termijnen.

2. Uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding

De hervorming opteert voor een verruimd basisrecht, aangezien het zelfs zou openstaan voor de echtgenoot die de echtscheiding zou hebben gevraagd en verkregen, zelfs zonder daarbij een reden aan te halen. Uitsluiting is alleen mogelijk indien de potentiële uitkeringsplichtige bewijst dat de uitkeringsgerechtigde een zware fout heeft begaan, waardoor het gemeenschappelijk leven onmogelijk verder kan worden gezet. Het debat over deze zware fout is volledig losgekoppeld van dat over de oorzaak van de echtscheiding.

Het recht op een uitkering tot levensonderhoud is beperkt in de tijd (duur van het samenleven, uitgezonderd uitzonderlijke omstandigheden verbonden aan het pensioenregime) en de rechter kan ze aanpassen in functie van de economische keuzes die de partijen maakten tijdens het samenleven.

3. Echtscheiding door onderlinge toestemming

De echtscheiding door onderlinge toestemming wordt grote lijnen inde huidige vorm behouden. Deze vorm wordt geïntegreerd in de unieke echtscheidingsprocedure.

De formule wordt versoepeld (afschaffen van de minimumleeftijd, van de minimale duur van het huwelijk en vooral mogelijkheid om tijdens de procedure gedeeltelijke akkoorden te bekrachtigen; indien er in de loop van de procedure onenigheid ontstaat, zal de tekst het mogelijk maken dat men de procedure voortzet en de overblijvende punten waarover men het eens is blijven behouden, terwijl de partijen thans nog verplicht zijn de hele procedure opnieuw te beginnen).

4. Procédure assouplie et humanisée

Sauf lorsque le demandeur soutient que l'autre partie a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune, la procédure peut être introduite par requête contradictoire.

A tout moment, les parties peuvent introduire des demandes nouvelles, selon l'évolution du procès, sans frais.

Le juge doit tenter une conciliation et doit donner des informations sur la médiation.

5. Voies de recours

Les décisions prononçant le divorce sont le plus souvent rendues rapidement et sans débat. Dès lors, elles ne sont pas susceptibles d'appel. L'appel reste possible contre une décision refusant le divorce.

Le pourvoi en cassation reste possible, mais le délai pour se pourvoir est d'un mois (au lieu de trois en droit commun).

4. Versoepelde en menselijkere procedure

Tenzij de verzoeker blijft volhouden dat de andere partij gedrag vertoonde dat het voortzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt, kan de procedure worden ingeleid bij verzoekschrift op tegenspraak.

De partijen kunnen, naargelang de evolutie van het proces, op elk moment en zonder kosten nieuwe verzoeken indienen.

De rechter moet een verzoening proberen te bereiken en moet informatie geven over de bemiddeling.

5. Rechtsmiddelen

De beslissingen die de echtscheiding uitspreken gebeuren meestal snel en zonder debat. Er kan derhalve geen beroep tegen worden aangetekend. Er blijft wel beroep mogelijk tegen een beslissing waarbij de echtscheiding wordt geweigerd.

Het blijft mogelijk om Cassatieberoep aan te tekenen, maar de termijn om dit te kunnen doen bedraagt één maand (in plaats van drie maanden in het gemeen recht).

EXPOSÉ DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

1. Généralités

Il existe un consensus général pour introduire la notion de divorce sans faute en Belgique. L'accord du Gouvernement prévoit: «*Lorsqu'un mariage échoue malgré tous les efforts consentis, il faut pouvoir limiter autant que faire se peut les effets de cette expérience traumatisante. Pour cette raison, la possibilité d'un divorce sans faute sera introduite dans les différentes formes de divorce existantes*».

Les États généraux des familles ont suggéré à l'unanimité d'intégrer le divorce pour cause de désunion irrémédiable dans le droit belge. Deux options sont théoriquement ouvertes: maintien des autres causes de divorce (ceci recueillant l'avis d'une forte majorité des états généraux) ou création d'une cause unique.

L'objectif du présent projet est de limiter autant que faire se peut les effets néfastes de la procédure sur les relations entre parties. Chaque séparation entraîne des difficultés et il importe que celles-ci ne soient pas aggravées par les difficultés procédurales et les débats parfois stériles sur la faute.

Le nombre de divorces ne cesse d'augmenter. Le mariage n'est plus considéré comme une institution rigide et indissoluble, mais comme un pacte *sui generis* renouvelé au jour le jour. Le présent projet consacre un véritable droit au divorce.

Le divorce pour désunion irrémédiable remplace le divorce pour cause déterminée et le divorce pour cause de séparation de plus de 2 ans. Il est suggéré d'adopter une forme unique de procédure de divorce mais sans renoncer à la formule du divorce par consentement mutuel qui a un grand succès.

2. Unification des procédures

Au plan procédural, le projet établit une certaine automaticité dans le prononcé du divorce, même lorsqu'il est demandé par un seul conjoint, sans cause. Le juge n'aura plus qu'un rôle limité puisqu'il s'agira dans la plupart des cas de vérifier que certains délais sont écoulés (délai de séparation de fait ou délais de procédure).

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. Algemene inleiding

Er is een algemene consensus om het begrip schuldloze echtscheiding in België in te voeren. Het regeerakkoord voorziet dat: «*als een huwelijk, ondanks alle inspanningen misloopt, het mogelijk moet zijn deze traumatische ervaring zoveel mogelijk te beperken. Daarom zal de mogelijkheid van schuldloze echtscheiding in de verschillende bestaande echtscheidingsvormen worden ingevoerd*».

De Staten-generaal van het Gezin hebben unaniem voorgesteld de echtscheiding wegens duurzame ontwrichting in het Belgisch recht te integreren. Theoretisch zijn er twee opties mogelijk: behoud van de andere echtscheidingsgronden (dit wordt door een grote meerderheid van de Staten-generaal weerhouden) of het creëren van een aparte rechtsgrond.

Het doel van dit ontwerp van wet is het zoveel mogelijk beperken van de schadelijke gevolgen van de procedure op de relaties tussen de partijen. Elke scheiding brengt problemen mee en het is belangrijk dat die niet worden verergerd door procedureproblemen en de vaak vruchteloze debatten over de schuldvraag.

Het aantal echtscheidingen blijft toenemen. Het huwelijk wordt niet meer beschouwd als een star en onontbindbaar instituut, maar als een *sui generis* pact, dat dag na dag wordt hernieuwd. Dit ontwerp consacreert een waarlijk recht op echtscheiding.

De echtscheiding wegens duurzame ontwrichting vervangt de echtscheiding op grond van bepaalde feiten en de echtscheiding na 2 jaar feitelijke scheiding. Er wordt voorgesteld om één enkele echtscheidingsprocedure goed te keuren, dit evenwel zonder afstand te doen van de formule van de echtscheiding door onderlinge toestemming, die veel succes kent.

2. Unificatie van de procedures

Op het vlak van de rechtspleging voert het ontwerp een zeker automatisme in de uitspraak van de echtscheiding in, zelfs wanneer die gevraagd wordt door slechts één echtgenoot en zonder bepaalde reden. De rechter zal nog slechts een beperkte rol hebben, aangezien in de meeste gevallen slechts moet worden geverifieerd dat bepaalde termijnen verstreken zijn (termijn van feitelijke scheiding of rechtsplegingstermijnen).

Actuellement, il existe deux procédures: le divorce pour cause déterminée (au sens large: il inclut le divorce pour séparation de fait) et le divorce par consentement mutuel.

Dans un souci de simplification, il est proposé de fusionner les procédures en une seule, mais la procédure de consentement mutuel n'est pas abandonnée: elle est greffée sur le tronc commun des procédures ordinaires. Grâce à cette formule, les époux pourront divorcer de commun accord mais sans devoir nécessairement résoudre tous les problèmes liés à leur divorce. Il leur sera néanmoins loisible de le faire, moyennant quoi leurs conventions préalables à divorce conserveront l'intérêt qu'elles ont aujourd'hui: elles les lieront pour l'avenir (dans les autres cas de divorce, les accords pris avant ou pendant la procédure n'auront qu'un effet provisoire).

Les articles 229, 231 et 232 du Code civil sont fusionnés en un seul article qui prévoit que le divorce peut être demandé sur la simple constatation de la désunion irrémédiable des époux.

Cette constatation peut résulter:

- soit de l'intime conviction du juge;
- soit de l'écoulement d'un certain délai de séparation de fait (un an voire 6 mois): si le délai n'est pas entièrement écoulé au moment de la demande, le juge pourrait imposer un délai d'attente pour que le temps soit écoulé au moment du prononcé du jugement;
- soit de la déclaration conjointe des époux: dans ce cas les délais sont plus courts;
- soit en vertu de l'adoption par le défendeur d'un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune.

A cet égard, il avait été envisagé de se satisfaire de simples indices. Suite à l'avis du Conseil d'État, le projet a été adapté. Il ne prévoit plus de dérogation au droit commun de la preuve.

En revanche les termes «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» sont maintenant en dépit du même avis (voy. *Infra*).

Momenteel bestaan er twee procedures: de echtscheiding op grond van bepaalde feiten (in de meest ruime betekenis: ze bevat ook de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding) en de echtscheiding door onderlinge toestemming.

Met de doelstelling te vereenvoudigen, wordt voorgesteld de procedures tot één enkele samen te voegen. De procedure door onderlinge toestemming wordt evenwel niet opgegeven: ze wordt toegevoegd aan de gemeenschappelijke basis van de gewone procedures. Dankzij deze formule zullen de echtgenoten in onderlinge overeenstemming uit de echt kunnen scheiden, zonder daarom noodzakelijk alle problemen in verband met hun scheiding te moeten oplossen. Het zal hen vrij staan om het wél te doen, maar de overeenkomsten die ze zijn aangegaan vóór de echtscheiding zullen even belangrijk blijven als ze vandaag zijn: ze verbinden hen voor de toekomst (bij de andere gevallen van echtscheiding zullen de akkoorden die voor of tijdens de procedure werden gesloten slechts een voorlopige uitwerking hebben).

De artikelen 229, 231 en 232 van het Burgerlijk Wetboek worden samengevoegd in één enkel artikel, dat voorziet dat de echtscheiding kan worden aangevraagd op eenvoudige vaststelling van de duurzame ontwrichting tussen de echtgenoten.

Deze vaststelling kan voortkomen uit:

- ofwel de innerlijke overtuiging van de rechter;
- ofwel het verstrijken van een bepaalde termijn tijdens dewelke men feitelijk gescheiden is (één jaar of zelfs 6 maanden): indien deze termijn niet volledig is verstreken op het moment van de aanvraag, zou de rechter een wachttijd kunnen opleggen, zodat de termijn wel verstreken is wanneer de rechterlijke uitspraak volgt;
- ofwel de gezamenlijke verklaring van de echtgenoten: in dat geval zijn de termijnen korter;
- ofwel wegens het vertonen van gedrag door de verweerder die het voortzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maken.

In dit opzicht werd overwogen zich tevreden te stellen met eenvoudige aanwijzingen. Als gevolg van het advies van de Raad van State werd het ontwerp aangepast. Het voorziet nu niet meer in een afwijking van de gemeenschappelijke bewijsregeling.

De termen «gedrag dat het verder zetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt» zijn daarentegen en ondanks hetzelfde advies behouden (zie *infra*).

3. *Maintien de la faute?*

La plupart des auteurs et des praticiens du droit de la famille constatent que le débat sur la faute est souvent stérile. La cause de la désunion est fréquemment difficile à cerner, et résulte la plupart du temps de l'enchevêtrement complexe des difficultés rencontrées dans la vie courante. Comme l'écrivait déjà Jean Carbonnier en 1974, la crise conjugale se meut dans la durée et entre quatre murs, alors que le droit appréhende les faits publics et instantanés. Parfois, c'est même le plus pervers des conjoints qui obtient gain de cause, car la souffrance qu'il provoque par son attitude n'est pas établie, parce qu'elle s'inscrit dans la durée et dans l'intimité, tandis qu'il parvient à prouver un comportement unique - voire accidentel - qualifié d'injure grave dans le chef de l'autre.

Le gouvernement pense que la faute ne doit plus être centrale dans le divorce. Celui-ci doit être prononcé lorsque la séparation est inéluctable, quelle qu'en soit la cause. Mais il ne faut pas totalement exclure le débat sur la faute. De nombreuses voix se sont élevées pour que soit conservé au sein du débat judiciaire une place pour l'expression de la souffrance de la victime. Un équilibre entre les partisans d'une suppression totale de la notion de faute, et ceux qui souhaitent son maintien doit être recherché.

Le projet prévoit donc que l'existence d'un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune peut accélérer la procédure: en somme, le comportement pas nécessairement fautif d'un des conjoints établit le caractère irrémédiable de la désunion, sans plus, et permet dès lors au demandeur d'éviter de devoir subir les délais de réflexion imposés par la loi.

Les termes choisis démontrent la volonté du Gouvernement de conserver au sein de la législation une part du débat sur la faute, mais sans que ce débat soit une nécessité pour l'obtention du divorce.

Plus délicat est le débat relatif à la prise en considération de la faute quant aux *conséquences* du divorce, singulièrement quant à la pension alimentaire. En France, la loi de 2004 a supprimé toute référence à la faute, et le coupable peut obtenir dans tous les cas une aide financière (prestation compensatoire.) Peut-on admettre que le conjoint coupable d'un comportement odieux vis-à-vis de l'autre puisse non seulement obtenir le divorce facilement mais aussi une aide financière? De nombreuses voix s'élèvent en particulier au sein des

3. *Behouden van de fout?*

De meeste auteurs en personen die zich in de praktijk bezighouden met het familierecht, stellen vast dat het debat over de fout vaak nutteloos is. De reden voor de ontwrichting is zeer vaak moeilijk uit te maken en leidt meestal tot een complexe ingewikkeldheid van de dagdagelijkse problemen. Zoals Jean Carbonnier reeds schreef in 1974, slepen de huwelijksproblemen zich voort met de tijd en tussen vier muren, terwijl het recht zich richt op de feiten die publiek zijn en die zich net hebben voorgedaan. Soms is het zelfs de meest perverse van de echtgenoten die het laken naar zich toe trekt, want de pijn die hij of zij veroorzaakt door diens houding is niet bewezen, omdat het mettertijd en in huiselijke kring gebeurt, terwijl hij of zij er in slaagt een eenmalig – of zelfs incidenteel – gedrag te bewijzen dat kan worden beschouwd als een grove belediging vanwege de andere partner.

De regering denkt dat de fout niet meer centraal moet staan bij de echtscheiding. Die moet worden uitgesproken wanneer de scheiding onvermijdelijk is, welke ook de reden is. Het debat over de fout moet echter niet totaal worden uitgesloten. Er gingen heel wat stemmen op om in het gerechtelijke debat ruimte te houden voor het uitdrukken van het lijden van het slachtoffer. Er moet een evenwicht worden gezocht tussen de voorstanders van het volledig afschaffen van de foutnotie en degenen die ze willen behouden.

Het ontwerp van wet voorziet dus dat indien er sprake is van gedrag dat het voortzetten van het samenleven onmogelijk maakt), de procedure kan worden versneld. In feite toont het gedrag, dat niet noodzakelijk een fout vormt in hoofde van een van de echtgenoten, zonder meer het onherstelbare karakter aan van de ontwrichting van het huwelijk, wat de verzoeker toelaat om de door de wet opgelegde bedenkingstermijnen te vermijden.

De gekozen termen tonen de wil aan van de regering om in de wetgeving een deel van het debat over de fout te behouden, maar zonder dat dit debat een noodzaak is voor het verkrijgen van de echtscheiding.

Het debat betreffende het in rekening brengen van de fout als het erop aankomt uitspraak te doen over de *gevolgen* van de echtscheiding, is veel delicates, in het bijzonder voor wat de uitkering tot levensonderhoud betreft. In Frankrijk heeft de wet van 2004 elke verwijzing naar de fout afgeschaft en de schuldige kan in alle gevallen financiële steun bekomen (compenserende prestatie). Kan men toestaan dat de echtgenoot die zich schuldig maakte aan verfoeilijk gedrag tegenover de andere partner niet alleen makkelijk de echtscheiding

organisations féminines et progressistes pour maintenir une sanction civile (sans préjudice des sanctions pénales).

Il est donc proposé de maintenir la faute dans la législation, mais il ne s'agit plus d'en faire la cause du divorce. Elle aura deux effets: accélérer la procédure (on parlera dans ce cas de comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune) et limiter le droit à la pension alimentaire après divorce (faute grave.)

4. Pension alimentaire après divorce

Dans le système actuel, seul le conjoint qui a obtenu le divorce aux torts de l'autre peut être créancier d'une pension alimentaire. Si le divorce est prononcé en vertu d'une séparation de fait de plus de 2 ans, le demandeur est présumé coupable et doit prouver que la séparation est due à la faute de l'autre pour obtenir une aide financière après le divorce.

Les États généraux des familles en 2004, ont considéré quant à la *pension alimentaire après divorce*, qu'une réforme était nécessaire:

1/ le législateur devra choisir de maintenir ou non la faute comme permettant / interdisant l'octroi d'une pension alimentaire;

2/ il faut affiner les critères d'octroi en tenant compte en particulier de la situation socio-économique des parties et des choix posés pendant la vie commune;

3/ il faut fixer un délai maximum (soit dans la loi, soit par le juge et, dans ce cas, le législateur doit décider si le juge est tenu de fixer un délai ou s'il peut le faire comme c'est le cas actuellement; une majorité du groupe suggère que le juge soit tenu de fixer un délai sur base de certains critères tels que ceux dégagés ci-avant).

La réforme proposée opte pour un droit de principe élargi, puisqu'il pourra être ouvert même au conjoint qui aura sollicité et obtenu le divorce sans cause. Le droit à la pension ne sera exclu que si le débiteur potentiel

kan verkrijgen, maar ook financiële steun? In het bijzonder in kringen van vrouwen- en progressieve organisaties gaan er talrijke stemmen op om een burgerrechtelijke sanctie te behouden (zonder afbreuk te doen aan strafrechtelijke sancties).

Er wordt dus voorgesteld om het begrip fout te behouden in de wetgeving, maar niet meer om er een echtscheidingsgrond van te maken. Dit zal twee gevolgen hebben: de procedure versnellen (men zal in dat geval spreken over gedrag dat het voortzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt) en het recht op een uitkering tot onderhoud na de echtscheiding beperken (zwarte fout).

4. Uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding

Met het huidige systeem kan alleen de echtgenoot die de echtscheiding verkreeg ten nadele van de andere partij recht hebben op een uitkering tot levensonderhoud. Indien de echtscheiding wordt uitgesproken krachtens een feitelijke scheiding van meer dan 2 jaar, wordt de aanvrager geacht schuldig te zijn en moet hij bewijzen dat de scheiding te wijten is aan een fout van de andere echtgenoot om na de echtscheiding financiële steun te kunnen verkrijgen.

De Staten-generaal van het Gezin waren in 2004 met betrekking tot de *uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding* van mening dat:

1/ de wetgever zal moeten kiezen de fout al dan niet te behouden om de toekenning van een uitkering tot levensonderhoud toe te laten/te verbieden;

2/ men moet de toekenningscriteria verfijnen door in het bijzonder rekening te houden met de sociaal-economische situatie van de partijen en met de keuzes die werden gemaakt tijdens het samenleven;

3/ er moet een maximumtermijn worden vastgelegd (ofwel in de wet, ofwel door de rechter en, in dat geval, moet de wetgever beslissen of de rechter verplicht is een termijn vast te leggen of hij kan doen zoals nu het geval is; een meerderheid van de groep stelt voor om de rechter ertoe te verplichten een termijn vast te leggen op basis van welbepaalde criteria, zoals deze die hiervoor werden genoemd).

De voorgestelde hervorming opteert voor een verruimd basisrecht, aangezien het zelfs zal openstaan voor de echtgenoot die de echtscheiding zou hebben gevraagd en bekomen zonder concrete vorderingsgrond.

prouve que le demandeur a commis une faute grave rendant impossible la poursuite de la vie commune. Si la réforme permet au juge de prononcer le divorce sans faute, il est apparu prématuré d'envisager d'exclure toute référence à la faute pour ce qui concerne les conséquences financières. Le sentiment d'équité pourrait être heurté si le conjoint qui par son comportement inapproprié a provoqué la rupture obtient néanmoins une aide financière. Le principe de responsabilité subsiste donc, même si ce ne sera plus, à présent, au demandeur en divorce de prouver la faute, mais au débiteur potentiel à l'établir dans le chef du demandeur.

En corollaire, il est proposé de «cadenasser» le droit à la pension, en particulier en le limitant dans le temps.

Les principales modifications sont les suivantes:

- si le divorce est prononcé unilatéralement, la pension est due en principe; seul le conjoint coupable de faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune (*supra*) pourra se voir refuser la pension; (même si le divorce est prononcé parce qu'il y a eu «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» dans le chef d'une partie, le débat sur la faute grave restera ouvert);

- prise en compte explicite des *facultés* économiques des parties;

- comme suggéré par les États généraux des familles ainsi que dans plusieurs propositions de lois existantes, limitation dans le temps de la pension alimentaire après divorce (corollaire important au fait qu'elle pourrait être due indépendamment de toute faute); le choix d'un délai est nécessairement arbitraire, le moins arbitraire serait de considérer que le délai maximum pour le paiement d'une pension alimentaire après divorce serait le délai de durée de la vie commune (ceci correspondrait à une certaine équité: ainsi, il est plus difficile à un conjoint dans le besoin qui a un certain âge de se reclasser qu'à une jeune personne);

Het recht op de uitkering zal alleen uitgesloten zijn indien de mogelijke schuldenaar bewijst dat de verzoeker een zware fout heeft begaan, waardoor het onmogelijk werd om nog verder samen te leven. Ook al maakt de hervorming het mogelijk dat de rechter de schuldloze echtscheiding uitspreekt, het is voorbarig te overwegen elke verwijzing naar de fout uit te sluiten voor wat de financiële gevolgen betreft. Het rechtvaardigheidsgevoel zou kunnen worden gekwetst indien de echtgenoot die door zijn onaangepaste gedrag de breuk heeft veroorzaakt niettemin financiële steun verkrijgt. Het principe van de verantwoordelijkheid blijft dus bestaan, ook al zal het voortaan niet meer aan degene die de echtscheiding aanvraagt zijn om de fout te bewijzen, maar aan de mogelijke schuldenaar om dat bewijs te leveren in hoofde van de aanvrager.

Hiermee samenhangend wordt voorgesteld om het recht op de uitkering tot levensonderhoud «af te grenzen», meer in het bijzonder door het in de tijd te beperken.

De voornaamste wijzigingen zijn de volgende:

- indien de echtscheiding eenzijdig wordt uitgesproken, moet de uitkering tot levensonderhoud in principe worden betaald; alleen aan de echtgenoot die zich schuldig maakte aan een zware fout, waardoor het samenleven onmogelijk werd (*zie hierboven*) zou de uitkering kunnen worden geweigerd; (zelfs indien de echtscheiding wordt uitgesproken omdat er «gedrag is dat het voorzetten van het samenleven onmogelijk maakt» in hoofde van een partij, zal het debat over de zware fout open blijven);

- expliciet rekening houden met de economische *middelen* van de partijen;

- zoals voorgesteld door de Staten-generaal van het Gezin, evenals in meerdere bestaande wetsvoorstellen, beperking in de tijd van de uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding (belangrijk logisch gevolg van het feit dat men de uitkering onafhankelijk van elke fout zou kunnen toekennen); de keuze van een termijn is steeds willekeurig, minst willekeurig lijkt om de maximumtermijn voor het betalen van een uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding te bepalen op de termijn van het samenleven (dit zou overeenstemmen met een zekere billijkheid: zo is het voor een behoeftige echtgenoot die reeds een bepaalde leeftijd heeft veel moeilijker om de maatschappelijke draad weer op te nemen dan voor een jonge persoon);

– toutefois, dans certaines circonstances exceptionnelles, le tribunal pourra prolonger le délai, et pourra dans ce cas réduire le montant de la pension;

– possibilité donnée au juge de moduler de la pension (*quantum* et durée) en fonction des *choix économiques* posés par les parties durant la vie commune (on pense en particulier au conjoint qui s'est investi dans la gestion du ménage ou l'éducation des enfants);

– obligation pour le conjoint demandeur d'être disposé à être mis au travail et à faire valoir ses droits aux prestations sociales;

– au surplus maintien de l'article 301 du code civil dans ses grandes lignes (maintien du plafond du tiers des revenus nets, du critère économique du train de vie de la vie commune, indexation automatique, délégation de sommes, etc.)

5. Divorce par consentement mutuel

Au sein des États généraux des familles, une majorité s'est dégagée pour maintenir le divorce par consentement mutuel. Cette procédure connaît un succès considérable (70% des divorces en 2003).

Cette formule perdra certainement de l'intérêt si l'on admet le divorce sans faute et, en particulier, si l'on admet que le divorce pour cause de désunion irrémédiable peut être prononcé immédiatement lorsqu'il est sollicité par les deux conjoints.

Toutefois, il n'est pas envisagé de modifier les règles de liquidation et de partage, et la pension alimentaire après divorce sera fixée dans le jugement qui prononce celui-ci ou ultérieurement. En d'autres termes, *même dans le cadre du divorce pour cause de désunion irrémédiable, les enjeux postérieurs au divorce resteront un enjeu de litige.*

C'est la raison pour laquelle le maintien du divorce par consentement mutuel dans les grandes lignes de sa forme actuelle doit être maintenu puisque contrairement aux autres cas de divorce, les parties se mettent d'accord sur l'ensemble des conséquences de la désunion *avant* de divorcer.

– bij bepaalde buitengewone omstandigheden zal de rechtbank evenwel de termijn kunnen verlengen en in dat geval het bedrag van de uitkering kunnen vermindern;

– aan de rechter de mogelijkheid geven de uitkering aan te passen (*quantum* en duur), in functie van de *economische keuzes* die de partijen maakten tijdens het samenleven (men denkt hierbij in het bijzonder aan de echtgenoot die zich wijdde aan het huishouden of aan de opvoeding van de kinderen);

– verplichting voor de aanvragende echtgenoot om beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt en om zijn rechten voor sociale voorzieningen te doen gelden;

– bovendien het behouden van de grote lijnen van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek (behouden van het plafond van een derde van het netto-inkomen, van het economisch criterium van de levensstandaard tijdens het samenleven, automatische aanpassing aan het indexcijfer, overdracht van bedragen, enz.)

5. Echtscheiding door onderlinge toestemming

In de schoot van de Staten-generaal van het Gezin bleek er een meerderheid te zijn voor het behouden van de echtscheiding door onderlinge toestemming. Deze procedure kent heel wat succes (70% van de echtscheidingen in 2003).

Deze formule zal vast en zeker aan belang inboeten indien men de schuldloze echtscheiding toestaat en in het bijzonder indien men toestaat dat de echtscheiding wegens duurzame ontwrichting van het huwelijk onmiddellijk kan worden uitgesproken indien ze wordt aangevraagd door beide echtgenoten.

Er wordt evenwel niet overwogen de regels voor de vereffeningen en verdelingen te wijzigen en de uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding zal vastgelegd worden in het vonnis dat die echtscheiding uitspreekt of daarna. Met andere woorden: *zelfs in het kader van de echtscheiding wegens duurzame ontwrichting van het huwelijk, blijft de inzet na de echtscheiding een inzet waarover betwistingen kunnen ontstaan.*

Daarom moet de echtscheiding door onderlinge toestemming worden behouden volgens de grote lijnen van de huidige vorm, want in tegenstelling met andere vormen van echtscheiding, komen de partijen overeen over alle gevolgen van de ontwrichting *alvorens* ze uit de echt scheiden.

Il est donc proposé de maintenir le divorce par consentement mutuel mais en l'intégrant dans les autres types de divorce (article 229 du code civil unique).

La procédure est assouplie en plusieurs aspects:

- suppression de la durée minimale du mariage;
- suppression de l'âge minimum (actuellement 20 ans);
- possibilité d'entériner des accords partiels pendant la procédure (article 1257 al. 2 du projet: afin d'éviter que de tels accords ne soient pris dans la précipitation, il est proposé un mécanisme de protection impératif: l'accord doit être passé pendant la procédure et doit faire l'objet d'un nouvel entérinement de ceux-ci au moins après 3 mois).

Le mécanisme procédural proposé permettra d'assurer des «passerelles» d'une procédure à l'autre si les relations entre époux évoluent en cours de procédure. Par exemple, des époux qui entament un divorce par consentement mutuel «pur» (convention prévue à l'article 1288 contenant un accord complet sur le divorce et ses conséquences) ne sont plus d'accord sur la pension alimentaire: le §5 de l'article 1288 permet de poursuivre la procédure et les accords passés subsistent à titre provisionnel. Les efforts consentis précédemment pour aboutir à un accord ne sont donc pas complètement anéantis (contrairement à la situation actuelle où toute la procédure doit être reprise *ab initio*.) Inversement, si une procédure contentieuse est entamée, et qu'un accord même partiel survient en cours de procédure, l'article 1257 permet d'en favoriser la pérennité.

6. Voies de recours

Comme indiqué ci-dessus, le projet établit une certaine automaticité dans le prononcé du divorce. Il est en conséquence proposé que les décisions prononçant le divorce ne soient pas susceptibles d'appel. Le contenu de la réforme proposée rend peu probable que les demandes en divorce puissent faire l'objet de véritables contestations. Le plus souvent, le tribunal prononcera le divorce sur le simple constat de l'écoulement du temps ou du respect de la procédure (double comparution éventuelle etc.) Surtout, on l'a déjà souligné, le pro-

Er wordt dus voorgesteld de echtscheiding door onderlinge toestemming te behouden, maar deze vorm wel te integreren in de andere echtscheidingsvormen (enig artikel 229 Burgerlijk Wetboek).

De procedure wordt versoepeld voor meerdere aspecten ervan:

- afschaffing van de minimumduur van het huwelijk;
- afschaffing van de minimumleeftijd (momenteel 20 jaar);
- mogelijkheid om gedeeltelijke akkoorden te bekrachtigen tijdens de procedure (artikel 1257, tweede lid van het ontwerp: teneinde te vermijden dat dergelijke akkoorden overhaast worden afgesloten, wordt er een gebiedend beschermingsmechanisme voorgesteld: het akkoord moet worden afgesloten tijdens de procedure en moet na minstens 3 maanden het voorwerp zijn van een nieuwe bekrachtiging).

Het voorgestelde proceduremechanisme zal het mogelijk maken «bruggen» te slaan van de ene procedure naar de andere, indien de relaties tussen de echtgenoten in de loop van de procedure evolueren. Indien bijvoorbeeld de echtgenoten een echtscheidingsprocedure opstarten middels een «zuivere» echtscheiding door onderlinge toestemming (overeenkomst voorzien in artikel 1288, houdende een volledig akkoord over de echtscheiding en de gevolgen ervan) en niet meer akkoord gaan over de uitkering tot levensonderhoud, maakt §5 van artikel 1288 het mogelijk door te gaan met de procedure en de afgesloten akkoorden blijven voorlopig bestaan. De inspanningen die voordien geleverd werden om tot een akkoord te komen zijn dus niet volledig de bodem ingeslagen (in tegenstelling tot de huidige situatie, waarbij de hele procedure *ab initio* moet worden hernomen). Omgekeerd maakt artikel 1257 het mogelijk om, indien een geschilprocedure wordt opgestart en er tijdens die procedure een, zelfs gedeeltelijk, akkoord wordt gesloten, het voortbestaan ervan te bevorderen.

6. Rechtsmiddelen

Zoals hierboven wordt vermeld, voert het ontwerp een zeker automatisme in de uitspraak van de echtscheiding in. Er wordt bijgevolg voorgesteld dat tegen beslissingen die de echtscheiding uitspreken geen beroep kan worden aangetekend. Wegens de inhoud van de voorgestelde hervorming is het weinig waarschijnlijk dat echtscheidings-aanvragen het voorwerp kunnen zijn van echte betwistingen. De rechtbank zal in de meeste gevallen de echtscheiding uitspreken op grond van de eenvoudige vaststelling van het tijdsverloop of van het

noncé du divorce devient sans incidence quant aux effets de celui-ci. L'appel n'a donc plus d'intérêt si le tribunal prononce le divorce. Il risquerait d'être utilisé comme manœuvre dilatoire. L'opposition reste possible. L'appel reste possible contre une décision refusant le divorce (et bien entendu à propos des décisions prises de connexité par le tribunal, en particulier sur la pension alimentaire après divorce).

Le pourvoi en cassation reste possible, mais toujours dans le même souci de limiter les manœuvres dilatoires, le délai pour se pourvoir est fixé à 1 mois (au lieu de 3 en droit commun).

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 1er

Pas de commentaire.

Art. 2

Modifications à l'article 229 du code civil

§ 1er. Cette disposition consacre le caractère unique de la cause du divorce: la désunion irrémédiable. Celle-ci peut être établie par toutes voies de droit, en sorte que le juge pourra toujours prononcer le divorce s'il a l'intime conviction que plus aucun rapprochement n'est possible entre les époux. Bien sûr, le juge n'acceptera de ne prononcer le divorce que si des preuves sérieuses sont apportées, de sorte qu'il sera fait rarement application du premier paragraphe. Les paragraphes suivants créent des présomptions auxquelles il sera le plus souvent recouru.

§ 2. La désunion irrémédiable est présumée lorsque la demande est formée conjointement par les deux époux. Ceci consacre la volonté du Gouvernement d'assouplir la procédure lorsque les deux époux sont d'accord de divorcer. Le volet procédural (C. jud., art. 1255 nouveau) permet aux parties de solliciter le divorce conjointement, sans devoir préalablement régler les conséquences de la désunion: les conventions préalables,

respecteren van de procedure (eventuele dubbele verschijning, enz.). En vooral, zoals reeds werd onderstreept, zal het uitspreken van de echtscheiding geen weerslag meer hebben op de gevolgen ervan. Beroep aantekenen heeft dus geen zin meer indien de rechtbank de echtscheiding uitspreekt. Men zou de mogelijkheid om beroep aan te tekenen kunnen gebruiken als een verdragings-manoeuvre. Verzet blijft mogelijk. Men kan beroep aantekenen tegen een beslissing die de echtscheiding weigert (en natuurlijk tegen de samenhangende beslissingen van de rechtbank, in het bijzonder over de uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding).

Cassatieberoep blijft mogelijk, maar, opnieuw om verdragingsmanoeuvres te beperken, wordt de termijn om in Cassatieberoep te kunnen gaan vastgelegd op 1 maand (in plaats van 3 maanden in het gemeen recht).

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Behoeft geen commentaar.

Art. 2

Wijzigingen aan artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek

§ 1. Deze bepaling bevestigt het unieke karakter van de reden voor de echtscheiding tot regel: de duurzame ontwrichting van het huwelijk. Deze mag worden aangetoond met alle wettelijke middelen, zodat de rechter de echtscheiding altijd zal kunnen uitspreken, indien hij er innerlijk van overtuigd is dat er geen enkele toenadering meer mogelijk is tussen de echtgenoten. De rechter zal natuurlijk alleen de echtscheiding willen uitspreken, indien er ernstige bewijzen worden aangebracht, zodat de eerste paragraaf maar zelden zal worden toegepast. De volgende paragrafen stellen vermoedens in, waarvan men meestal gebruik van zal maken.

§ 2. Het vermoeden van de duurzame ontwrichting bestaat wanneer de aanvraag gezamenlijk wordt geformuleerd door de twee echtgenoten. Dit bevestigt de wil van de Regering om de procedure te versoepelen wanneer beide echtgenoten akkoord gaan om te scheiden. Het procedureel luik (Gerechtelijk Wetboek, nieuw art. 1255) maakt het de partijen mogelijk om gezamenlijk de echtscheiding aan te vragen, zonder voordien de

aujourd'hui obligatoires, deviennent facultatives (cf. Code judiciaire, art 1255, §1er et 1287 nouveaux). En d'autres termes, l'accord peut se limiter au seul divorce.

Lorsque la demande est conjointe, 6 mois de séparation suffisent pour que le divorce soit prononcé immédiatement.

Si le délai de 6 mois n'est pas écoulé, une nouvelle audience est fixée ainsi qu'il est dit à l'article 1255, § 1er, nouveau du Code judiciaire.

Le Conseil d'État se pose la question de l'ambiguïté qui pourrait résulter de la rédaction du texte: on pourrait penser que les parties devraient attendre l'écoulement du délai de séparation de fait *avant* d'introduire la procédure. Il ne semble pas nécessaire de modifier le texte à cet égard. Comme le relève le Conseil d'État, le texte de l'article 1255, § 1er, alinéa 3, suffit à exclure toute discussion.

Le Conseil d'État émet en outre certaines remarques à propos d'éventuelles contradictions (quant aux délais) avec l'article 1255 – en projet – du code judiciaire. On renvoie à ce sujet aux commentaires relatifs à cet article (*infra*).

§ 3. La désunion irrémédiable peut également être constatée sur base de la déclaration unilatérale d'un des conjoints. On peut en effet présumer que le simple fait de demander le divorce, et d'introduire une procédure judiciaire à cette fin, est déjà un indice considérable de ce que la désunion est grave. Toutefois, il faut ici encore davantage qu'en cas de déclaration conjointe veiller à éviter toute précipitation. C'est pourquoi le délai de séparation devra être d'au moins 1 an.

À propos de l'articulation avec l'article 1255 – en projet – du code judiciaire, on renvoie au commentaire relatif au § précédent.

§ 4. La désunion irrémédiable est également présumée lorsqu'un des époux a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune.

A ce stade, de la procédure, l'enjeu est relativement faible, puisque le constat de l'existence d'un tel comportement aura pour seul effet d'accélérer la procédure (le prononcé du divorce sur cette base n'entraînera

gevolgen van de scheiding te moeten regelen: de voorafgaande overeenkomsten, die thans verplicht zijn, worden facultatief (zie Gerechtelijk Wetboek, nieuwe artikelen 1255, §1, en 1287). Met andere woorden: het akkoord kan beperkt zijn tot de echtscheiding alleen.

Indien de aanvraag gezamenlijk gebeurt, volstaan 6 maanden feitelijke scheiding om de echtscheiding onmiddellijk uit te spreken.

Indien die periode van 6 maanden niet is verstreken, wordt een nieuwe zitting vastgelegd, zoals het in het nieuwe artikel 1255, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek staat.

De Raad van State stelt de vraag over de ambiguïté die zou kunnen voortvloeien uit de manier waarop de tekst opgesteld is: men zou kunnen denken dat de partijen zouden moeten wachten tot het verstrijken van de termijn van feitelijke scheiding, *alvorens* de procedure in te leiden. Wat dit betreft, lijkt het niet noodzakelijk te zijn de tekst te wijzigen. Zoals de Raad van State aangeeft, volstaat de tekst van artikel 1255, § 1, derde lid, om elke discussie uit te sluiten.

De Raad van State uit bovendien bepaalde opmerkingen over eventuele contradicties (betreffende de termijnen) met het – ontworpen – artikel 1255 van het Gerechtelijk Wetboek. We verwijzen terzake naar de bespreking van dit artikel (*infra*).

§ 3. De duurzame ontwrichting kan eveneens worden vastgesteld op basis van de eenzijdige verklaring van een van de echtgenoten. Men kan er immers van uitgaan dat louter door het feit dat men de echtscheiding aanvraagt en men hiertoe een rechtzaak inspant, dit reeds een duidelijke aanwijzing is van een ernstige ontwrichting. Men moet er hier niettemin over waken niet overhaast te werk te gaan, zelfs nog meer dan in geval van gezamenlijke verklaring. Daarom zou de termijn van feitelijke scheiding minstens 1 jaar moeten bedragen.

Inzake de samenhang met artikel 1255 – in ontwerp – van het Gerechtelijk Wetboek, verwijzen we naar het commentaar met betrekking tot de vorige §.

§ 4. De duurzame ontwrichting wordt ook nog vermoed wanneer één van de echtgenoten gedrag heeft vertoond dat het voortzetten van het samenleven onmogelijk maakt.

In dit stadium van de procedure is de inzet relatief klein, aangezien het vaststellen van het bestaan van dergelijk gedrag alleen het versnellen van de procedure tot gevolg zal hebben (het uitspreken van de echtschei-

aucun préjugé sur l'existence d'une faute grave excluant le droit à une pension alimentaire après divorce). C'est pourquoi au plan de la preuve, le texte de l'avant-projet prévoyait que des indices sérieux suffisaient. Le texte a été modifié suite à l'avis du Conseil d'État.

En revanche, le texte maintient, en dépit de cet avis, l'utilisation des termes «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» qui paraissent suffisamment clairs, dans le langage commun, pour à la fois souligner la responsabilité d'un des conjoints dans la rupture et le large pouvoir d'appréciation qui est donné au juge pour se prononcer à cet égard. Comme indiqué précédemment, les termes choisis démontrent la volonté de conserver au sein de la législation une part du débat sur la responsabilité, pas nécessairement fautive, mais sans que ce débat soit une nécessité pour l'obtention du divorce.

Il existe donc une différence essentielle entre la notion de «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» et celle de «faute grave» dont il est question à l'article 301 en projet. La première est plus large que la seconde, puisqu'elle a pour seul objet de constater la désunion irrémédiable. L'un des objectifs du projet est d'éviter que le débat sur la faute reste au centre de la procédure, sans pour cela l'exclure tout à fait. Au stade de la procédure en divorce au sens strict, il suffira au tribunal de constater l'existence d'un comportement, fautif ou non, pour asseoir sa conviction que la désunion est irrémédiable. A la limite, le tribunal pourrait faire ce constat sans poser de jugement de valeur sur ce comportement, puisque la seule conséquence est l'accélération du procès.

En revanche, au stade des conséquences pécuniaires du divorce, l'admission de la faute grave est lourde de conséquences, et les tribunaux devront faire preuve de retenue avant d'en constater l'existence.

Art. 3, 4 et 5

Abrogations

Art. 6

Actuellement, le sort des avantages consentis par le contrat de mariage est variable selon que le divorce est

ding op deze basis zal geen enkel vooroordeel met zich meebrengen over het bestaan van een zware fout, die het recht op een uitkering tot onderhoud uitsluit na de echtscheiding) Daarom voorzag de tekst van het voorontwerp dat ernstige aanwijzingen op het vlak van de bewijslast volstonden. De tekst werd gewijzigd als gevolg van het advies van de Raad van State.

Ondanks dit advies behoudt de tekst daarentegen het gebruik van de termen «gedrag dat het verder zetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt», die in gewone taal voldoende duidelijk lijken te zijn om tegelijk de verantwoordelijkheid te onderstrepen van een van de echtgenoten bij de breuk en de ruime beoordelingsbevoegdheid die de rechter krijgt om zich op dat vlak uit te spreken. Zoals voorheen aangegeven, tonen de gebruikte termen de wil aan om in de wetgeving een deel van het debat over de verantwoordelijkheid, die niet noodzakelijk een fout vormt te behouden, maar zonder dat dit debat noodzakelijk is om de echtscheiding te verkrijgen.

Er bestaat dus een essentieel verschil tussen het begrip «gedrag dat het verder zetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt» en dat van de «zware fout», waarvan sprake is in artikel 301 van het ontwerp. Het eerste is ruimer dan het tweede, aangezien het alleen tot doel heeft vast te stellen dat de scheiding onherstelbaar is. Een van de doelstellingen van het ontwerp bestaat erin te vermijden dat het debat over de fout centraal blijft in de procedure, zonder het daarom volledig uit te sluiten. In het stadium van de echtscheidingsprocedure in strikte zin, zal het voor de rechtbank voldoende zijn vast te stellen dat er een, al dan niet foutief gedrag bestaat om ervan overtuigd te zijn dat de scheiding onherstelbaar is. In het uiterste geval zou de rechtbank dit kunnen vaststellen, zonder rechtsgeldige uitspraak te doen over dit gedrag, aangezien het enige gevolg het versnellen van het proces is.

In het stadium van de geldelijke gevolgen van de echtscheiding daarentegen heeft het aannemen van het bestaan van de zware fout zware gevolgen en de rechtbanken zullen zich terughoudend moeten opstellen alvorens het bestaan ervan vast te stellen.

Art. 3, 4 en 5

Opheffingen

Art. 6

Momenteel is het lot van de voordelen die werden toegekend door het huwelijkscontract wisselend naar-

causé par une la faute d'un conjoint ou non. La réforme atténuant le rôle de la faute quant aux effets du divorce, il y a lieu de dire que ces avantages disparaîtront dans tous les cas de divorce, sauf convention contraire.

Art. 7

Abrogation

Art. 8

Modifications à l'article 301 du Code civil

§ 1er. Ce paragraphe consacre la possibilité pour les époux de convenir à tout moment de la pension alimentaire après divorce. Cependant, si l'accord intervient pendant la procédure, ses effets seront limités en vertu de l'article 1257 du Code judiciaire.

§ 2. L'alinéa premier consacre le principe du droit à la pension.

En son avis, le Conseil d'État suggérait de clarifier la confusion pouvant résulter de la présence des termes «à la demande de l'époux dans le besoin» dans ce paragraphe et les critères du § 3. Le texte n'est cependant pas modifié. Il importe en effet de souligner que le demandeur de la pension doit être dans un certain état de besoin. Certes, celui-ci est relatif, puisqu'il résulte du § 3 que la pension est déterminée en tenant compte notamment du train de vie des parties durant la vie commune. Il n'en reste pas moins que le demandeur doit démontrer que le divorce a créé dans son chef une dégradation significative de sa situation économique. Une personne aisée ne pourra pas se voir octroyer de pension, même si le divorce a quelque peu diminué son train de vie, ce qui résulte au demeurant de toute séparation.

La pension est due même au bénéfice de l'époux qui a demandé le divorce sans démontrer de faute dans le chef de l'autre. Elle est due à l'un ou à l'autre même si le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 4, nouveau du code civil (divorce prononcé *de plano* en raison d'un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune) ce qui s'explique puisque la faute est normalement exclue du débat sur le divorce proprement dit (elle n'est visée par l'article 229, §4 que

gelang de echtscheiding al dan niet te wijten is aan een fout van de echtgenoot. Aangezien de hervorming de rol van de fout inzake de gevolgen van de echtscheiding verzacht, moet worden gezegd dat deze voordelen zullen verdwijnen bij alle echtscheidingsgevallen, behoudens tegenovergestelde overeenkomst.

Art. 7

Opheffing

Art. 8

Wijzigingen aan artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek

§ 1. Deze paragraaf verheft de mogelijkheid tot regel voor de echtgenoten om op elk moment overeen te komen over de uitkering tot levensonderhoud na de scheiding. Indien dat akkoord echter tijdens de procedure wordt gesloten, zullen de gevolgen ervan krachtens artikel 1257 van het Gerechtelijk Wetboek beperkt zijn

§ 2. Dit lid verheft het principe van het recht op een uitkering tot regel.

In haar advies stelde de Raad van State voor duidelijkheid te scheppen inzake de verwarring die kon ontstaan wegens het gebruik van de termen «op vraag van de behoeftige echtgenoot» in deze paragraaf en over de criteria van § 3. De tekst werd echter niet gewijzigd. Het is immers belangrijk te onderstrepen dat de aanvrager van de uitkering in een bepaalde staat van behoefte moet verkeren. Dat is weliswaar relatief, aangezien uit § 3 volgt dat de uitkering wordt bepaald door met name rekening te houden met de levensstijl van de partijen tijdens het samenleven. Toch moet de aanvrager aantonen dat de echtscheiding voor hem heeft geleid tot een belangrijke verslechtering van zijn economische situatie. Aan een welstellend persoon zal geen uitkering worden toegekend, zelfs indien de echtscheiding zijn levensstijl ietwat heeft doen afnemen, wat trouwens een gevolg is van elke scheiding.

De uitkering is zelfs verschuldigd aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft aangevraagd, zonder een fout in hoofde van de andere echtgenoot te hebben bewezen. Ze is ook verschuldigd aan eender welke van de echtgenoten, zelfs indien de echtscheiding wordt uitgesproken op basis van het nieuwe artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek (echtscheiding *de plano* uitgesproken wegens gedrag dat het voorzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt), wat verklaar-

comme preuve du caractère irrémédiable de la désunion, et a pour seul effet d'accélérer la procédure.)

Le Conseil d'État, en son avis, émet l'objection qu'il pourrait y avoir confusion entre les notions de «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» et celle de «faute grave». On renvoie aux commentaires relatifs à l'article 229 en projet.

L'alinéa 2 permet au juge de refuser l'octroi d'une pension si le défendeur prouve que son conjoint a commis une faute grave rendant impossible la poursuite de la vie commune. Le juge statuera en équité. Si la réforme permet au juge de prononcer le divorce sans faute, il est apparu prématuré d'envisager d'exclure toute référence à la faute pour ce qui concerne les conséquences financières. Le sentiment d'équité pourrait être heurté si le conjoint qui par son comportement inapproprié a provoqué la rupture obtient néanmoins une aide financière. Le principe de responsabilité subsiste donc, même si ce ne sera plus à présent au demandeur en divorce de prouver la faute, mais au débiteur potentiel à l'établir dans le chef du demandeur. Il a été décidé de ne pas définir la notion de faute. Il doit s'agir d'une faute grave. La faute «la plus légère» ne peut donc être retenue comme en droit commun de la responsabilité. La jurisprudence s'inspirera du «catalogue» des «excès, sévices et injures graves» de l'actuel article 231. L'adultère reste une cause d'exclusion de la pension alimentaire, mais une faute comme les autres, ne bénéficiant plus dans le présent projet d'une quelconque présomption de gravité.

La charge de la preuve pèsera sur le défendeur. Si le divorce a été prononcé sur base de l'article 229, § 4 (comportement du demandeur rendant impossible la poursuite de la vie commune) cela ne suffira pas, car la décision à cet égard n'entraîne aucun préjugé quant au débat relatif à la pension.

Le § 3 contient les critères auxquels le tribunal devra avoir recours pour fixer le montant de la pension alimentaire. Le texte actuel est maintenu (prise en compte des revenus et possibilités des conjoints, du train de vie

baar is, aangezien de fout normaal gezien uitgesloten is uit het debat over de echtscheiding zelf (de fout is alleen beoogd door artikel 229, §4 als bewijs van de duurzame ontwijking van het huwelijk en heeft alleen de versnelling van de procedure tot gevolg).

De Raad van State werpt in zijn advies op dat er verwarring zou kunnen zijn tussen de begrippen «gedrag dat het verder zetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt» en dat van de «zware fout». We verwijzen naar het commentaar betreffende het ontworpen artikel 229.

Het tweede lid maakt het de rechter mogelijk de toekenning van een uitkering te weigeren indien de verweerder bewijst dat zijn echtgenoot een zware fout beging die het onmogelijk maakt de samenleving verder te zetten. De rechter zal naar billijkheid uitspraak doen. Alhoewel de hervorming het aan de rechter toestaat een schuldloze echtscheiding uit te spreken, bleek het voorbarig te zijn dat men zou overwegen elke verwijzing uit te sluiten naar de fout voor wat de financiële gevolgen betreft. Het rechtvaardigheidsgevoel zou kunnen worden gekwetst indien de echtgenoot die door diens onangepast gedrag de breuk heeft veroorzaakt niettemin financiële steun krijgt. Het principe van de verantwoordelijkheid blijft dus bestaan, ook al zal het voortaan niet meer aan degene die de echtscheiding aanvraagt zijn om de fout te bewijzen, maar aan de mogelijke schuldenaar om dat bewijs te leveren in hoofde van de aanvrager. Er werd besloten het begrip fout niet te definiëren. Het moet over een zware fout gaan. De «lichtste» fout kan dus niet worden weerhouden, zoals dat het geval is bij de verantwoordelijkheid in het gemeen recht. De jurisprudentie zal zich laten leiden door de «catalogus» van «gewelddaden, mishandelingen en grove beledigingen» van het bestaande artikel 231. Het overspel blijft een reden om te worden uitgesloten van het toekennen van een uitkering tot levensonderhoud, maar het zal een fout zijn zoals een andere en het zal in dit ontwerp met het voordeel genieten van eender welk ernstig vermoeden.

De bewijslast zal ten laste vallen van de verweerder. Indien de echtscheiding werd uitgesproken op basis van artikel 229, § 4 (gedrag van de aanvrager van de uitkering dat het voorzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt) zal dit niet volstaan, want op dit vlak brengt de beslissing geen enkel vooroordeel mee inzake het debat over de uitkering.

§ 3 bevat de criteria waarop de rechtbank een beroep zal moeten doen om het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud te bepalen. De huidige tekst blijft behouden (rekening houden met de inkomsten en mo-

qui était celui des parties pendant la vie commune) et le pouvoir d'appréciation du juge reste étendu mais on ajoute divers critères:

– durée de la vie commune et âge des parties: un conjoint délaissé méritera un sort plus favorable s'il est âgé et si le mariage a duré longtemps que s'il est encore à un âge où la réinsertion professionnelle est aisée;

– comportement des parties durant le mariage quant à l'organisation de leurs besoins, de la charge des enfants pendant la vie commune ou après celle-ci: il s'agit d'une nouveauté importante de la réforme; la pension alimentaire doit être d'autant plus importante que les parties ont posé ensemble et durant la vie commune des choix qui ont hypothéqué la carrière de l'un ou de l'autre conjoint; en revanche, la pension pourra être moindre voire la demande être rejetée s'il est établi qu'elle émane d'une personne qui a cessé toute activité professionnelle par pure convenance personnelle (sauf à prouver que le défendeur était partisan d'un tel choix.)

Le plafond du tiers des revenus du débiteur est maintenu (al. 2).

Le § 4 contient une nouveauté importante: la pension est d'office limitée dans le temps. Il s'agit de rendre quelque peu contraignante l'idée que la pension doit être modalisée en fonction de l'âge des parties et la durée du mariage (*supra*). La fixation d'un délai est le corollaire logique de la réforme du droit à la pension, puisque à présent le demandeur ne doit plus prouver de faute dans le chef de l'autre pour y avoir droit. Pour éviter les abus qui pourraient découler de cette situation, le droit à la pension est limité dans le temps. Le choix d'un délai est toujours peu ou prou arbitraire: il semble que la durée du mariage corresponde le mieux à l'idée recherchée, à savoir tenir compte de l'âge des parties et des sacrifices consécutifs à l'investissement de l'une d'elles dans la vie commune. Il est évident, par exemple, qu'une femme de 50 ans qui a sacrifié toute carrière après 20 ans de vie commune mérite un sort plus favorable qu'une jeune personne de 30 ans qui a été mariée deux ans.

Le juge a la faculté de tenir compte de la durée de la vie commune avant le mariage. L'objectif étant essen-

gelijkheden van de echtgenoten, met hun levensstijl tijdens hun samenleving) en de beoordelings-bevoegdheid van de rechter blijft uitgebreid, maar er worden diverse criteria toegevoegd:

– duur van de samenleving en leeftijd van de partijen: een in de steek gelaten echtgenoot verdient een beter lot indien hij of zij op oudere leeftijd is en indien het huwelijk lang duurde, dan indien hij of zij nog op de leeftijd is waarbij herinschakeling op de arbeidsmarkt nog makkelijk is;

– gedrag van de partijen gedurende het huwelijk inzake de organisatie van hun noden, het ten laste nemen van de kinderen tijdens het samenleven of daarna: dit is een belangrijke nieuwigheid van de hervorming; de uitkering tot levensonderhoud moet hoger liggen naargelang de keuzes die de partijen samen maakten tijdens het samenleven en die de professionele loopbaan van een van de echtgenoten belemmerde; de uitkering kan daarentegen lager liggen en de aanvraag ervan kan zelfs worden verworpen indien vaststaat dat ze afkomstig is van een persoon die elke beroepsactiviteit staakte voor het eigen gemak (tenzij kan worden bewezen dat de verwerende partij voorstander was van een dergelijke keuze).

Het plafond van één derde van de inkomsten van de schuldenaar blijft behouden (tweede lid).

§ 4 bevat een belangrijke nieuwigheid: de uitkering is van rechtswege beperkt in de tijd. Het gaat erom dat men het idee dat de uitkering moet worden aangepast in functie van de leeftijd van de partijen en van de duur van het huwelijk wat moet verplichten (*zie hoger*). Het vastleggen van een termijn is het logische gevolg van de hervorming van het recht hebben op een uitkering, aangezien de aanvrager nu geen fout van de andere moet bewijzen om dat recht te verkrijgen. Teneinde misbruiken te vermijden die zouden kunnen voortkomen uit deze situatie, is het recht op een uitkering in de tijd beperkt. De keuze van een termijn is altijd min of meer willekeurig: de duur van het huwelijk lijkt het best overeen te stemmen met het nagestreefde doel, namelijk dat men rekening houdt met de leeftijd van de partijen en met de opofferingen die men moest doen als gevolg van het feit dat één van de partijen veel moest investeren in het samenleven. Het is bijvoorbeeld evident dat een vrouw van 50 jaar die een hele loopbaan heeft laten schieten na 20 jaar samenleven een beter verdient dan een jonge persoon van 30 jaar die twee jaar gehuwd was.

De rechter heeft de mogelijkheid om rekening te houden met de duur van het samenleven vóór het huwelijk.

tiellement économique (adoucir les conséquences de la séparation pour le conjoint qui a «investi» dans la famille), cette précision est utile compte tenu du nombre croissant de couples qui vivent en concubinage avant de se marier. En revanche, le juge pourra diminuer ce délai en tenant compte de la durée de la procédure en divorce ou plus précisément de la période pendant laquelle une rente alimentaire a été servie par le débiteur en vertu des obligations du mariage. L'objectif est d'éviter que la durée d'une procédure préjudicie le débiteur (il faut éviter que l'une des parties précipite la procédure, au préjudice par exemple d'une médiation).

Le dernier alinéa a été ajouté suite à l'avis du Conseil d'État. Celui-ci relève qu'il n'existe pas dans le régime des pensions du secteur public de règles équivalentes à celles prévues dans le régime des pensions du secteur privé qui prévoit l'octroi, à l'un des ex-conjoints, d'une partie de la pension de retraite de l'autre. Cette remarque est exacte. La Cour d'arbitrage a jugé que cette différence de traitement dans le régime des pensions n'était pas discriminatoire (voy. arrêt n° 4/2006 du 11 janvier 2006).

Le texte du projet est complété par une disposition qui permet au tribunal de prolonger le délai mais uniquement en cas de circonstances exceptionnelles et pour des raisons liées à la nature du régime de pension de retraite. Le créancier devra démontrer en outre qu'à l'expiration du délai fixé initialement, il reste, pour des raisons indépendantes de sa volonté, en état de besoin. Ce sera sur lui que reposera le fardeau de la preuve. Il devra démontrer qu'il a accompli les efforts nécessaires pour subvenir à ses besoins par ses propres moyens, en cherchant du travail, en complétant sa formation, ou encore en faisant valoir ses droits à la sécurité sociale

Dans ce cas, le montant de la pension pourra être réduit. Il ne s'agira plus de permettre au créancier de conserver le train de vie qui était celui des parties pendant la vie commune, mais de couvrir l'état de besoin du créancier.

Le § 5 offre au débiteur la possibilité de contester, en tout ou en partie, le droit à la pension s'il prouve que l'état de besoin du demandeur résulte d'une décision prise unilatéralement, et sans que les besoins de la famille aient justifié ce choix. Il s'agit de permettre au débiteur d'éviter de payer une pension si le créancier s'est

Vermits doelstelling essentieel van economische aard is (de gevolgen verzachten van de scheiding voor de echtgenoot die in zijn of haar gezin «investeerde»), is deze verduidelijking nuttig, rekening houdend met het stijgend aantal koppels dat ongehuwd samenleeft alvorens in het huwelijk te treden. De rechter kan daarentegen de termijn verminderen door rekening te houden met de duur van de echtscheidingsprocedure of nog preciezer met de periode tijdens dewelke een uitkering tot levensonderhoud werd betaald door de schuldenaar, krachtens de huwelijksverplichtingen. Het is de bedoeling te vermijden dat de duur van een procedure nadeel berokkent aan de schuldenaar (men moet vermijden dat een van de partijen de procedure versnelt, ten nadele van bijvoorbeeld een bemiddeling).

Het laatste lid werd toegevoegd als gevolg van het advies van de Raad van State. Deze merkt op dat er in de openbare sector geen pensioenregime bestaat dat regels bevat die gelijkwaardig zijn aan die welke voorzien zijn in het pensioenregime van de private sector, dat voorziet in de toekenning van een deel van het rustpensioen van een van de ex-echtgenoten aan de andere. Dit is een terechte opmerking. Het Arbitragehof oordeelde dat dit verschil in behandeling in het pensioenregime niet discriminatoir was (zie arrest nr. 4/2006 van 11 januari 2006).

De tekst van het ontwerp wordt aangevuld met een bepaling die het aan de rechtbank mogelijk maakt de termijn te verlengen, maar alleen bij buitengewone omstandigheden en om redenen in verband met het pensioenregime. De schuldeiser zal daarenboven moeten aantonen dat hij, na het verstrijken van de aanvankelijk vastgelegde termijn, om redenen buiten zijn wil, nog steeds in staat van behoefte is. Hij zal hiervan het bewijs moeten leveren. Hij zal moeten aantonen dat hij de nodige inspanningen leverde om op eigen kracht in zijn behoeften te voorzien, door werk te zoeken, door zijn opleiding te vervolledigen of nog door zijn rechten bij de sociale zekerheid te doen gelden.

In dat geval zal het bedrag van de uitkering kunnen worden verminderd. Het gaat er dan niet meer om het de schuldeiser mogelijk te maken dezelfde levensstandaard aan te houden als deze van de partijen tijdens het gemeenschappelijk leven, maar wel te voldoen aan de staat van behoefte van de schuldeiser.

§ 5 biedt aan de schuldenaar de mogelijkheid, in het geheel of gedeeltelijk, het recht op de uitkering tot levensonderhoud te betwisten, indien hij bewijst dat de staat van behoefte van de verzoeker het gevolg is van een eenzijdige beslissing en zonder dat de noden van de familie deze keuze gerechtvaardigd hebben. Het gaat

en quelque sorte privé volontairement de ressources en créant sa propre impécuniosité par son attitude pendant la vie commune. Si la réforme tend à protéger le conjoint qui a subi un préjudice économique en raison de son investissement personnel dans la famille, il ne faudrait pas qu'elle favorise celui ou celle qui s'est abusivement désengagé professionnellement, pour des raisons injustifiées. Le tribunal statuera en équité.

§ 6. Ce paragraphe est identique au § 2 de l'actuel article 301 (indexation de plein droit).

§ 7. Cette disposition établit le pouvoir du tribunal de modifier la pension en cas de changement de circonstance, conformément à l'ancien article 301. Il est précisé pour autant que de besoin, que les «circonstances indépendantes de la volonté des parties» doivent également être «nouvelles», conformément à la jurisprudence habituelle en matière d'aliments.

Ce pouvoir subsiste même en cas de convention contraire afin de remédier aux conséquences parfois inéquitable d'une application des principes contractuels en cette matière (c. civ., art. 1134). De manière unanime, la jurisprudence exclut la théorie de l'imprévision, ce qui signifie que la pension contractuellement établie ne peut être revue que dans les conditions prévues par la convention elle-même. Cette règle ne reçoit exception que pour ce qui concerne l'autorité parentale et les parts contributives prévues pour les enfants en cas de divorce par consentement mutuel. L'exception est donc élargie à la pension alimentaire entre ex-époux, et la pension pourra être revue en cas de changement de circonstances, qu'elle eût été fixée conventionnellement ou non (cette règle nouvelle s'applique même en cas de divorce sur demande conjointe précédé de conventions préalables complètes - art. 1255, §1er et 1288 nouveaux du Code judiciaire.). Cependant, afin de laisser aux parties la possibilité de négocier, comme aujourd'hui, une pension «immuable», le pouvoir de révision du tribunal sera exclu si la convention le prévoit explicitement (on inverse en quelque sorte le système actuel qui impose aux parties de prévoir les causes de révisions; avec le projet, si les parties sont muettes, le tribunal pourra revoir la pension en cas de changement de circonstances; ce n'est que si elles l'excluent spécialement que ce pouvoir sera retiré au tribunal).

erom het aan de schuldenaar mogelijk te maken te vermijden dat hij een uitkering moet betalen, indien de schuldeiser zich in zekere zin vrijwillig heeft onzeggd van inkomsten en door zijn gedrag tijdens het samenleven zijn eigen berooidheid heeft veroorzaakt. Alhoewel de hervorming ertoe strekt de echtgenoot te beschermen die een economisch nadeel heeft ondergaan wegens zijn of haar investering in het gezin, mag men niet degene bevoordelen die zich ten onrechte en wegens ongerechtvaardigde redenen terugtrok uit het beroepsleven. De rechtbank zal naar billijkheid oordelen.

§ 6. Deze paragraaf is identiek met § 2 van het huidige artikel 301 (van rechtswege aanpassing aan het indexcijfer).

§ 7. Deze bepaling geeft aan de rechtbank de bevoegdheid om, in overeenstemming met het vroegere artikel 301, de uitkering te wijzigen in geval van veranderde omstandigheden. Voor zover nodig wordt gepreciseerd dat de «omstandigheden onafhankelijk van de wil van de partijen» eveneens «nieuw» moeten zijn, in overeenstemming met de gewone jurisprudentie inzake uitkeringen tot levensonderhoud.

Die bevoegdheid blijft bestaan, zelfs in geval van een andersluidende overeenkomst teneinde te verhelpen aan de soms onrechtvaardige gevolgen van de toepassing van de contractuele principes bij deze materie (art. 1134, Burgerlijk Wetboek). De jurisprudentie sluit unaniem de theorie van de onvoorzienbaarheid uit, wat betekent dat de contractueel vastgelegde uitkering alleen kan worden herzien in overeenstemming met de voorwaarden die in de overeenkomst zelf werden voorzien. Van deze regel kan alleen worden afgeweken inzake het ouderlijk gezag en de bijdrage van elke echtgenoot voor de kinderen in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming. De uitzondering wordt dus uitgebreid tot de uitkering tot levensonderhoud tussen echtgenoten en de uitkering kan worden herzien indien de omstandigheden veranderen, ongeacht of ze al dan niet door een overeenkomst werd vastgelegd (deze nieuwe regel is zelfs van toepassing in geval van echtscheiding op gezamenlijk verzoek, voorafgegaan door de volledige overeenkomsten – nieuwe artikelen 1255, §1 en 1288 van het Gerechtelijk Wetboek). Teneinde echter voor de partijen de mogelijkheid te behouden om, zoals nu, over een «onveranderlijke» uitkering te onderhandelen, zal de herzieningsbevoegdheid van de rechtbank uitgesloten zijn indien de overeenkomst dit nadrukkelijk voorziet (men keert in zekere zin het huidige systeem om, dat de partijen verplicht de redenen voor een herziening te voorzien; met het ontwerp kan de rechtbank, indien de partijen hiervan geen gewag maken, de uitkering herzien indien de omstandigheden

Autre nouveauté: le tribunal pourra adapter la pension si suite à la dissolution du mariage, la liquidation-partage du patrimoine commun ou indivis ayant existé entre les époux entraîne une modification de leur situation financière qui justifie son adaptation. Il s'agit de remédier à une autre conséquence de la jurisprudence quant à la notion d'élément nouveau. Les rentes alimentaires peuvent être revues en cas de changement de circonstances, mais à condition qu'un élément nouveau surgisse. Tel n'est pas le cas lorsque cet élément était prévisible, même dans une certaine mesure. Ainsi, si une pension alimentaire est fixée peu après le divorce, tandis que la procédure de liquidation-partage est en cours (et l'expérience montre que celle-ci peut prendre des années), les modifications de la situation financière des parties ne pourront pas, en règle, entraîner de changement de la pension. Sur ce point, la réforme ne s'appliquera pas lorsque les parties sont convenues de recourir au divorce conventionnel (C. jud., art. 1288): l'intérêt majeur de celui-ci est en effet de permettre une transaction appréhendant de manière globale la situation des parties.

§ 8. La capitalisation reste possible comme dans l'actuel article 301, § 5.

§ 9. Ce texte reprend une règle antérieure: on ne peut pas renoncer aux droits à la pension alimentaire avant la dissolution du mariage, *i.e.* avant que le jugement prononçant le divorce ne soit passé en force de chose jugée.

Le § 10 ne contient pas de nouveauté (actuel §6.)

Le § 11 maintient la possibilité pour le tribunal d'autoriser le créancier d'aliments à recourir à la délégation de sommes. Dans un souci de simplification, il est proposé de permettre la mise en œuvre de ce mécanisme par voie de notification, c'est-à-dire par pli judiciaire (comme c'est le cas lorsque la délégation est accordée en vertu de l'article 221 du code civil). Le recours à l'exploit d'huissier de justice ne sera donc plus nécessaire.

§ 12. Actuellement, sauf les exceptions prévues par la loi, un tribunal ne peut pas ordonner d'office l'exécu-

veranderen; alleen indien de partijen het specifiek uitsluiten kan de rechtbank deze bevoegdheid worden ontnomen).

Andere nieuwigheid: de rechtbank zal de uitkering kunnen aanpassen indien, als gevolg van de ontbinding van het huwelijk, de vereffening en verdeling van het gemeenschappelijk patrimonium of de onverdeeldheid die tussen de echtgenoten bestond aanleiding geeft tot een wijziging van hun financiële situatie, waardoor de aanpassing gerechtvaardigd is. Hiermee wil men verhelpen aan een ander gevolg van de jurisprudentie inzake het begrip nieuw element. De uitkeringen tot levensonderhoud kunnen worden herzien indien de omstandigheden veranderen, maar wel op voorwaarde dat er een nieuw element opduikt. Dit is niet het geval indien dat element voorzienbaar was, zelfs in zekere mate. Indien een uitkering tot levensonderhoud dus wordt vastgelegd kort na de scheiding, terwijl de procedure van vereffening en verdeling nog aan de gang is (de ervaring toont aan dat dit jaren kan duren), kunnen de wijzigingen van de financiële situatie van de partijen in regel geen verandering meebrengen voor de uitkering. Op dit punt zal de hervorming niet van toepassing zijn wanneer de partijen overeenkwamen om een beroep te doen op de conventionele echtscheiding (art. 1288 van het Gerechtelijk Wetboek): het voornaamste belang daarvan bestaat er inderdaad in dat men een transactie toestaat die op een globale manier rekening houdt met de situatie van de partijen

§ 8. De kapitalisatie blijft mogelijk zoals in het huidige artikel 301, § 5.

§ 9. Deze tekst herneemt een vroegere regel: men kan geen afstand doen van de rechten op een uitkering tot levensonderhoud voor het huwelijk ontbonden is, d.w.z. voor het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt in kracht van gewijsde is getreden.

§ 10. bevat geen nieuwigheden (huidige §6).

§ 11 behoudt de mogelijkheid voor de rechtbank de schuldeiser van uitkeringen tot onderhoud te machtigen een beroep te doen op schuldoverdracht. Met het oog op vereenvoudiging is voorgesteld de inwerkingstelling van dit mechanisme mogelijk te maken via kennisgeving, 't is te zeggen via gerechtsbrief (zoals dat het geval is wanneer schuldoverdracht toegestaan wordt krachtens artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek). Een beroep doen op het deurwaardersexploot zal dus niet meer noodzakelijk zijn.

§ 12. Momenteel kan een rechtbank, behalve bij de door de wet voorziene uitzonderingen, niet van

tion provisoire de sa décision. Cette règle s'applique même en matière de pension alimentaire, alors que le créancier d'aliments bénéficie d'autres avantages important en matière d'exécution forcée (interdiction du cantonnement – C.jud. art. 1404, pas de limites de saisissabilité – C.jud. art. 1412, etc.) Il est proposé de permettre l'exécution provisoire d'office dans ce cas.

Art. 9

Abrogation

Art. 10

L'article 302 est adapté.

Art. 11

Abrogations

Art. 12

La séparation de corps est maintenue. Cette institution est parfois présentée comme obsolète. Elle est rarement appliquée. On n'aperçoit cependant pas l'intérêt qu'il y aurait de l'abroger.

Le secours alimentaire subsiste après la séparation de corps. Le projet ne modifie pas ce principe. Le Conseil d'État fait observer qu'il faudrait que ce devoir soit supprimé lorsque son bénéficiaire a commis une faute grave, comme le fait l'article 301, §2 al. 3 en projet. Cette précision n'est pas nécessaire puisqu'en vertu de la jurisprudence de la Cour de cassation, lorsque les époux sont séparés de fait, l'époux invoquant cette disposition est tenu de prouver que la séparation de fait et son éventuelle persistance sont imputables à l'autre époux. (v. nott. Cass., 16 mai 1997, Pas. 1997, I, 573). L'article projeté alignera donc les effets de la séparation de corps sur ceux de la séparation de fait.

L'époux séparé de corps pourra en toute hypothèse solliciter le divorce ultérieurement (cf. article 1305 tel que modifié par le présent projet) de sorte que le devoir de secours disparaîtra. L'article 301 du code civil sera alors d'application.

ambtswege de voorlopige uitvoering van haar beslissing bevelen. Deze regel is zelfs van toepassing op het vlak van de uitkering tot levensonderhoud, daar waar de gerechtigde op een uitkering tot levensonderhoud over andere belangrijke voordelen beschikt inzake de gedwongen uitvoering (verbod op kantonnering – art. 1404 van het G. W., geen beperkingen van inbeslagneming – art. 1412, enz.). Er wordt voorgesteld om in dat geval de voorlopige uitvoering van ambtswege toe te laten.

Art. 9

Opheffing

Art. 10

Artikel 302 wordt aangepast.

Art. 11

Opheffingen

Art. 12

De scheiding van tafel en bed wordt behouden. Deze instelling wordt vaak beschouwd als voorbijgestreefd. Ze wordt zelden toegepast. Men ziet echter niet in welk belang het afschaffen ervan zou hebben.

De onderhoudsplicht blijft bestaan na scheiding van tafel en bed. Het ontwerp wijzigt dit beginsel niet. De Raad van State liet opmerken dat deze verplichting moet worden afgeschaft wanneer de begunstigde ervan een zware fout begaat, zoals dat in artikel 301, § 2, derde lid in ontwerp staat. Deze precisering is niet nodig, aangezien krachtens de rechtspraak van het Hof van Cassatie, wanneer de echtgenoten feitelijk gescheiden zijn, de echtgenoot die deze bepaling inroept moet bewijzen dat de feitelijke scheiding en het eventuele voortduren ervan te wijten zijn aan de andere echtgenoot (zie notif. Cass., 16 mei 1997, Pas. 1997, I, 573). Het ontworpen artikel zal de gevolgen van de scheiding van tafel en bed dus aanpassen aan die van de feitelijke scheiding.

De echtgenoot die gescheiden is van tafel en bed zal in elk geval later de echtscheiding kunnen vorderen (cf. artikel 1305 zoals gewijzigd door onderhavig ontwerp), waardoor de hulpplicht zal verdwijnen. Artikel 301 Burgerlijk wetboek zal dan van toepassing zijn.

Art. 13

Modifications à l'article 311bis du Code civil

Comme pour le divorce, la cause de la séparation de corps devient unique (art. 229 en projet).

Au surplus, le renvoi aux articles pertinents (299 et 302) est maintenu.

Art. 14 et 15

Les articles 318 et 320 sont adaptés.

Art. 16

L'article 628 du Code judiciaire relatif à la compétence territoriale est adapté.

Art. 17

L'article 1016bis relatif au constat d'adultère est modifié.

Comme suggéré par le Conseil d'État, le texte se borne à supprimer les mots «comme cause de divorce» (ce qui pouvait d'ailleurs être considéré déjà précédemment comme une tautologie). Le constat reste possible non plus comme cause de divorce, mais afin de rapporter la preuve de l'adultère soit comme constituant un comportement visé à l'article 229 § 4 en projet, soit comme faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune (article 301, § 2, al.2 en projet).

Art. 19

Modifications à l'article 1254 du Code judiciaire

§ 1er. Dans un souci de simplification de la procédure, il est proposé de permettre l'introduction de la procédure par requête.

Cependant, si la demande est fondée sur l'article 229 § 4 du code civil (le demandeur considère que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune), la citation reste exigée. Ce mode de convocation est plus sûr, et même si, comme

Art. 13

Wijzigingen aan artikel 311bis van het Burgerlijk Wetboek

Zoals voor de echtscheiding, wordt er slechts één enkele rechtsgrond voor de scheiding van tafel en bed bepaald (ontworpen art. 229).

Bovendien blijft de verwijzing naar de relevante artikelen (299 en 302) behouden.

Art. 14 en 15

De artikelen 318 en 320 worden aangepast.

Art. 16

Het artikel 628 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de territoriale bevoegdheid wordt aangepast.

Art. 17

Artikel 1016bis betreffende de vaststelling van overspel wordt gewijzigd.

Zoals voorgesteld door de Raad van State, beperkt de tekst zich tot het schrappen van de woorden «als reden tot echtscheiding» (wat trouwens voorheen reeds als een tautologie kon worden beschouwd). De vaststelling blijft mogelijk, niet als een grond tot echtscheiding, maar teneinde het overspel te bewijzen ofwel in de vorm van gedrag bedoeld in artikel 229, § 4 in ontwerp, ofwel in de vorm van een zware fout die de voortzetting van het gemeenschappelijke leven onmogelijk heeft gemaakt (artikel 301, § 2, tweede lid in ontwerp).

Art. 19

Wijzigingen aan artikel 1254 van het Gerechtelijke Wetboek

§ 1. Met het oog op de vereenvoudiging van de rechtspleging wordt voorgesteld de invoering mogelijk te maken van de procedure van het verzoekschrift op tegenspraak

Indien het verzoek echter gebaseerd is op artikel 229, § 4 van het Burgerlijk Wetboek (de verzoeker is van mening dat de andere gedrag vertoonde die de voortzetting van het gemeenschappelijk leven onmogelijk

on l'a déjà souligné, la cause de prononcé du divorce est sans incidence quant aux effets de celui-ci, il n'en reste pas moins que le défendeur pourrait être moralement atteint par une décision prise en violation de ses droits de défense.

Les alinéas deux et trois ne contiennent guère de nouveauté.

L'alinéa 4 permet à la partie demanderesse de viser dans l'acte introductif d'instance les demandes éventuelles relatives aux mesures provisoires concernant la personne, les aliments et les biens tant des parties que de leurs enfants. Cette possibilité existe déjà aujourd'hui. Mais alors qu'actuellement elle présente l'intérêt majeur de limiter les frais (un seul exploit d'huissier permet de saisir en même temps le tribunal et le juge des référés – seuls sont dus les droits d'inscription), cet intérêt disparaît puisqu'en cas de requête, il n'y a pas d'autre coût que le droit d'inscription. Il n'a pas été jugé opportun de permettre la saisine du président par requête car le délai de comparution est très bref en référé (2 jours) et le mode de transmission de la requête (notification par pli judiciaire) pourrait entraîner des difficultés. En conséquence, le demandeur aura le choix:

- il peut introduire la demande en divorce au sens strict en utilisant l'acte introductif d'instance qui lui paraîtra le plus adéquat (requête, citation ou procès-verbal de comparution volontaire);
- il peut introduire la demande en divorce contenant les mesures provisoires devant le tribunal, mais celui-ci ne pourra qu'entériner un accord (art. 1256 du présent projet; art. 1258 du Code judiciaire actuel) ou renvoyer la cause à une audience de référé ultérieure;
- il peut introduire la demande en divorce au sens strict puis saisir le juge des référés ultérieurement, par citation (ou comparution volontaire, mais pas par requête);
- il peut enfin introduire par un seul exploit de citation la demande en divorce devant le tribunal et la demande relative aux mesures provisoires devant le président.

§ 2. Cette modification a pour but de faciliter la tâche du justiciable. Dans un souci de simplification administrative, l'accord de Gouvernement prévoit que les services publics fédéraux ne pourront plus réclamer aux citoyens des données ou attestations que ces derniers

maakt), blijft de dagvaarding verplicht. Deze manier van oproepen is veiliger en zelfs indien de reden voor het uitspreken van de echtscheiding geen invloed heeft op de gevolgen ervan, zoals we reeds eerder onderstreepten, is het zo dat de verweerder moreel zou kunnen worden getroffen door een beslissing die genomen werd waarbij zijn rechten van verdediging werden geschonden.

Het tweede en derde lid bevatten nauwelijks nieuwigheden.

Het vierde lid biedt aan de eisende partij de mogelijkheid om in de akte van rechtsingang de eventuele verzoeken te beogen inzake de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen zowel van de partijen als hun kinderen. Die mogelijkheid bestaat nu reeds. Maar terwijl het belangrijkste thans is de kosten te beperken (een enkel deurwaardersexploot kan tegelijk de rechtbank en de rechters in kort geding vatten – enkel het inschrijvingsgeld is verschuldigd), verdwijnt dit voordeel aangezien in geval van een verzoekschrift, er geen andere kost is dan het inschrijvingsgeld. Men heeft het niet opportuun geacht de voorzitter te vatten via een verzoekschrift aangezien de termijn van verschijning in kort geding zeer kort is (2 dagen) en de manier om het verzoekschrift over te maken moeilijkheden zou kunnen opleveren (betekening bij gerechtsbrief). Bijgevolg zal de eiser de keuze hebben:

- hij kan een vordering tot echtscheiding in de strikte zin instellen door gebruik te maken van de inleidende akte die hem het meest gepast lijkt (verzoekschrift, dagvaarding of proces-verbaal van vrijwillige verschijning);
- hij kan een vordering tot echtscheiding met voorlopige maatregelen instellen voor de rechtbank. Deze kan evenwel slechts een overeenkomst bekrachtigen (art. 1256 van dit ontwerp; huidig artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek) of de zaak verwijzen naar een volgende zitting in kort geding;
- hij kan een vordering tot echtscheiding in de strikte zin instellen en vervolgens later de rechter in kort geding vatten, bij dagvaarding (of vrijwillige verschijning, maar niet bij verzoekschrift);
- hij kan tenslotte, met een enkel exploit van dagvaarding, de vordering tot echtscheiding voor de rechtbank instellen en ook de vordering betreffende de voorlopige maatregelen instellen bij de voorzitter.

§ 2. Deze wijziging heeft tot doel de taak van de rechtsonderhorige te vergemakkelijken. Om redenen van administratieve vereenvoudiging, voorziet het Regeerakkoord dat de federale overheidsdiensten aan de burgers geen gegevens of attesten meer kunnen vragen

auraient déjà communiquées à leur administration communale ou qui figurent au registre national des personnes physiques. Ce seront donc les greffes qui devront consulter le registre national ou contacter les officiers d'état civil compétents pour obtenir les renseignements d'état civil requis (comme aujourd'hui: nationalité des parties, naissance des enfants, preuve du mariage et de la nationalité.)

§ 3. Il se peut que le greffe n'ait pu recueillir toutes les informations requises. Certaines d'entre elles nécessitent parfois un débat (par exemple la nationalité des parties ou la preuve du mariage lorsque le mariage a été contracté à l'étranger.) De plus, si l'affaire est introduite par citation ou par procès-verbal de comparution volontaire, le greffe n'aura pas toujours le temps nécessaire pour procéder aux recherches qui s'imposent. En toute hypothèse, la recherche des pièces d'état civil ne doit pas entraîner de retard dans la fixation de l'audience d'introduction, même si l'affaire est introduite par requête.

C'est pourquoi le paragraphe 3 prévoit que si les informations sont manquantes, le juge invite la partie la plus diligente à compléter le dossier (même dans ce cas, les parties pourront déposer des extraits du registre national il n'est plus requis que l'on dépose des certificats d'état civil, à l'instar de ce qui est prévu dans l'article 1034*quater* du Code judiciaire - tel qu'il vient d'être modifié par le Parlement - pour la requête contradictoire).

De même si les mentions de l'acte introductif d'instance sont incomplètes, le juge invitera la partie la plus diligente à fournir les informations nécessaires: la sanction n'est donc pas la nullité mais le report de l'affaire (fin de non-procéder).

§ 4 Ce paragraphe reprend en le clarifiant l'actuel article 1268 qui favorise une grande souplesse pour ce qui concerne les demandes reconventionnelles et ampliatives (*i.e.* fondant le divorce sur de nouveaux faits non invoqués dans la demande initiale.) Celles-ci ne sont pas des demandes nouvelles et ne doivent donc pas répondre aux exigences de l'article 807 du code judiciaire. En revanche, afin d'assurer le respect des droits de la défense, ces demandes doivent être portées à la connaissance de l'autre partie par des conclusions contradictoirement prises ou, en cas de défaut, communiquées à l'autre conjoint par exploit d'huissier ou par lettre recommandée à la poste.

die ze reeds zouden meegedeeld hebben aan hun gemeentelijke administratie of die voorkomen in het Rijksregister van de natuurlijke personen. Het zullen dus de griffies zijn die het Rijksregister moeten raadplegen of contact opnemen met de ambtenaar van de burgerlijke stand om de vereiste inlichtingen te verkrijgen (zoals vandaag voor: nationaliteit van de partijen, geboorte van de kinderen, bewijs van huwelijk en van nationaliteit).

§ 3. Het is mogelijk dat de griffie niet alle vereiste informatie heeft kunnen verzamelen. Voor sommige is er soms een debat nodig (bijvoorbeeld de nationaliteit van de partijen of het bewijs van het huwelijk, indien dat huwelijk in het buitenland werd gesloten). Als bovendien de zaak ingeleid is via dagvaarding of via procesverbaal van vrijwillige verschijning, zal de griffie niet steeds over de nodige tijd beschikken om de noodzakelijke opzoeken te doen. Het opzoeken van stukken van de burgerlijke staat moet in elk geval geen vertraging veroorzaken inzake het vastleggen van de inleidingszitting, zelfs indien de zaak via verzoekschrift wordt ingeleid.

Daarom voorziet paragraaf 3 dat indien de informatie ontbreekt, de rechter de meest gereede partij uitnodigt het dossier van de procedure te vervolledigen (zelfs in dat geval kunnen de partijen uittreksels indienen van het Rijksregister; het is niet meer nodig dat men getuigschriften van de burgerlijke staat indient, in navolging van wat voorzien is in artikel 1034*quater* van het Gerechtelijk Wetboek – zoals het net werd gewijzigd door het Parlement – voor het verzoekschrift op tegenspraak).

Ook indien de gegevens van de inleidende akte van rechtsingang onvolledig zijn, zal de rechter de meest gereede partij uitnodigen om de nodige informatie te verstrekken: de sanctie is dus niet de nietigverklaring maar wel de verdaging van de zaak (gevolg van niet-procederen).

§ 4. Deze tekst herneemt en verduidelijkt het huidige artikel 1268 dat een grote soepelheid aan de dag legt inzake tegenvorderingen en aanvullende vorderingen (d.w.z. door de echtscheiding te funderen op nieuwe feiten die niet waren ingeroepen in de aanvankelijke vordering). Dit zijn geen nieuwe vorderingen en ze moeten dus niet beantwoorden aan de vereisten van artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek. Met het oog op het veiligstellen van de rechten van de verdediging moeten deze vorderingen daarentegen ter kennis gebracht worden van de andere partij aan de hand van op tegenspraak genomen conclusies of, bij gebrek hieraan, door conclusies meegedeeld aan met de andere partij bij deurwaardersexploot of bij ter post aangetekende brief.

Le maintien de cette souplesse procédurale est requis, même si seul l'article 229 du Code civil consacre une cause unique de divorce: il se peut en particulier qu'un divorce soit introduit conjointement sur base de l'article 229, § 2 mais que l'un des conjoints se ravise auquel cas l'autre pourra modifier la cause de la demande en recourant au § 3 (c'est pour cette raison que le texte mentionne *ab initio* «les parties ou l'une d'elles».)

Art. 20

Modifications à l'article 1255 du Code judiciaire.

Ce texte contient l'essentiel des nouvelles dispositions procédurales.

Il est articulé par référence à l'article 229 nouveau du Code civil.

§ 1er. Est visé ici le divorce sollicité conjointement par les parties en vertu de l'article 229, §2, en projet du code civil.

Comme aujourd'hui en cas de divorce par consentement mutuel, la requête est signée par chacun des époux ou par au moins un avocat ou un notaire (si un autre mode introductif d'instance est choisi, mais les parties n'y auraient aucun intérêt, on revient au droit commun).

Comme indiqué ci-avant, il est suggéré de maintenir pour l'essentiel la procédure du divorce par consentement mutuel: pour cela les parties peuvent mentionner qu'elles feront application de l'article 1288 du Code judiciaire (divorce par consentement mutuel «complet»: conventions préalables etc.). La nouveauté essentielle est qu'il ne s'agit plus d'une obligation, de sorte que l'accord des parties pourra être limité à certains points, voire au seul divorce.

Pour ce qui concerne le divorce proprement dit, comme indiqué à l'article 229 nouveau du Code civil, il pourra être prononcé sans délai si les parties sont séparées depuis plus de 6 mois. A défaut, un délai d'épreuve de trois mois est imposé, sans que le total de ce délai et du délai de la séparation de fait puisse dépasser 6 mois (le texte indique donc que la seconde audience a lieu à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai de six mois ou 3 mois après la première comparution).

Het behoud van deze soepelheid van procedure is vereist, ook als enkel artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek slechts één enkele grond wijdt aan de echtscheiding: het kan met name zo zijn dat een echtscheiding gezamenlijk wordt ingesteld op grond van artikel 229, § 2 maar dat één van de partijen zich bedenkt waardoor de andere de grond van de vordering zal kunnen wijzigen door zich te beroepen op §3 (om die reden vermeldt de tekst *ab initio* « de partijen of één van de partijen »).

Art. 20

Wijzigingen aan artikel 1255 van het Gerechtelijk Wetboek

Die tekst bevat de voornaamste nieuwe procedurebepalingen.

Het is geënt op het nieuwe artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek.

§ 1. Hier bedoelt men de echtscheiding die door de partijen gezamenlijk gevorderd wordt krachtens artikel 229, § 2, in ontwerp van het Burgerlijk Wetboek.

Zoals thans het geval is bij de echtscheiding door onderlinge toestemming, wordt het verzoekschrift ondertekend door iedere echtgenoot of ten minste door een advocaat of een notaris (als een andere akte van rechtsingang gekozen is maar de partijen er geen enkel belang bij zouden hebben, gaat men terug tot het gemeen recht).

Zoals voorheen is aangegeven, wordt gesuggereerd om in hoofdzaak de rechtspleging te behouden van de echtscheiding door onderlinge toestemming: hiervoor kunnen de partijen vermelden dat ze artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek zullen toepassen («volledige» echtscheiding door onderlinge toestemming: voorafgaande voorwaarden, enz.). De belangrijkste nieuwigheid is dat het niet meer gaat om een verplichting, zodat de overeenstemming van de partijen beperkt kan worden tot enkele punten, zelfs tot de echtscheiding alleen.

Voor wat de echtscheiding zelf betreft, kan zoals aangegeven in het nieuwe artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek, de echtscheiding zelf onverwijld worden uitgesproken indien de partijen langer dan zes maanden gescheiden zijn. Zoniet, wordt een proeftijd van drie maanden opgelegd, zonder dat deze volledige termijn of de termijn van de feitelijke scheiding langer mag zijn dan 6 maanden (de tekst geeft dus aan dat de tweede zitting plaatsvindt op een datum die onmiddellijk volgt op het verstrijken van de termijn van 6 maanden, of 3 maanden na de eerste verschijning).

Le Conseil d'État en son avis, relève qu'il pourrait y avoir une contradiction entre les articles 1255 du code judiciaire et 229 du code civil – en projet – à propos du calcul des délais et plus précisément entre le délai de séparation de fait de 6 mois et le délai de procédure de trois mois. La différence entre les délais est justifiée par la logique du projet, qui est de permettre le prononcé du divorce sur base du constat de la désunion irrémédiable. A la limite, on pourrait estimer que la simple déclaration des conjoints suffit (voire d'un seul). Les délais sont imposés pour éviter toute précipitation. La réitération, dans le cadre judiciaire, de la volonté d'en finir suffit à constater le caractère irrémédiable de l'échec du couple. C'est pourquoi le délai est plus court lorsque l'expression de la volonté de divorcer se fait à deux reprises au tribunal. Inversement, le délai de séparation de fait permet de divorcer immédiatement (une seule comparution devant le tribunal comme aujourd'hui en cas de séparation de plus de deux ans) mais il est plus long, pour éviter un divorce «coup de tête».

§ 2. Ce paragraphe vise l'hypothèse où la désunion est constatée sur base de la déclaration d'un seul conjoint, qui demande le divorce pour cette raison. Ici encore, des délais d'épreuve sont fixés, mais ils sont plus longs, afin d'éviter plus encore qu'une décision aussi importante que le divorce ne soit prise trop vite par un seul conjoint.

Le demandeur devra apporter la preuve que les parties sont séparées depuis plus d'un an pour que le juge prononce le divorce. A défaut, l'affaire sera reportée pour une deuxième comparution au minimum 6 mois après la première comparution (ou immédiatement après l'expiration du délai d'un an.). Lors de cette seconde audience, si l'une des parties le requiert, le juge prononce le divorce.

À propos de la justification de la différence entre les délais (un an de séparation de fait ou 6 mois entre les deux comparutions), on renvoie au commentaire du paragraphe précédent.

§ 3. La séparation peut-être établie par toutes voies de droit (notamment par la production de certificats de domicile démontrant des inscriptions à des adresses différentes) mais l'aveu ne pourra pas suffire, puisque

In zijn advies wijst de Raad van State op het feit dat er tegenspraak zou kunnen zijn tussen de artikelen 1255 van het Gerechtelijk Wetboek en 229 van het Burgerlijk Wetboek – in ontwerp – inzake de berekening van de termijnen en meer in het bijzonder tussen de termijn van feitelijke scheiding van 6 maanden en de proceduretermijn van drie maanden. Het verschil tussen de termijnen is gerechtvaardigd door de logica van het ontwerp, die erin bestaat het mogelijk te maken dat de echtscheiding wordt uitgesproken op basis van de vaststelling van de duurzame ontwrichting van het huwelijk. In het uiterste geval zou men van mening kunnen zijn dat de eenvoudige verklaring van de echtgenoten volstaat (of zelfs van een van hen). De termijnen worden opgelegd om overhaasting te vermijden. De herhaling, in het gerechtelijk kader, van de wil om er een eind aan te maken volstaat om het onherstelbare karakter vast te stellen van het mislukken van het koppel. Daarom is de termijn korter wanneer de wil om te scheiden tweemaal geuit wordt voor de rechtbank. Omgekeerd maakt de termijn van feitelijke scheiding het mogelijk om onmiddellijk uit de echt te scheiden (één enkele verschijning voor de rechtbank, zoals thans het geval is bij een scheiding van meer dan twee jaar), maar de termijn is langer, teneinde te vermijden dat men «in een opwelling» zou scheiden.

§ 2. In deze paragraaf bedoelt men de hypothese waarbij de ontwrichting vastgesteld is op grond van de verklaring van één enkele echtgenoot, die de echtscheiding om die reden vordert. Ook hier zijn er proeftermijnen vastgelegd, maar ze zijn langer, om nog meer te verhinderen dat een beslissing die zo belangrijk is als een echtscheiding, te snel genomen wordt door één enkele echtgenoot.

De eiser moet het bewijs leveren dat de partijen sinds meer dan één jaar gescheiden zijn vooraleer de rechter de echtscheiding uitspreekt. Zoniet wordt de zaak verdaagd naar een tweede verschijning minstens 6 maanden na de eerste verschijning (of onmiddellijk na het verstrijken van de termijn van één jaar). Tijdens die tweede zitting zal de rechter de echtscheiding uitspreken indien één van de partijen dat eist.

In verband met de verantwoording van het verschil tussen de termijnen (een jaar feitelijk gescheiden of 6 maanden tussen twee verschijningen), verwijzen we naar het commentaar van de vorige paragraaf.

§ 3. De feitelijke scheiding van de echtgenoten kan aangetoond worden door aanwending van alle middelen van recht (o.a. na voorlegging van een getuigschrift van woonplaats waaruit inschrijvingen op verschillende

le but du délai est de protéger les époux contre une décision trop hâtive de divorcer.

§ 4. On vise ici l'hypothèse où le divorce est demandé par l'une des parties, en application de l'article 229, § 4, (comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune).

Ce mécanisme s'inspire de l'ancienne procédure en divorce pour cause déterminée: avant la réforme de 1994, un délai de 6 mois était imposé aux parties entre l'entame de la procédure (par requête) et sa poursuite (par citation); ce délai pouvait être raccourci par le tribunal en cas de «circonstances exceptionnelles» (en pratique quand la preuve de l'injure grave était suffisamment étayée dès le début.)

§ 5. Cette disposition est applicable à toutes les procédures en divorce. Si la procédure doit être allégée pour les raisons invoquées ci-avant, il importe néanmoins de renforcer les mécanismes procéduraux permettant d'éviter que cet assouplissement n'entraîne une multiplication des divorces qui seraient entamés et poursuivis dans la précipitation. Sans verser non plus dans un paternalisme excessif, il est opportun que le juge puisse rencontrer les parties personnellement lors de la première comparution, qui a lieu à huis clos.

Si la demande est conjointe, la présence des deux parties est requise.

Si la demande émane d'une partie, le deux époux sont invités à comparaître personnellement, mais seule l'absence de la partie demanderesse entraîne le sursis à la procédure (à défaut de quoi, il suffirait au défendeur de ne pas comparaître pour retarder la procédure).

Le juge tente une conciliation. Pour que celle-ci soit efficace (contrairement à l'article 1258, § 1er actuel qui n'est jamais appliqué en pratique), il peut donner des informations d'ordre général sur la procédure (sans aller jusqu'à donner une consultation complète ce qui contreviendrait à l'article 297 du Code judiciaire qui dispose que les magistrats ne peuvent donner des consultations). Il est tenu en particulier d'informer les parties sur l'intérêt de recourir à la procédure de médiation de la septième partie du code (Loi du 21 février 2005.) Cette précision est utile, car si la médiation ne peut pas, par nature, être imposée aux parties, celles-ci doivent être

adresses bliken), maar de bekentenis kan als bewijsmiddel niet volstaan aangezien het instellen van een termijn bedoeld is om de echtgenoten te beschermen tegen een overhaaste beslissing om uit de echt te scheiden.

§ 4. Hier bedoelt men de hypothese waarbij de echtscheiding gevorderd wordt door één van de partijen in toepassing van artikel 229, § 4 (gedrag dat het voortzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt).

Dit mechanisme is geënt op de vroegere echtscheidingsprocedure op grond van bepaalde feiten: vóór de hervorming van 1994, werd aan de partijen een termijn opgelegd van 6 maanden tussen de aanvang van de procedure (op verzoekschrift) en het rechtsgeding zelf (bij dagvaarding); die termijn kon door de rechtbank ingekort worden in geval van «buitengewone omstandigheden» (in de praktijk wanneer het bewijs van de grove fout van bij de aanvang voldoende was gestaafd).

§ 5. Deze bepaling geldt voor alle echtscheidingsprocedures. Indien de procedure verzacht dient te worden ingevolge de hierboven aangehaalde redenen, is het belangrijk de mechanismen ervan te versterken om te verhinderen dat deze versoepeling een toename teweegbrengt van het aantal echtscheidingen die overhaast zouden zijn ingeleid en verder gezet. Zonder te vervallen in excessief paternalisme, is het opportuun dat de rechter de partijen persoonlijk kan ontmoeten tijdens de eerste verschijning die met gesloten deuren plaatsheeft.

Indien het verzoek gemeenschappelijk is, is de aanwezigheid van de twee partijen vereist.

Indien het verzoek afkomstig is van een enkele partij, worden de twee echtgenoten uitgenodigd om in persoon te verschijnen, maar alleen de afwezigheid van de verzoekende partij kan tot verdaging van de procedure leiden (In het andere geval zou het voor de verweerder volstaan om niet te verschijnen, wil hij de procedure vertragen).

De rechter tracht een verzoening tot stand te brengen. Opdat deze efficiënt zou zijn (in tegenstelling met het huidige artikel 1258, § 1 dat in de praktijk nooit wordt toegepast), kan hij inlichtingen van algemene orde verstrekken over de procedure (zonder over te gaan tot het geven van een volledige consultatie wat in strijd zou zijn met artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek dat bepaalt dat de magistraten geen consultaties mogen geven) Hij is er in het bijzonder toe gehouden de partijen te informeren over het belang van een beroep te doen op de bemiddelingsprocedure van het zevende deel van het Wetboek (Wet van 21 februari 2005). Deze

informées de l'intérêt que revêt ce mode alternatif de règlement de leur litige. Le juge peut ordonner la surséance de la procédure afin de rendre plus efficace cette démarche. La durée de la surséance ne peut toutefois être supérieure à 1 mois.

§ 6. Ce texte vise l'hypothèse de l'actuel article 232, alinéa 2, du Code civil (démence d'un conjoint.) Il y a lieu de maintenir une disposition spéciale pour la représentation de cette partie.

Art. 21

Modifications à l'article 1256 du Code judiciaire

Cette disposition s'inspire de l'article 1258, § 2 actuel. Il s'agit de permettre l'homologation, par le juge du fond, des accords relatifs aux mesures provisoires. Le pouvoir d'appréciation du juge varie selon que l'accord concerne les parents ou les enfants.

Au sujet des enfants, on précise que le pouvoir du juge est limité à un contrôle marginal (comme aujourd'hui dans le divorce par consentement mutuel - voy. les actuels articles 1290 et 1293 *in fine* du code judiciaire) puisqu'il ne pourra refuser d'homologuer l'accord que s'il est *manifestement* contraire à leur intérêt (la même précision se trouve dans l'article 2 du projet de loi tendant à privilégier l'hébergement égalitaire, Doc. Ch. 51-1673.)

A défaut d'accord, le juge des référés reste exclusivement compétent.

Art. 22

Nouvel article 1257 du Code judiciaire.

Le caractère provisoire des mesures prises pendant la procédure est confirmé par ce texte. Il est important d'éviter que des mesures prises nécessairement dans l'urgence, ou des accords passés dans une situation de crise, aient des effets à long terme. Cette solution – majoritairement admise aujourd'hui – reçoit deux exceptions dans les textes actuels, qui ne sont pas modifiés sur ce point:

verduidelijking is nuttig want, vermits de bemiddeling van die aard is dat ze niet kan worden opgelegd aan de partijen, moeten deze laatste geïnformeerd worden over het nut van deze alternatieve wijze om hun geschil te regelen. De rechter kan een schorsing van de procedure bevelen om de doeltreffendheid van deze poging te bevorderen. De duur van de schorsing mag echter niet langer bedragen dan 1 maand.

§ 6. Deze tekst beoogt de hypothese van het huidige artikel 232, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek (krankzinnigheid van een echtgenoot). Er moet een bijzondere bepaling worden behouden voor het vertegenwoordigen van die partij.

Art. 21

Wijzigingen aan artikel 1256 van het Gerechtelijk Wetboek

Deze bepaling is geïnspireerd op het huidige artikel 1258, § 2. Het gaat erom de homologatie door de feitenrechter van overeenkomsten over de voorlopige maatregelen mogelijk te maken. De beoordelingsbevoegdheid van de rechter varieert al naargelang de overeenkomst de ouders of de kinderen aanbelangt.

In verband met de kinderen preciseren we dat de bevoegdheid van de rechter beperkt is tot een marginale toetsing (zoals thans bij een echtscheiding door onderlinge toestemming – zie de huidige artikelen 1290 en 1293 *in fine* van het Gerechtelijk Wetboek), aangezien hij niet zal kunnen weigeren het akkoord te bekrachtigen, tenzij het *klaarblijkelijk* indruist tegen hun belangen (dezelfde precisering is opgenomen in artikel 2 van het wetsontwerp tot het bevoorrechten van een gelijkmatig verdeelde huisvesting, Parl. St. 51-1673).

Bij gebrek aan een overeenkomst blijft de rechter in kort geding uitsluitend bevoegd.

Art. 22

Nieuw artikel 1257 van het Gerechtelijk Wetboek

Het voorlopige karakter van de maatregelen die tijdens de procedure werden genomen, wordt met deze tekst bevestigd. Het is belangrijk te verhinderen dat de maatregelen die noodzakelijkerwijs met spoed werden genomen of de overeenkomsten die in een crisissituatie werden afgesloten, gevolgen zouden hebben op lange termijn. Deze oplossing – die thans doorgaans wordt aanvaard – kent in de huidige teksten twee uitzonderingen, die op dit punt niet werden aangepast:

– article 302 du Code civil: les décisions relatives aux enfants restent exécutoires après la procédure;

– article 1288 (en projet) du Code judiciaire: hypothèse des conventions préalables à divorce par consentement mutuel.

Toutefois, la protection accordée aux parties par la loi – qui les met à l’abri d’un accord trop vite négocié en limitant les effets de celui-ci – ne doit pas empêcher la recherche d’une certaine efficacité. Il se pourrait par exemple que les parties négocient un accord partiel, ou s’accommodent ensemble d’une décision de référé, et souhaitent pérenniser les effets de ceux-ci. Cette méthode rejoint le but du projet qui est d’encourager l’entente entre les parties en favorisant les accords partiels pendant la procédure. L’alinéa 2 permet donc aux parties de solliciter au moins 3 mois après l’homologation de leur accord ou l’ordonnance de référés solliciter l’entérinement des mesures par le juge du fond, cette fois à titre définitif et y compris pour la période postérieure au divorce.

Le Conseil d’État pose la question si la demande pourra être faite après le prononcé du divorce. Une réponse positive s’impose. Le projet ne modifie pas les solutions des conflits de compétence dans le temps. La compétence s’apprécie au moment où le juge est saisi. Dès lors, lorsqu’un accord aura été homologué ou une ordonnance de référé aura été rendue, c’est le juge qui a homologué ou prononcé la mesure qui devra la rendre définitive, même si, entre temps, le mariage a été dissous par le divorce.

Art. 23

Le nouvel article 1258 prévoit que sauf convention contraire, les dépens sont partagés entre les parties lorsque le divorce est sollicité conjointement et donc prononcé sur base de l’article 229,§2, du Code civil.

Ils sont mis à charge de la partie demanderesse lorsque le divorce est sollicité unilatéralement (229,§3, nouveau du Code civil): il est logique que la partie qui sollicite le divorce sans cause, parfois contre l’avis de son conjoint, supporte les dépens.

– artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek: beslissingen betreffende de kinderen blijven uitvoerbaar na de rechtspleging;

– artikel 1288 (in ontwerp) van het Gerechtelijk Wetboek: hypothese van overeenkomsten die aan de echtscheiding door onderlinge toestemming voorafgingen.

Niettemin moet de bescherming die de wet aan de partijen toekent – die hen beschermt tegen een te snel onderhandelde overeenkomst door de gevolgen ervan te beperken – niet beletten dat een zekere efficiëntie wordt nagestreefd. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat de partijen over een voorlopige overeenkomst onderhandelen, of zich samen schikken naar een uitspraak in kort geding en de gevolgen hiervan wensen te bestendigen. Die methode komt tegemoet aan de doelstelling van het ontwerp namelijk de goede verstandhouding tussen de partijen aan te moedigen door gedeeltelijke overeenkomsten tijdens de rechtspleging in de hand te werken. Het tweede lid biedt de partijen dus de mogelijkheid om ten minste 3 maanden na de homologatie van hun overeenkomst of verwijzing in kort geding, de bekrachtiging te vragen van de maatregelen door de feitenrechter, dit maal definitief en met inbegrip van de periode na de echtscheiding.

De Raad van State stelt de vraag of het verzoek na het uitspreken van de echtscheiding zal kunnen gebeuren. Een positief antwoord dringt zich op. Het ontwerp wijzigt de oplossingen van de bevoegdheidsconflicten in de tijd niet. De bevoegdheid wordt beoordeeld op het moment dat de rechter gevat wordt. Zodra een akkoord dus werd bekrachtigd of er een beschikking in kort geding werd uitgesproken, is het de rechter die de maatregel bekrachtigde of uitsprak die hem definitief moet maken, zelfs indien het huwelijk inmiddels ontbonden werd door de echtscheiding.

Art. 23

Het nieuw artikel 1258 voorziet dat, behoudens andersluidende overeenkomst, de kosten worden gedeeld onder de partijen wanneer de echtscheiding samen werd gevorderd en dus uitgesproken wordt op grond van artikel 229, §2, van het Burgerlijk Wetboek.

Ze worden ten laste gelegd van de eisende partij wanneer de echtscheiding eenzijdig wordt gevorderd (nieuw artikel 229, §3, van het Burgerlijk Wetboek): het is logisch dat de partij die de echtscheiding vordert zonder grond, soms tegen het advies in van zijn partner, de kosten draagt.

Enfin, lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 4, du Code civil, c'est à dire en raison du comportement reproché au défendeur, les dépens sont mis à charge de celui-ci. Il ne faut cependant pas perdre de vue que le but du projet est d'éviter autant que faire se peut le débat sur la faute, Il ne faudrait pas que cet objectif soit mis à mal par un débat, dont l'enjeu est somme toute limité, sur les dépens. Dès lors, le tribunal peut partager les dépens, en fonction des circonstances de la cause.

Art. 24, 25, 26 et 27

Abrogations

Art. 28

L'article 1271 du projet prévoit que les décisions prononçant le divorce ne sont pas susceptibles d'appel.

Cette dérogation au droit commun s'explique par l'objectif du projet, qui consacre le droit de divorcer et établit une certaine automaticité dans le prononcé du divorce. Le contenu de la réforme rend peu probable que les demandes en divorce fassent l'objet de véritables contestations. Le plus souvent, le tribunal prononcera le divorce sur le simple constat de l'écoulement du temps ou du respect de la procédure (double comparution éventuelle etc.) Surtout, on l'a déjà souligné, le prononcé du divorce devient sans incidence quant aux effets de celui-ci. L'appel n'a donc plus d'intérêt si le tribunal prononce le divorce. Il risquerait d'être utilisé comme manœuvre dilatoire.

L'opposition reste possible.

L'appel reste possible contre une décision refusant le divorce.

Le Conseil d'État considère qu'il pourrait y avoir une discrimination entre les parties, dès lors que le défendeur ne pourrait pas faire appel du jugement qui prononce le divorce tandis que l'appel serait possible en cas de rejet de la demande. Cette différence de traitement se justifie par l'objectif de la réforme qui confère au prononcé du divorce un caractère quasi-automatique lorsque le caractère irrémédiable de la désunion est établi. On souligne que le délai le plus long en cas de demande émanant d'un seul conjoint est de 6 mois (délai requis entre les 2 comparutions). Si l'appel était

Tenslotte worden de kosten wanneer de echtscheiding is uitgesproken op grond van artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek, 't is te zeggen wegens gedrag dat de verweerder wordt verweten, ter zijner laste gelegd. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat het doel van het ontwerp ertoe strekt de schuldbetwisting zoveel mogelijk te vermijden. Het mag niet zo zijn dat deze doelstelling in het gedrang zou komen door een betwisting over de kosten waarvan de inzet in feite toch beperkt is. De rechtbank kan derhalve de kosten verdelen in functie van de omstandigheden van de zaak.

Art. 24, 25, 26 en 27

Opheffingen.

Art. 28

Artikel 1271 van het ontwerp voorziet dat de beslissingen die de echtscheiding uitspreken niet in aanmerking komen voor hoger beroep.

Deze afwijking van het gemeen recht kan verklaard worden door de doelstelling van het ontwerp, dat het recht op scheiden tot regel verheft en een bepaald automatisme invoert in het uitspreken van de echtscheiding. De inhoud van de hervorming maakt dat het weinig waarschijnlijk is dat echtscheidingsverzoeken het voorwerp zouden worden van echte betwistingen. De rechtbank zal meestal de echtscheiding uitspreken op basis van de eenvoudige vaststelling van de tijd die verstreken is of van het respecteren van de procedure (eventuele dubbele verschijning, enz.). En, zoals we reeds onderstreepten, er is vooral het feit dat het uitspreken van de echtscheiding geen weerslag heeft op de gevolgen ervan. In beroep gaan heeft dus geen enkele zin indien de rechtbank de echtscheiding uitspreekt. De kans bestaat dat men het zou gebruiken als een verdragingsmanoeuvre.

Verzet blijft mogelijk.

Het hoger beroep blijft mogelijk tegen een beslissing die de echtscheiding weigert.

De Raad van State is van mening dat er een discriminatie zou kunnen zijn tussen de partijen, aangezien de verweerder geen beroep zou kunnen aantekenen tegen het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt, terwijl beroep wel mogelijk is wanneer het verzoek wordt verworpen. Dit verschil in behandeling is gerechtvaardigd door de doelstelling van de hervorming, die aan het uitspreken van de echtscheiding een quasi automatisch karakter verleent, wanneer vaststaat dat er sprake is van duurzame ontwrichting. We onderstrepen dat de langste termijn in geval van een verzoek uitgaande van

possible dans ce cas, la Cour, très souvent, se bornerait à constater l'écoulement du délai (compte tenu des délais de fixation).

Il est requis, en revanche, que le demandeur puisse faire appel si le tribunal refusait la demande, à défaut de quoi il serait privé du droit de divorcer. Une telle différence de traitement existe actuellement, en sens inverse, à propos de l'acquiescement: la Cour de cassation considère qu'il est possible d'acquiescer à un jugement qui refuse le divorce, mais pas à un jugement qui le prononce. La différence des règles de procédure est justifiée par l'objectif poursuivi.

De même, contrairement à ce qu'indique le Conseil d'État, lorsque le tribunal statue sur le divorce et, en vertu de la connexité, se prononce en même temps sur les conséquences de celui-ci (on songe en particulier à la pension alimentaire après divorce), l'appel ne sera pas possible contre le divorce mais le restera quant à l'autre segment du litige. C'est la *décision de divorce* au sens strict qui n'est pas appellable: pour le surplus, le droit commun s'applique.

Art. 29

Le pourvoi en cassation reste possible, mais toujours dans le même souci de limiter les manœuvres dilatoires, le délai pour se pourvoir est fixé à un mois (au lieu de trois en droit commun).

On maintient le caractère suspensif du délai et du pourvoi compte tenu de la nécessaire permanence de l'état des personnes.

Art. 31

L'article 1276 est modifié suite aux modifications proposées quant aux recours (1271 et 1274 proposés).

Art. 32

Toilettage de l'article 1282.

een enkele echtgenoot, 6 maanden bedraagt (termijn vereist tussen de 2 verschijningen). Indien er in dat geval beroep mogelijk zou zijn, zou het hof zich er zeer vaak toe beperken vast te stellen dat de termijn verstreken is (rekening houdend met de termijnen voor het vastleggen van de rechtsdag).

Het is daarentegen vereist dat de verzoeker in beroep kan gaan indien de rechtbank het verzoek zou weigeren. Zoniet zou het recht om uit de echt te scheiden hem ontnomen zijn. Een dergelijk verschil in behandeling bestaat thans in omgekeerde zin, inzake de instemming: het Hof van Cassatie is van mening dat het mogelijk is in te stemmen met een vonnis dat de echtscheiding weigert, maar niet met een vonnis die ze uitspreekt. Het verschil in de procedureregels is gerechtvaardigd door de beoogde doelstelling.

Insgelijks, en in tegenstelling met wat de Raad van State vermeldt, is het zo dat wanneer een rechtbank beslist over de echtscheiding en ze zich, krachtens de samenhang, tegelijk uitspreekt over de gevolgen ervan (men denkt hierbij meer in het bijzonder aan de uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding), men geen beroep zal kunnen aantekenen tegen de echtscheiding, maar dat wel nog zal kunnen inzake het andere segment van het geschil. Alleen de *echtscheidingsbeslissing* in de strikte zin is niet vatbaar voor beroep: voor het overige is het gemeen recht van toepassing.

Art. 29

De cassatievoorziening blijft mogelijk, maar steeds met dezelfde bedoeling, namelijk verdragingsmanoeuvres te beperken, wordt de termijn om in zich Cassatie te voorzien vastgesteld op één maand (in plaats van drie in het gemeen recht).

Men behoudt het opschortende karakter van de termijn en van de voorziening rekening houdend met het permanente karakter van de situatie van de personen.

Art. 31

Het artikel 1276 is aangepast ingevolge wijzigingen die werden voorgesteld in verband met de rechtsmiddelen (voorgestelde artikels 1271 en 1274).

Art. 32

Opschonen van artikel 1282.

Art. 33

La fin de non recevoir tirée de la réconciliation – qui interdisait au demandeur d'invoquer des causes de divorces antérieures à celle-ci – n'a plus de raison d'être, dès lors que la notion de faute n'est plus une cause de divorce.

Art. 34

L'article 1288 proposé maintient pour l'essentiel les règles existantes en matière de divorce par consentement mutuel. La procédure s'inscrit cependant dans le cadre du divorce pour désunion irrémédiable, lorsque celui-ci est introduit conjointement par les époux (art. 229, § 2, du Code civil et art. 1255, § 1er, du Code judiciaire nouveaux).

§ 1er Lorsque le divorce est sollicité conjointement (art. 229, § 2, du Code civil et art. 1255, § 1er, du Code judiciaire), les parties peuvent établir des conventions préalables comparables à celles qui sont actuellement prévues par la loi.

On maintient donc le principe du divorce par consentement mutuel.

Les conventions peuvent reprendre les mentions citées à l'alinéa 3, les mêmes qu'aujourd'hui.

Si les parties établissent des conventions incomplètes, contrairement à ce qui est prévu actuellement, la procédure est néanmoins recevable. Les conventions auront toutefois un effet limité, ainsi qu'il est dit au § 5 (il en va de même si les conventions sont complètes mais que la procédure n'est pas poursuivie,) Seules les conventions complètes et non-modifiées en cours de procédure (sauf application du §4) auront un effet à long terme, comme aujourd'hui en cas de divorce par consentement mutuel.

§ 3. Ce texte concerne l'avis du ministère public auquel la requête et ses annexes (singulièrement les conventions) sont envoyées comme aujourd'hui (art. 1288 ter actuel du Code judiciaire). La procédure est simplifiée.

L'avis n'est plus requis que pour ce qui concerne les enfants (comme actuellement en cas de divorce pour cause déterminée).

Art. 33

De grond van niet-ontvankelijkheid die voortspuit uit de verzoening – die aan de verzoeker verbod echtscheidingsredenen aan te halen die hieraan voorafgingen – heeft geen bestaansreden meer, aangezien de foutnotie geen echtscheidingsgrond meer is.

Art. 34

Het voorgestelde artikel 1288 behoudt hoofdzakelijk de bestaande regelgeving inzake de echtscheiding door onderlinge toestemming. De rechtspleging past echter in het kader van de echtscheiding ingevolge duurzame ontwrichting, wanneer deze gezamenlijk wordt ingesteld door de echtgenoten (art. 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek en nieuw art. 1255, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek).

§1. Wanneer de echtscheiding gezamenlijk wordt gevorderd (art. 229, § 2, Burgerlijk Wetboek en nieuw art. 1255, § 1, Gerechtelijk Wetboek), kunnen de partijen voorafgaande overeenkomsten opstellen die vergelijkbaar zijn met die welke thans voorzien zijn door de wet.

Het beginsel van de echtscheiding door onderlinge toestemming blijft dus behouden.

De overeenkomsten kunnen de formuleringen hernemen die in het derde lid zijn vermeld. Het zijn dezelfde als nu.

Als de partijen onvolledige overeenkomsten afsluiten is de procedure – in tegenstelling met wat thans voorzien is – niettemin ontvankelijk. De overeenkomsten zullen dus een beperkt effect hebben, zoals gesteld in § 5 (dit geldt ook wanneer de overeenkomsten volledig zijn maar de procedure niet wordt voortgezet). Enkel de volledige en in de loop van de procedure niet-gewijzigde overeenkomsten (behalve toepassing van §4) zullen gevolgen hebben op lange termijn, zoals thans in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming.

§ 3. Deze tekst betreft het advies van het openbaar ministerie aan wie het verzoekschrift en de bijlagen (in het bijzonder de overeenkomsten) worden verzonden zoals thans het geval is (thans art. 1288ter van het Gerechtelijk Wetboek). De rechtspleging is vereenvoudigd.

Het advies is niet meer vereist inzake de kinderen (zoals thans het geval is bij echtscheiding voor bepaalde feiten).

Le texte initial renvoyait au droit commun (art. 766 du code judiciaire) mais le Conseil d'État s'est interrogé quant à l'articulation des textes.

Il est donc proposé de maintenir le système de l'actuel article 1289ter du code judiciaire (avis écrit déposé au greffe au plus tard la veille de la comparution des époux).

§ 4. Aujourd'hui, sauf dans le cas prévu à l'article 1293 du Code judiciaire, les parties ne peuvent pas modifier les conventions préalables en cours de procédure, sauf à reprendre celle-ci *ab initio*.

Cette sanction est lourde de conséquences puisque les époux se retrouvent dans une situation de vide juridique et doivent soit renégocier, soit entamer une procédure contentieuse.

Le projet atténue la sanction, mais ne permet pas pour autant que les conventions puissent être revues sans limite (ce qui autorise tous les marchandages en cours de procès). Il prévoit que si les conventions sont modifiées en cours de procédure, elles perdent leur caractère pérenne et n'ont plus que les effets réduits d'un accord intervenu pendant la procédure (art. 1257 nouveau: les accords entérinés ou homologués pendant la procédure en divorce ou les mesures ordonnées en référé sont provisionnels au sens de l'article 1039 du code judiciaire mais les parties peuvent au moins 3 mois après l'entérinement ou l'homologation de leur accord ou l'ordonnance de référés solliciter l'entérinement des mesures par le juge du fond, cette fois à titre définitif et y compris pour la période postérieure au divorce.) Bref, si les parties changent d'avis en cours de procédure, celle-ci est poursuivie et les négociations antérieures ne sont pas pour autant totalement dépourvues d'effet, même si c'est de manière limitée.

En outre, les alinéas deux et suivants maintiennent le système actuel de l'article 1293 du Code judiciaire lorsque les époux ou l'un d'eux font état de circonstances nouvelles et imprévisibles modifiant gravement leur situation, celle de l'un d'eux ou celle des enfants: dans ce cas, ils peuvent soumettre ensemble à l'appréciation du juge, une proposition de modification de leurs conventions initiales.

De oorspronkelijke tekst verwees naar het gemeen recht (art. 766 van het Gerechtelijk Wetboek), maar de Raad van State stelde zich vragen over de onderlinge afstemming van de teksten.

Er wordt dus voorgesteld het systeem te behouden van het huidige artikel 1289ter van het Gerechtelijk Wetboek (schriftelijk advies neergelegd bij de griffie, uiterlijk de dag voor het verschijnen van de echtgenoten).

§ 4. Behoudens het geval voorzien in artikel 1293 van het Gerechtelijk Wetboek kunnen de partijen thans de voorafgaande overeenkomsten niet wijzigen in de loop van de rechtspleging tenzij deze *ab initio* worden her-nomen.

Deze sanctie heeft zware gevolgen, aangezien de echtgenoten zich in een juridisch vacuüm bevinden en zij opnieuw moeten onderhandelen of een rechtsgeding aanspannen.

Het ontwerp verzacht de sanctie maar maakt het als dusdanig niet mogelijk dat de overeenkomsten onbeperkt herzien kunnen worden (wat het marchanderen in de loop van het proces mogelijk maakt). Het voorziet dat wanneer de overeenkomsten gewijzigd worden in de loop van de rechtspleging, deze hun bestendig karakter verliezen en nog slechts het beperkt effect hebben van een overeenkomst die tijdens de rechtspleging tot stand is gekomen (nieuw artikel 1257: de bekrachtigde en gehomologeerde overeenkomsten tijdens de echtscheidingsprocedure of de maatregelen de in kort geding werden bevolen zijn voorlopig in de zin van artikel 1039 van het Gerechtelijk Wetboek maar de partijen kunnen ten minste 3 maanden na de bekrachtiging of de homologatie van hun overeenkomst of het bevel in kort geding de bekrachtiging van de maatregelen door de feitenrechter vragen, dit maal definitief en met inbegrip van de periode die volgt op de echtscheiding). Kortom, als de partijen in de loop van de rechtspleging van mening veranderen, dan wordt de procedure verder gezet en zijn de voorgaande onderhandelingen niet als dusdanig ontkracht, hoewel dit toch in geringe mate het geval is.

Bovendien blijft het huidige stelsel van artikel 1293 van het Gerechtelijk Wetboek behouden met het tweede lid en volgende wanneer de echtgenoten of één van de echtgenoten gewag maken van nieuwe en onvoorziene omstandigheden die de situatie grondig wijzigen van henzelf, van één van hen of van de kinderen: in dit geval kunnen ze gezamenlijk een voorstel tot wijziging van hun aanvankelijke overeenkomsten voorleggen aan de beoordeling van de rechter.

Le Conseil d'État relève que le texte fait référence à une «comparution supplémentaire» alors qu'aucune comparution initiale n'est mentionnée. En réalité, celle-ci a lieu lors de l'introduction de la demande. Ensuite, quand une deuxième audience est requise (pas dans tous les cas – cf C. jud., art. 1255, § 1er al. 2 en projet), les parties peuvent faire application du mécanisme de modification des conventions. Ce mécanisme est complexe mais existe déjà, et ne présente pas de difficulté particulière, même s'il est rarement appliqué. C'est dans ce contexte qu'une audience supplémentaire peut être ordonnée.

§ 5. Cette disposition consacre la volonté de souplesse du projet. Elle permet le recours à la «passerelle» du divorce purement amiable au divorce en partie contentieux. Elle a pour effet de permettre aux parties de passer de l'un à l'autre sans devoir reprendre toute la procédure *ab initio*.

Si les parties s'engagent sur l'ensemble des points visés au § 1er (comme aujourd'hui dans le cadre du divorce par consentement mutuel), elles seront liées à l'issue de la procédure, et le tribunal homologuera les conventions et les rendra exécutoires.

Mais si les parties ou l'une d'elles changent d'avis, leurs accords subsisteront dans les limites fixées à l'article 1257 du Code judiciaire (qui lui-même permet la passerelle en sens inverse puisque les parties peuvent demander que les accords provisionnels deviennent définitifs après un délai de réflexion de trois mois).

Le texte a été clarifié suite à la suggestion du Conseil d'État. Si l'une des parties souhaite mettre un terme à la procédure, il n'y aura pas, comme aujourd'hui (où toute la procédure est caduque), de vide juridique. De même, si l'une des parties souhaite apporter des modifications aux conventions en cours de procédure, et que l'autre n'accepte pas cette demande, les conventions subsistent avec la même valeur qu'une ordonnance de référé, c'est-à-dire qu'elles ont l'effet des mesures provisoires, susceptibles d'être confirmées définitivement après un délai de trois mois.

§ 6 Ce paragraphe reprend le texte de l'actuel article 1288, dernier alinéa, qui permet au juge de revoir les mesures relatives aux enfants lorsque des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants.

De Raad van State merkt op dat de tekst verwijst naar een «bijkomende verschijning», terwijl geen enkele aanvankelijke verschijning wordt vermeld. Dit heeft in werkelijkheid plaats bij het indienen van het verzoek. Wanneer daarna een tweede zitting vereist is (niet in alle gevallen – cf. Gerechtelijk Wetboek, art. 1255, § 1, tweede lid in ontwerp), kunnen de partijen het mechanisme toepassen van de wijziging van de overeenkomsten. Dit mechanisme is complex, maar bestaat reeds en het vertoont geen bijzondere moeilijkheden, ook al wordt het maar zelden toegepast. Het is in deze context dat een bijkomende zitting kan worden bevolen.

§ 5. Deze bepaling bevestigt de intentie tot soepelheid van dit ontwerp. Hierdoor kan men gebruik maken van de «overstapmogelijkheid» van de zuivere minnelijke echtscheiding tot de gedeeltelijke echtscheiding in betwisting. Dit heeft tot gevolg dat de partijen van de ene vorm naar de andere kunnen overstappen zonder de procedure *ab initio* te moeten hernemen.

Als de partijen zich verbinden tot alle elementen als bedoeld in § 1 (zoals thans in het kader van echtscheiding door onderlinge toestemming), zullen ze hiertoe gebonden zijn na afloop van de rechtspleging en zal de rechtbank hun overeenkomsten homologeren en uitvoerbaar maken.

Maar als de partijen of één van de partijen van mening verandert, zullen hun overeenkomsten blijven bestaan binnen de beperkingen van artikel 1257 G.W. (wat hen de overgangsmogelijkheid in omgekeerde zin biedt, vermits de partijen kunnen vragen dat de voorlopige overeenkomsten definitief worden na een bedenktijd van drie maanden).

De tekst werd verduidelijkt als gevolg van het voorstel van de Raad van State. Indien een van de partijen de procedure wil beëindigen, zal er, zoals nu het geval is (waarbij elke andere procedure nietig is) geen juridisch vacuum zijn. Ook indien een van de partijen in de loop van de procedure wijzigingen wenst aan te brengen aan de overeenkomsten, en de andere dit verzoek niet aanvaardt, blijven de overeenkomsten bestaan met dezelfde waarde als een beschikking in kort geding, met andere woorden, ze hebben het gevolg van voorlopige maatregelen die in aanmerking komen om na een termijn van drie maanden definitief bevestigd te worden.

§ 6. Deze paragraaf herneemt de tekst van het huidige artikel 1288, laatste lid, dat de rechter toelaat de maatregelen inzake de kinderen te herzien, wanneer nieuwe omstandigheden en buiten de wil van de partijen hun toestand of die van hun kinderen ingrijpend wijzigen.

Art. 35

Abrogations.

Art. 36

L'article 1305 maintient l'alignement de la procédure de séparation de corps sur celle de divorce.

La demande en divorce peut à tout moment être transformée en demande de séparation de corps et réciproquement.

Les époux séparés de corps peuvent à tout moment demander le divorce.

La ministre de la Justice,

Laurette ONKELINX

Art. 35

Opheffingen.

Art. 36

In artikel 1305 blijft de procedure van de scheiding van tafel en bed conform aan deze van de echtscheiding.

De vordering tot echtscheiding kan te allen tijde worden omgezet in vordering tot scheiding van tafel en bed en omgekeerd.

De echtgenoten die gescheiden zijn van tafel en bed kunnen te allen tijde de echtscheiding vorderen.

De minister van Justitie,

Laurette ONKELINX

AVANT-PROJET DE LOI

somis à l'avis du Conseil d'État

Avant-projet de loi réformant le divorceArticle 1er

La présente loi vise une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans le chapitre Ier du Titre VI du Livre premier du Code civil, l'article 229, remplacé par la loi du 28 octobre 1974, est remplacé par la disposition suivante:

«Article 229.— § 1er. Le divorce est prononcé lorsque le juge constate la désunion irrémédiable entre les époux. La preuve de la désunion irrémédiable peut être rapportée par toutes voies de droit.

§ 2. La désunion irrémédiable est présumée lorsque la demande est formée conjointement par les deux époux après plus de six mois de séparation de fait ou qu'elle est répétée à deux reprises conformément à l'article 1255, § 1er, du Code judiciaire.

§ 3. Elle est également présumée lorsque la demande est formée par un seul époux après plus d'un an de séparation de fait ou à deux reprises conformément à l'article 1255, § 2, du Code judiciaire.

§ 4. Elle est encore présumée lorsque l'un des époux prouve qu'il existe des indices sérieux que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune.»

Art. 3

Les articles 231, 232 et 233 du même Code sont abrogés.

Art. 4

Les articles 275 et 276 du même Code sont abrogés.

Art. 5

L'article 295 du même Code est abrogé.

VOORONTWERP VAN WET

onderworpen aan het advies van de Raad van State

Voorontwerp van wet betreffende de hervorming van de echtscheiding

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In hoofdstuk I van Titel VI van Boek I van het Burgerlijk Wetboek, wordt artikel 229, vervangen bij de wet van 28 oktober 1974, vervangen door de volgende bepaling:

«Artikel 229.— § 1. De echtscheiding wordt uitgesproken wanneer de rechter vaststelt dat het huwelijk duurzaam ontworicht is. Het bewijs van de duurzame ontworichting kan met alle wettelijke middelen worden geleverd

§ 2. Het vermoeden van de duurzame ontworichting bestaat wanneer de aanvraag gezamenlijk wordt geformuleerd door de twee echtgenoten, na meer dan zes maanden feitelijk gescheiden te zijn of wanneer de aanvraag tot tweemaal toe werd geformuleerd, overeenkomstig artikel 1255, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 3. Het bestaan van de duurzame ontworichting wordt ook vermoed wanneer de aanvraag wordt geformuleerd door één enkele echtgenoot na meer dan één jaar feitelijke scheiding of wanneer de aanvraag tot tweemaal toe werd geformuleerd, overeenkomstig artikel 1255, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 4. Het wordt ook nog vermoed wanneer één van de echtgenoten bewijst dat er ernstige aanwijzingen zijn dat de andere echtgenootgedrag heeft vertoond, waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt.»

Art. 3

De artikelen 231, 232 et 233 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 4

De artikelen 275 en 276 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 5

Artikel 295 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 6

L'article 299 du même Code est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 299.— Sauf convention contraire, les époux perdent tous les avantages qu'ils se sont faits par contrat de mariage.».

Art. 7

L'article 300 du même Code est abrogé.

Art. 8

L'article 301 du même Code, remplacé par la loi du 9 juillet 1975 et modifié par la loi du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 301.— § 1er. Sans préjudice de l'article 1257 du Code judiciaire, à tout moment, les époux peuvent convenir de la pension alimentaire éventuelle et du montant que l'un d'eux est tenu de verser à l'autre et les modalités en vertu desquelles le montant convenu pourra être revu.

§ 2. A défaut de la convention visée au § 1er, le tribunal peut, dans le jugement prononçant le divorce ou lors d'une décision ultérieure, accorder à la demande de l'époux dans le besoin, une pension alimentaire à charge de l'autre époux.

Le tribunal peut refuser d'accorder cette pension si le défendeur prouve que le demandeur a commis une faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune.

Le tribunal fixe le montant de la pension alimentaire en tenant compte notamment des biens et des revenus des conjoints, du train de vie qui était celui des parties pendant la vie commune, de la durée de la vie commune, de l'âge des parties, du comportement des parties durant le mariage quant à l'organisation de leurs besoins, de la charge des enfants pendant la vie commune ou après celle-ci.

La pension alimentaire ne peut excéder le tiers des revenus du conjoint débiteur.

La durée de la pension ne peut être supérieure à la durée du mariage. Toutefois, le juge peut, le cas échéant:

1° augmenter cette durée compte tenu de la vie commune avant le mariage;

2° diminuer cette durée compte tenu des procédures antérieures au divorce et ayant donné lieu à l'attribution à l'un des conjoints d'une rente alimentaire en vertu des articles 213,

Art. 6

Artikel 299 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 299.— Behoudens overeenkomst in tegenovergestelde zin, verliezen de echtgenoten alle voordelen die ze elkaar bij huwelijksvereenkomst hebben toegekend.».

Art. 7

Artikel 300 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 8

Artikel 301 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 9 juli 1975 en gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 301.— § 1. Onverminderd artikel 1257 van het Gerechtelijk Wetboek, kunnen de echtgenoten op elk moment overeenkomen omtrent de eventuele uitkering tot levensonderhoud en omtrent het bedrag dat een van beiden aan de andere moet storten en de nadere regels krachtens dewelke het overeengekomen bedrag zal kunnen worden herzien.

§ 2. Bij gebrek aan overeenkomst zoals bedoeld in § 1, kan de rechtbank in het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt of bij een latere beslissing, op vraag van de behoeftige echtgenoot een uitkering tot levensonderhoud toestaan, ten laste van de andere echtgenoot.

De rechtbank kan weigeren deze uitkering toe te kennen indien de verweerder bewijst dat verzoeker een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt.

De rechtbank legt het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud vast en zal daarbij met name rekening houden met de bezittingen en inkomsten van de echtgenoten, met de levensstijl van de partijen tijdens het samenleven, met de duur van de samenleving, met de leeftijd van de partijen, met het gedrag van de partijen tijdens het huwelijk inzake de organisatie van hun noden en het ten laste nemen van de kinderen tijdens het samenleven of daarna.

De uitkering tot levensonderhoud mag niet hoger zijn dan één derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

De duur van de uitkering mag niet langer zijn dan de duur van het huwelijk. De rechter kan in voorkomend geval echter:

1° deze duur uitbreiden, rekening houdend met de samenleving voor het huwelijk;

2° deze duur inperken, rekening houdend met de procedures die plaatsvonden voor de echtscheiding en die aanleiding gaven tot het toekennen van een uitkering tot levensonder-

221 ou 223 du présent Code ou de l'article 1280 du Code judiciaire.

Si le défendeur prouve que l'état de besoin du demandeur résulte d'une décision prise unilatéralement par celui-ci, et sans que les besoins de la famille aient justifié ce choix, il peut être dispensé de payer la pension ou n'être tenu qu'à payer une pension réduite.

§ 3. Le tribunal qui accorde la pension constate que celle-ci est adaptée de plein droit aux fluctuations de l'indice des prix à la consommation.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt prononçant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant.

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au *Moniteur belge* de l'indice nouveau à prendre en considération.

Le tribunal peut, dans certains cas, appliquer un autre système d'adaptation de la pension au coût de la vie.

§ 4. Même en cas d'application de l'article 1288 du Code judiciaire, et sauf dans ce cas si les parties ont convenu expressément le contraire, le tribunal peut augmenter, réduire ou supprimer la pension dans le jugement prononçant le divorce ou par une décision ultérieure si par suite de circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties, son montant n'est plus adapté.

De même, si suite à la dissolution du mariage, la liquidation-partage du patrimoine commun ou indivis ayant existé entre les époux entraîne une modification de leur situation financière qui justifie une adaptation de la pension alimentaire ayant fait l'objet d'un jugement ou d'une convention intervenus avant l'établissement de comptes de la liquidation, le tribunal peut adapter la pension, sauf en cas d'application de l'article 1288 du Code judiciaire.

§ 5. La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties, homologué par le tribunal. A la demande du débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder à tout moment la capitalisation.

§ 6. Les époux ne peuvent renoncer aux droits à la pension alimentaire avant la dissolution du mariage.

houd aan een van de echtgenoten, krachtens de artikelen 213, 221 of 223 van dit Wetboek of van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek.

Indien de verweerder aantoont dat de staat van behoefte van verzoeker het gevolg is van een eenzijdig door deze laatste genomen beslissing en zonder dat de noden van de familie deze keuze gerechtvaardigd hebben, kan hij worden ontheven van het betalen van de uitkering of slechts verplicht worden tot het betalen van een verminderde uitkering.

§ 3. De rechtbank die de uitkering toekent, stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan de schommelingen van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding uitspreekt, kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervaldag die volgt op de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

De rechtbank kan nochtans in bepaalde omstandigheden een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen.

§ 4. Zelfs bij toepassing van artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek, en uitgezonderd indien de partijen in dat geval uitdrukkelijk het tegenovergestelde zijn overeengekomen, kan de rechtbank de uitkering verhogen, verminderen of afschaffen in het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt of door een latere beslissing, indien ten gevolge van nieuwe omstandigheden onafhankelijk van de wil van de partijen het bedrag ervan niet meer aangepast is.

Indien ten gevolge van de ontbinding van het huwelijk, de vereffening en de verdeling van het gemeenschappelijk patrimonium of de onverdeeldeid die tussen de echtgenoten bestond, aanleiding geeft tot een wijziging van hun financiële situatie, die een aanpassing rechtvaardigt van de uitkering tot levensonderhoud die het voorwerp was van een vonnis of van een overeenkomst, opgemaakt voorafgaandelijk aan de vereffeningssrekeningen, kan de rechtbank eveneens de uitkering aanpassen, tenzij in geval van toepassing van artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 5. De uitkering kan op elk moment worden vervangen door een kapitaal mits een door de rechtbank gehomologeerd akkoord tussen de partijen. Op vraag van de schuldenaar van de uitkering, kan de rechtbank eveneens op elk moment de omzetting in een kapitaal toestaan.

§ 6. De echtgenoten kunnen voor de ontbinding van het huwelijk geen afstand doen van de rechten op een uitkering tot levensonderhoud.

§ 7. La pension n'est plus due au décès du débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession aux conditions prévues à l'article 205*bis*, §§ 2, 3, 4 et 5 du présent Code.

§ 8. Le créancier d'aliments peut se faire autoriser par le tribunal à percevoir à l'exclusion du débiteur, dans les conditions et les limites que le jugement fixe, les revenus de celui-ci ou ceux des biens qu'il administre en vertu de leur régime matrimonial ainsi que toutes autres sommes qui lui sont dues par des tiers.

Celle-ci est opposable à tout tiers débiteur, actuel ou futur, sur la notification qui leur en est faite par le greffier à la requête du demandeur.

§ 9. Le tribunal qui statue en matière de pension alimentaire peut ordonner d'office l'exécution provisoire de la décision.».

Art. 9

Les articles 301*bis*, 306, 307 et 307*bis* du même Code sont abrogés.

Art. 10

L'article 308 du même code, tel que modifié par la loi du 27 juin 1960, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 308.— Après le prononcé de la séparation de corps, le devoir de secours subsiste.»

Art. 11

L'article 311*bis* du même Code, inséré par la loi du 14 juillet 1976 et modifié par la loi du 30 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 311*bis*.— Les articles 229 et 304 sont applicables à la séparation de corps.».

Art. 12

A l'article 318, § 3, du même Code, remplacé par la loi du 27 décembre 1994, sont apportées les modifications suivantes:

1° l'alinéa 1er, 1° est remplacé comme suit:

«1° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après le début de la procédure de divorce et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la réconciliation des époux;»;

§ 7. De uitkering is niet meer verschuldigd bij overlijden van de schuldenaar, maar de schuldeiser mag levensonderhoud vorderen ten laste van de nalatenschap volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205*bis*, §§ 2, 3, 4 en 5 van dit Wetboek

§ 8. De schuldeiser kan zich door de rechtbank doen machtigen om, met uitsluiting van voornoemde schuldenaar, onder de voorwaarden en binnen de grenzen door het vonnis gesteld, de inkomsten van deze laatste of iedere andere hem door een derde verschuldigde geldsom te ontvangen.

Deze is tegenstelbaar aan elke derde, huidige of toekomstige schuldenaar, op basis van de kennisgeving die hen door de griffier gedaan wordt op verzoek van de eiser.

§ 9. De rechtbank die een uitspraak doet inzake een uitkering tot levensonderhoud mag ambtshalve de voorlopige uitvoering van de beslissing bevelen.».

Art. 9

De artikelen 301*bis*, 306, 307 en 307*bis* van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art.10

Artikel 308 van hetzelfde wetboek, zoals gewijzigd bij de wet van 27 juni 1960, wordt vervangen door volgende bepaling:

«Art. 308.— Na uitspraak van de scheiding van tafel en bed blijft de plicht van hulp bestaan.»

Art. 11

Artikel 311*bis* van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 14 juli 1976 en gewijzigd bij de wet van 30 mei 1997, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 311*bis*.— De artikelen 229 en 304 zijn van toepassing bij scheiding van tafel en bed.».

Art. 12

In artikel 318, § 3, van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 27 december 1994, worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° het eerste lid, 1° wordt vervangen als volgt:

«1° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na het begin van de echtscheidingsprocedure en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;»;

2° à l'alinéa 1er, 2°, les mots «prononcé en vertu des articles 229, 231 ou 232» sont supprimés.

Art. 13

A l'article 320 du même Code, remplacé par les lois du 31 mars 1987 et du 27 décembre 1994, sont apportées les modifications suivantes:

1^{er}le 2° est remplacé comme suit: «s'il est né plus de 300 jours après le début de la procédure en divorce et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la réconciliation des époux;»;

2°le 4° est remplacé comme suit: «si l'enfant est né plus de 300 jours après la date de la séparation de fait en cas de divorce».

Art. 14

Dans l'article 628, 1°, du Code judiciaire, les mots «ou de séparation de corps pour cause déterminée ou d'une demande de conversion de la séparation de corps en divorce» sont supprimés.

Art. 15

Dans l'article 1016*bis*, alinéa premier, du même Code, inséré par la loi du 20 mai 1987, les mots «comme cause de divorce» sont remplacés par les mots «comme faute grave rendant impossible la poursuite de la vie commune».

Art. 16

1° Dans le chapitre XI, du Livre IV, de la quatrième partie du même Code, les intitulés des sections Ière et II, comprenant les articles 1254 à 1304, sont remplacés comme suit: «Section Ière – Du Divorce».

2°. Dans le même chapitre, la section III devient la section II et la section V devient la section III.

Art. 17

L'article 1254 du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994 et modifié par la loi du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1254.— § 1er. La demande en divorce peut être introduite par une requête telle que prévue aux articles 1034*bis* et suivants.

Outre les mentions habituelles, l'acte introductif d'instance contient le cas échéant la mention de l'identité des enfants mineurs non mariés ni émancipés communs aux époux, des

2° in het eerste lid, 2°, worden de woorden «uitgesproken krachtens de artikelen 229, 231 of 232» geschrapt.

Art. 13

In artikel 320 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wetten van 31 maart 1987 en van 27 december 1994, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de bepaling onder 2° wordt vervangen als volgt: «ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na het begin van de echtscheidingsprocedure en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;»;

2° de bepaling onder 4° wordt vervangen als volgt: «ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na de datum van de feitelijke scheiding ingeval van echtscheiding».

Art. 14

In artikel 628, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, worden de woorden «of tot scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten of een vordering tot omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding» geschrapt.

Art. 15

In artikel 1016*bis*, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 20 mei 1987, worden de woorden «als grond tot echtscheiding» vervangen door de woorden «als zware fout die de voortzetting van de levensgemeenschap onmogelijk maakt».

Art. 16

1°. In hoofdstuk XI, Boek IV, van het vierde deel van het hetzelfde Wetboek, worden de opschriften van de afdelingen I en II, die de artikelen 1254 tot 1304 omvatten, vervangen als volgt: «Afdeling I – De echtscheiding».

2°. In hetzelfde hoofdstuk, wordt afdeling III afdeling II en afdeling V afdeling III.

Art. 17

Artikel 1254 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 30 juni 1994 en gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997 wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1254.— § 1. De vordering tot echtscheiding kan ingesteld worden bij verzoekschrift zoals bepaald in de artikelen 1034*bis* en volgende.

Naast de gewoonlijke vermeldingen, bevat de inleidende akte in voorkomend geval de vermelding van de identiteit van de minderjarige ongehuwde en niet ontvoogde kinderen waar-

enfants adoptés par eux ainsi que des enfants de l'un d'eux et adoptés par l'autre, de chaque enfant de chacun des époux dont la filiation est établie ainsi que de chaque enfant qu'ils élèvent ensemble.

L'acte introductif d'instance contient, le cas échéant, une description détaillée des faits ainsi que, dans la mesure du possible, toutes les demandes relatives aux effets du divorce, sans préjudice d'une demande ampliative en cours de procédure.

Il peut contenir également les demandes éventuelles relatives aux mesures provisoires concernant la personne, les aliments et les biens tant des parties que de leurs enfants. Si le demandeur souhaite que ces demandes soient immédiatement introduites en référé, la demande devra être introduite par exploit d'huissier de justice contenant citation à comparaître devant le président siégeant en référé ainsi qu'il est dit à l'article 1280 et devant le tribunal.

§ 2. Dès réception de l'acte introductif d'instance, le greffe recueille auprès du registre national des personnes physiques les informations établissant:

1° l'état de mariage des parties;

2° sauf lorsque la demande est conjointe, le domicile du défendeur;

3° les lieux et dates de naissance des enfants visés au § 2;

4° la nationalité de chacun des époux.

A défaut d'obtenir ces renseignements, le greffe demande la délivrance des extraits et certificats requis aux administrations communales concernées

Les informations ainsi recueillies sont versées au dossier de la procédure.

§ 3. Si les mentions de l'acte introductif d'instance sont incomplètes, ou si le greffe n'a pas pu recueillir en temps utile certaines informations pour l'audience d'introduction, le juge invite la partie la plus diligente à communiquer les informations requises ou à compléter le dossier de la procédure.

§ 4. Jusqu'à la clôture des débats les parties ou l'une d'elles peuvent étendre ou modifier la cause ou l'objet de la demande, introduire des demandes reconventionnelles ou ampliatives, et ce par conclusions contradictoirement prises, ou par conclusions communiquées à l'autre conjoint par exploit d'huissier ou par lettre recommandée à la poste avec accusé de réception.

van beide echtgenoten de ouders zijn, van de kinderen die zij hebben geadopteerd, van de kinderen van een van hen die de ander heeft geadopteerd, van elk kind van elk van de echtgenoten waarvan de afstamming is vastgesteld, evenals van elk kind dat ze samen opvoeden.

De inleidende akte bevat, in voorkomend geval, een gedetailleerde beschrijving van de feiten en, in de mate van het mogelijke, alle verzoeken met betrekking tot de gevolgen van de echtscheiding, zonder afbreuk te doen aan een aanvullende vordering in de loop van de procedure.

De inleidende akte kan ook de eventuele verzoeken inzake de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen, van zowel de partijen als hun kinderen, bevatten. Als de eiser wenst dat zijn vorderingen onmiddellijk in kort geding worden ingeleid, dan zal de vordering bij gerechtsdeurwaardersexploot worden ingesteld met dagvaarding om te verschijnen voor de voorzitter, zetelend in kort geding, zoals bepaald in artikel 1280, en voor de rechtbank.

§ 2. Zodra de inleidende akte van rechtsgang is ontvangen, verzamelt de griffie bij het Rijksregister van de natuurlijke personen de informatie die het volgende vaststelt:

1° de huwelijksstaat van de partijen;

2° behalve wanneer het verzoek samen gebeurt: de woonplaats van de verweerder;

3° de plaatsen en data van geboorte van de kinderen bedoeld in § 2;

4° de nationaliteit van iedere echtgenoot.

Indien de griffie deze inlichtingen niet kan verkrijgen, zal ze de vereiste uittreksels en getuigschriften opvragen bij de betrokken gemeentelijke administraties.

De op deze wijze verkregen informatie zal bij het dossier van de procedure worden gevoegd.

§ 3. Als de vermeldingen van de akte van rechtsingang onvolledig zijn of indien de griffie bepaalde informatie niet tijdig kon verkrijgen voor de inleidende zitting, nodigt de rechter de meest gereede partij uit de nodige inlichtingen te verstrekken of het dossier van de procedure te vervolledigen.

§ 4 Tot aan de sluiting van de debatten kunnen de partijen of één van de partijen de zaak of het voorwerp van de vordering uitbreiden of wijzigen, tegenvorderingen of aanvullende vorderingen inleiden, en dit aan de hand van op tegenspraak genomen conclusies of door conclusies meegedeeld aan de andere echtgenoot bij gerechtsdeurwaardersexploot of bij ter post aangetekende brief met ontvangstbewijs.

Art. 18

L'article 1255 du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1255.— § 1er. Si le divorce est sollicité conjointement sur base de l'art 229, § 2, du Code civil, la requête est signée par chacun des époux, ou par au moins un avocat ou un notaire. Les parties peuvent mentionner qu'elles feront application de l'article 1288.

S'il est établi que les parties sont séparées depuis plus de six mois, le juge prononce le divorce.

Si les parties ne sont pas séparées depuis plus de six mois, le juge fixe une nouvelle audience. Celle-ci a lieu à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai de six mois, ou trois mois après la première comparution des parties. Lors de cette audience, si les parties confirment leur volonté, le juge prononce le divorce.

Lorsqu'il prononce le divorce, le cas échéant, le juge homologue les conventions visées à l'article 1288.

§ 2. Si le divorce est demandé par l'un des époux en application de l'article 229, § 3, le juge prononce le divorce s'il constate que les parties sont séparées depuis plus d'un an.

Si les parties ne sont pas séparées depuis plus d'un an, le juge fixe une nouvelle audience. Celle-ci a lieu à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai d'un an, ou six mois après la première audience. Lors de cette audience, si l'une des parties le requiert, le juge prononce le divorce.

§ 3. La séparation de fait des époux peut être établie par toutes voies de droit, l'aveu et le serment exceptés, et notamment par la production de certificats de domicile démontrant des inscriptions à des adresses différentes.

§ 4. Si le divorce est demandé par l'une des parties, en application de l'article 229, § 4, et que la preuve du comportement inadéquat invoqué est établie, à tout le moins par des indices sérieux, le juge prononce le divorce sans délai.

§ 5. Sauf circonstances exceptionnelles, en cas de demande conjointe visée au § 1er, la comparution personnelle des parties est requise lors de la première comparution.

Dans les autres cas, sauf circonstances exceptionnelles, la comparution personnelle de la partie demanderesse est requise lors de la première comparution.

Art. 18

Artikel 1255 van hetzelfde Wetboek, vervangen door de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1255.— § 1. Indien de echtscheiding door de partijen gezamenlijk gevorderd wordt krachtens artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, wordt het verzoekschrift ondertekend door iedere echtgenoot of ten minste door een advocaat of een notaris. De partijen kunnen vermelden dat ze artikel 1288 zullen toepassen.

Als vastgesteld is dat de partijen sinds meer dan zes maanden gescheiden zijn spreekt de rechter de echtscheiding uit.

Als de partijen niet langer dan zes maanden gescheiden zijn, stelt de rechter een nieuwe zitting vast. Deze kan plaatshebben op een datum onmiddellijk na het verstrijken van de termijn van zes maanden, of drie maanden na de eerste verschijning van de partijen. Tijdens deze zitting spreekt de rechter de echtscheiding uit indien de partijen hun wil hiertoe bevestigen

Wanneer de rechter de echtscheiding uitspreekt, homologeert hij desgevallend de overeenkomsten als bedoeld in artikel 1288.

§ 2. Indien de echtscheiding gevorderd wordt door één van de echtgenoten met toepassing van artikel 229, § 3, spreekt de rechter de echtscheiding uit als hij vaststelt dat de partijen sinds meer dan één jaar gescheiden zijn

Als de partijen niet langer dan één jaar gescheiden zijn stelt de rechter een nieuwe zitting vast. Deze zal plaatsvinden op een datum die onmiddellijk volgt op het verstrijken van de termijn van één jaar, of zes maanden na de eerste zitting. Als één van de partijen erom verzoekt, spreekt de rechter tijdens deze zitting de echtscheiding uit.

§ 3. De feitelijke scheiding van de echtgenoten kan aangetoond worden door aanwending van alle middelen van recht, met uitzondering van de bekentenis en de eed, en onder andere door voorlegging van een getuigschrift van woonplaats waaruit inschrijvingen op verschillende adressen blijken.

§ 4. Als de echtscheiding, met toepassing van artikel 229, § 4, gevorderd wordt door één van de partijen en het bewijs van het ingeroepen ongepaste gedrag aangetoond is, ten minste met ernstige aanwijzingen, spreekt de rechter de echtscheiding onverwijld uit.

§ 5. Behoudens uitzonderlijke omstandigheden, is, in geval van gezamenlijke vordering zoals bedoeld in § 1, de persoonlijke verschijning van de partijen tijdens de eerste verschijning vereist.

In de andere gevallen is, behoudens uitzonderlijke omstandigheden, de persoonlijke verschijning van de verzoekende partij tijdens de eerste verschijning vereist.

En toute hypothèse, l'audience a lieu en chambre du conseil.

Sans préjudice de l'article 1734, le juge tente de concilier les parties. Il leur donne toutes informations utiles sur la procédure et en particulier sur l'intérêt de recourir à la médiation telle que prévue à la septième partie du présent code. Il peut ordonner la surséance de la procédure afin de permettre aux parties de recueillir toutes informations utiles à cet égard. La durée de la surséance ne peut être supérieure à un mois.

§ 6. Si l'un des époux est dans un état de démence ou dans un état grave de déséquilibre mental, il est représenté par son tuteur, son administrateur provisoire général ou spécial, ou, à défaut, par un administrateur ad hoc désigné préalablement par le président du tribunal à la requête de la partie demanderesse.

Art. 19

L'article 1256 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1256.— A tout moment, les parties peuvent demander au juge d'homologuer leurs accords sur les mesures provisoires relatives aux enfants, à la personne, aux aliments et aux biens des époux.

Il peut refuser d'homologuer l'accord s'il est manifestement contraire à l'intérêt des enfants.

A défaut d'accord ou en cas d'accord partiel, la cause est renvoyée, à la demande d'une des parties, à la première audience utile des référés, pour autant qu'elle ne soit pas encore inscrite au rôle des référés. L'article 803 est d'application.»

Art. 20

L'article 1257 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1257.— Sans préjudice des articles 302 du Code civil et 1288 du présent Code, les accords entérinés ou homologués pendant la procédure en divorce ou les mesures ordonnées en référé sont provisionnels au sens de l'article 1039, alinéa 1er, du Code judiciaire.

Toutefois, les parties peuvent au moins trois mois après l'entérinement ou l'homologation de leur accord ou l'ordonnance de référés solliciter l'entérinement des mesures par le juge du fond, cette fois à titre définitif et y compris pour la période postérieure au divorce.»

In elke hypothese, heeft de zitting plaats in raadkamer.

Onverminderd artikel 1734, poogt de rechter de partijen te verzoenen. Hij verstrekt hen alle nuttige inlichtingen over de rechtspleging en met name over het nut een beroep te doen op de bemiddeling zoals voorzien in het zevende deel van dit Wetboek. Hij kan de schorsing van de procedure bevelen teneinde de partijen de mogelijkheid te bieden alle nuttige inlichtingen dienaangaande in te winnen. De duur van de schorsing mag niet meer bedragen dan één maand.

§ 6. Als een echtgenoot zich in een toestand van krankzinnigheid of van diepe geestesgestoordheid of in een ernstige toestand van mentaal onevenwicht bevindt, wordt hij vertegenwoordigd door zijn voogd, zijn algemene of bijzondere voorlopige bewindvoerder of, bij gebreke daarvan, door een beheerder ad hoc voorafgaandelijk door de voorzitter van de rechtbank aangewezen op verzoek van de eisende partij.

Art. 19

Artikel 1256 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van de 30 juni 1994, wordt hersteld in de volgende lezing:

«Art. 1256.— Op ieder ogenblik kunnen de partijen de rechter verzoeken hun overeenkomsten te homologeren over de voorlopige maatregelen met betrekking tot de kinderen, de persoon, het levensonderhoud en de goederen van de echtgenoten.

Hij kan weigeren om de overeenkomst te homologeren als deze duidelijk in strijd is met het belang van de kinderen.

Bij gebrek aan een overeenkomst of in geval van een gedeeltelijke overeenkomst, wordt de zaak, op verzoek van één van de partijen, verwezen naar de eerst nuttige zitting van de zaken in kort geding, voor zover deze nog niet is ingeschreven op de rol van de zaken in kort geding. Artikel 803 is van toepassing.»

Art. 20

Artikel 1257 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van de 30 juni 1994, wordt hersteld in de volgende lezing:

«Art. 1257.— Onverminderd artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 1288 van dit Wetboek zijn de bekrachtigde of gehomologeerde overeenkomsten tijdens de echtscheidingsprocedure of de bevolen maatregelen in kort geding voorlopig in de zin van artikel 1039, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

Niettemin kunnen de partijen minstens drie maanden na de bekrachtiging of de homologatie van hun overeenkomst of uitspraak in kort geding om de bekrachtiging van de maatregelen door de feitenrechter vragen, dit keer definitief en met inbegrip van de periode die volgt op de echtscheiding.»

Art. 21

L'article 1258 du même Code, modifié par les lois du 30 juin 1994 et du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1258 .— Sauf convention contraire, les dépens sont partagés entre les parties lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 2, du Code civil.

Ils sont mis à charge de la partie demanderesse lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 3, du Code civil.

Lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 4, du Code civil, ils sont mis à charge de la partie ayant adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune. Dans ce cas, le juge peut néanmoins ordonner le partage des dépens, compte tenu de toutes les circonstances de la cause.».

Art. 22

Les articles 1267 et 1268 du même Code sont abrogés.

Art. 23

L'article 1269, alinéa 2, du même Code est abrogé.

Art. 24

L'article 1270*bis* du même Code est abrogé.

Art. 25

L'article 1271 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1271.— Les décisions prononçant le divorce ne sont pas susceptibles d'appel.».

Art. 26

L'article 1274 du même Code, modifié par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1274.— Le délai pour se pourvoir en cassation contre une décision prononçant le divorce est d'un mois. Ce délai et le pourvoi sont suspensifs.».

Art. 21

Artikel 1258 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 30 juni 1994 en van 20 mei 1997, wordt vervangen als volgt:

«Art. 1258.— Behoudens andersluidende overeenkomst worden de kosten verdeeld onder de partijen wanneer de echtscheiding is uitgesproken op grond van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek.

Ze worden ten laste gelegd van de eisende partij wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken op grond van artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek.

Wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken op grond van artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek, worden ze ten laste gelegd van de partij die gedrag heeft vertoond dat het voorzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt. In dat geval kan de rechter niettemin de verdeling van de kosten bevelen, rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak.».

Art. 22

De artikelen 1267 en 1268 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 23

Artikel 1269, tweede lid, van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 24

Artikel 1270*bis* van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 25

Artikel 1271 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 30 juni 1994, wordt hersteld in de volgende lezing:

«Art. 1271.— De beslissingen die de echtscheiding uitspreken, komen niet in aanmerking voor hoger beroep.».

Art. 26

Artikel 1274 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen als volgt:

«Art. 1274.— De termijn om in cassatie te voorzien tegen een beslissing die de echtscheiding uitsprekt, wordt vastgesteld op één maand. Deze termijn en de voorziening in cassatie schorsen de tenuitvoerlegging.».

Art. 27

L'article 1276 du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1276.— Le délai prévu à l'article 1275, § 2, alinéa 1er, ne commence à courir, à l'égard des jugements, qu'après l'expiration du délai d'opposition lorsque le jugement est rendu par défaut et, à l'égard des décisions contradictoires, qu'après l'expiration du délai de pourvoi en cassation prévu à l'article 1274 ou, le cas échéant, après le prononcé de l'arrêt rejetant le pourvoi.».

Art. 28

Dans l'article 1282 du même Code, remplacé par les lois du 30 juin 1994 et du 1er octobre 1994 et modifié par la loi du 20 mai 1997, sont apportées les modifications suivantes:

1° les mots «la signification de la citation» sont remplacés par les mots «l'introduction de la demande»;

2° la disposition est complétée par un alinéa deux ainsi rédigé: «En tout état de cause, les parties ont la faculté de faire dresser inventaire conformément au chapitre II du Livre IV».

Art. 29

Les articles 1284 à 1287 du même Code sont abrogés.

Art. 30

L'article 1288 du même Code, remplacé par la loi du 1er juillet 1972 et modifié par les lois du 30 juin 1994 et du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1288.— § 1er Lorsque le divorce est sollicité conjointement ainsi qu'il est dit à l'article 1255, § 1er, les parties peuvent régler préalablement leurs droits respectifs sur lesquels il leur sera libre de transiger.

Si la procédure n'est pas poursuivie consensuellement, les conventions n'ont d'effet qu'au sens de l'article 1257.

Les parties peuvent constater par écrit leur convention visant:

1° la résidence de chacun des époux pendant le temps des épreuves;

2° l'autorité sur la personne et l'administration des biens des enfants et le droit aux relations personnelles visé à l'arti-

Art. 27

Artikel 1276 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1276— De termijn bedoeld in artikel 1275, § 2, eerste lid, gaat ten aanzien van vonnissen pas in na het verstrijken van de termijn van verzet wanneer het vonnis bij verstek is gewezen en, wanneer het vonnis op tegenspraak is gewezen, pas na het verstrijken van de termijn van voorziening in cassatie zoals bedoeld in artikel 1274 of, in voorkomend geval, na de uitspraak van het arrest waarbij de voorziening verworpen wordt.».

Art. 28

In artikel 1282 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wetten van 30 juni 1994 en van 1 oktober 1994 en gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997 worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden «de dagvaarding tot echtscheiding» worden vervangen door de woorden «de inleiding van de verdeling»;

2° een tweede lid wordt toegevoegd luidende: «In ieder geval hebben de partijen de mogelijkheid om een inventaris te laten opstellen krachtens hoofdstuk II van Boek IV».

Art. 29

De artikelen 1284 tot 1287 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 30

Artikel 1288 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 1 juli 1972 en gewijzigd bij de wetten van 30 juni 1994 en van 20 mei 1997, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1288.— § 1. Wanneer de echtscheiding gezamenlijk wordt gevorderd zoals gesteld in artikel 1255, § 1, kunnen de partijen vooraf hun respectieve rechten regelen waaromtrent het hen vrij zal staan hierover een vergelijk te treffen.

Indien de procedure niet consensueel wordt voortgezet, hebben de overeenkomsten slechts gevolg in de zin van artikel 1257.

De partijen kunnen hun overeenkomst schriftelijk vaststellen betreffende de volgende punten:

1° de verblijfplaats van elke echtgenoot gedurende de proeftijd;

2° het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de kinderen en het recht op persoonlijk contact als

cle 374, alinéa 4, du Code civil en ce qui concerne les enfants visés à l'article 1254, tant pendant le temps des épreuves qu'après le divorce;

3° la contribution de chacun des époux à l'entretien, à l'éducation et à la formation adéquate desdits enfants, sans préjudice des droits qui leur sont reconnus par le Chapitre V, Titre V, Livre premier, du Code civil;

4° le montant de l'éventuelle pension à payer par l'un des époux à l'autre pendant les épreuves et après le divorce, la formule de son éventuelle adaptation au coût de la vie, les circonstances dans lesquelles et les modalités selon lesquelles ce montant pourra être révisé après le divorce.

5° l'exercice des droits prévus aux articles 745*bis* et 915*bis* du Code civil pour le cas où l'un d'eux décéderait avant le jugement ou l'arrêt prononçant définitivement le divorce.

Les conventions doivent contenir la mention que les parties ont été informées que si la procédure aboutit, elles seront liées par leur engagement, et que les conventions auront effet au-delà de la procédure en divorce.

Un extrait littéral de l'acte qui constate ces conventions doit être transcrit, dans la mesure où il se rapporte à des immeubles, au bureau des hypothèques dans le ressort duquel les biens sont situés, de la manière et dans les délais prévus à l'article 2 de la loi hypothécaire du 16 décembre 1851, modifiée par la loi du 10 octobre 1913.

§ 2. Les conventions sont annexées à la requête visée à l'article 1254.

§ 3. Dans les huit jours du dépôt, le greffe adresse au procureur du Roi, deux copies de la requête et de ses annexes.

Pour le surplus, les articles 766 et suivants sont applicables.

§ 4. Les conventions qui sont modifiées en cours de procédure n'ont d'effet que dans les limites de l'article 1257.

Toutefois, lorsque les époux ou l'un d'eux font état de circonstances nouvelles et imprévisibles, dont la preuve est dûment apportée, modifiant gravement leur situation, celle de l'un d'eux ou celle des enfants, ils peuvent soumettre ensemble à l'appréciation du juge, une proposition de modification de leurs conventions initiales.

Après avoir pris connaissance de l'avis du procureur du Roi ou après avoir fait application de l'article 931, alinéas 3 à 7, le juge peut convoquer les parties s'il l'estime souhaitable, pour leur proposer d'adapter les propositions de modification

bedoeld in artikel 374, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek voor wat de kinderen betreft als bedoeld in artikel 1254, zowel tijdens de proeftijd als na de echtscheiding;

3° de bijdrage van iedere echtgenoot voor het levensonderhoud, de opvoeding en de passende opleiding van deze kinderen, onverminderd de rechten die hen worden toegekend via Hoofdstuk V, Titel V, Boek I van het Burgerlijk Wetboek;

4° het bedrag van de eventuele uitkering tot levensonderhoud die door één van de echtgenoten moet worden betaald aan de andere tijdens de proeftijd en na de echtscheiding, de formule van de eventuele aanpassing aan de kosten van het levensonderhoud, de omstandigheden waarin en de modaliteiten volgens welke dit bedrag kan worden herzien na de echtscheiding;

5° de uitoefening van de rechten bepaald door de artikelen 745*bis* en 915*bis* van het Burgerlijk Wetboek voor het geval één van hen komt te overlijden voor de uitspraak van het vonnis of het arrest dat de echtscheiding definitief uitspreekt.

De overeenkomsten moeten de vermelding bevatten dat de partijen ervan op de hoogte zijn gesteld dat, indien de rechtspleging tot een resultaat leidt, zij gebonden zijn door hun verbintenis en dat de overeenkomsten inderdaad ook na de echtscheidingsprocedure van kracht zijn.

Een letterlijk uittreksel van de akte die deze overeenkomsten vaststelt, voor zover deze betrekking hebben op onroerende goederen, moet worden overgeschreven bij het Hypotheekkantoor van de zetel waar de goederen gevestigd zijn op de wijze en binnen de termijnen voorzien in artikel 2 van de Hypotheekwet van 16 december 1851, gewijzigd bij de wet van 10 oktober 1913.

§ 2. De overeenkomsten worden gevoegd bij het verzoekschrift bedoeld in artikel 1254.

§ 3. Uiterlijk acht dagen na de indiening, stuurt de griffie twee kopieën van het verzoekschrift en de bijlagen ervan naar de procureur des Konings.

Voor het overige zijn de artikelen 766 en volgende van toepassing.

§ 4. De overeenkomsten die in de loop van de rechtspleging gewijzigd zijn, hebben slechts gevolgen binnen de beperkingen van artikel 1257.

Wanneer de echtgenoten of één van de echtgenoten zich beroepen op nieuwe en onvoorziene omstandigheden waarvan het bewijs naar behoren is geleverd en die de situatie van één van beiden of die van de kinderen ernstig wijzigen, kunnen ze niettemin gezamenlijk een voorstel van wijziging van hun aanvankelijke overeenkomsten voorleggen ter beoordeling van de rechter.

Na kennis te hebben genomen van het advies van de procureur des Konings of na toepassing van artikel 931, derde tot zevende lid, kan de rechter de partijen oproepen als hij dat wenselijk acht teneinde hen voor te stellen de voorstellen tot

de leurs conventions concernant leurs enfants mineurs, lorsque celles-ci lui semblent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut décider d'office d'entendre les enfants conformément à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Lorsqu'il fait application des dispositions prévues au troisième ou quatrième alinéa, le juge fixe une nouvelle date pour une comparution supplémentaire.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

§ 5. Lorsque les conventions annexées à la requête contiennent toutes les mentions prévues au § 1er, elles sont homologuées par le tribunal et revêtues de la formule exécutoire.

Lorsque les conventions sont incomplètes ou que l'une des parties en fait la déclaration en cours de procédure, elles ont les effets prévus à l'article 1257.

§ 6. Lorsque des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants, les dispositions visées au §1er, 2° et 3° peuvent être révisées après le divorce, par le juge compétent.»

Art. 31

Les articles 1288*bis* à 1304 du même Code sont abrogés.

Art. 32

L'article 1305 du même Code est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1305.— La demande en séparation de corps est traitée et jugée dans les mêmes formes que la demande en divorce.

La demande en divorce peut à tout moment être transformée en demande de séparation de corps.

La demande en séparation de corps peut à tout moment être transformée en demande en divorce.

Les époux séparés de corps peuvent à tout moment demander le divorce.»

Art. 33

Les articles 1306 à 1310 du même Code sont abrogés.

wijziging van hun overeenkomsten betreffende hun minderjarige kinderen aan te passen wanneer deze in strijd blijken te zijn met de belangen van deze laatste.

De rechter kan ambtshalve beslissen om de kinderen te horen krachtens artikel 931, derde tot zevende lid.

Wanneer hij de bepalingen toepast die voorzien zijn in het derde tot vierde lid, stelt de rechter een nieuwe datum vast voor een bijkomende verschijning.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de bepalingen die duidelijk in strijd zijn met de belangen van de minderjarige kinderen doen schorsen of wijzigen.

§ 5. Wanneer de overeenkomsten die bij het verzoekschrift zijn gevoegd alle vermeldingen bevatten als bepaald in § 1, dan worden deze gehomologeerd door de rechtbank en worden zij voorzien van het formulier van tenuitvoerlegging.

Wanneer de overeenkomsten onvolledig zijn, of één van de partijen dit aangeeft in de loop van de rechtspleging, hebben ze de gevolgen voorzien in artikel 1257.

§ 6. Wanneer nieuwe omstandigheden, onafhankelijk van de wil van de partijen, hun situatie of deze van hun kinderen gevoelig wijzigen, kan de bevoegde rechter de bepalingen bedoeld in §1, 2° en 3° herzien na de echtscheiding.»

Art. 31

De artikelen 1288*bis* tot 1304 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 32

Artikel 1305 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt:

«Art. 1305.— De vordering tot scheiding van tafel en bed wordt behandeld en gevonnist in dezelfde vormen als de vordering tot echtscheiding.

De vordering tot echtscheiding kan te allen tijde worden omgezet in vordering tot scheiding van tafel en bed.

De vordering tot scheiding van tafel en bed kan te allen tijde worden omgezet in vordering tot echtscheiding.

De echtgenoten die gescheiden zijn van tafel en bed kunnen te allen tijde de echtscheiding vorderen.»

Art. 33

De artikelen 1306 tot 1310 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT N° 39.659/2

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par la Vice-Première Ministre et Ministre de la Justice, le 23 décembre 2005, d'une demande d'avis, dans un délai de trente jours prorogé de quinze jours (*), sur un avant-projet de loi «réformant le divorce», a donné le 30 janvier 2006 l'avis suivant:

(*) Par la lettre de la Vice-Première Ministre du 23 décembre 2005.

Comme la demande d'avis est introduite sur la base de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 1°, des lois coordonnées sur le Conseil d'État, tel qu'il est remplacé par la loi du 2 avril 2003, la section de législation limite son examen au fondement juridique de l'avant-projet, à la compétence de l'auteur de l'acte ainsi qu'à l'accomplissement des formalités préalables, conformément à l'article 84, § 3, des lois coordonnées précitées.

Sur ces trois points, l'avant-projet appelle les observations ci-après.

Observations générales

I. Portée de l'avant-projet quant à ses axes essentiels

L'avant-projet à l'examen a pour objectif de fusionner les différentes procédures de divorce en une seule.

L'exposé des motifs éclaire l'avant-projet comme suit:

«Le divorce peut être demandé sur base d'une seule cause: la désunion irrémédiable des époux. Cette constatation peut résulter - quoique rarement - de l'intime conviction du juge. La désunion peut être prouvée par l'écoulement du temps ou par la réitération de l'affirmation de cette désunion (délais de 3 mois à un an selon que la demande est faite par un conjoint ou par les deux, ou qu'il y a séparation de fait avant la demande).

Enfin, la désunion irrémédiable est encore présumée lorsque l'un des époux prouve qu'il existe des indices sérieux que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune. Dans ce cas, le juge peut prononcer immédiatement le divorce.»

L'article 2 de l'avant-projet (article 229, en projet, du Code civil) traduit ces différentes hypothèses.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE NR. 39.659/2

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, op 23 december 2005 door de Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie verzocht haar, binnen een termijn van dertig dagen verlengd met vijftien dagen (*), van advies te dienen over een voorontwerp van wet «betreffende de hervorming van de echtscheiding», heeft op 30 januari 2006 het volgende advies gegeven:

(*) Bij brief van de Vice-Eerste Minister van 23 december 2005.

Aangezien de adviesaanvraag ingediend is op basis van artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zoals het is vervangen bij de wet van 2 april 2003, beperkt de afdeling wetgeving overeenkomstig artikel 84, § 3, van de voornoemde gecoördineerde wetten haar onderzoek tot de rechtsgrond van het voorontwerp, de bevoegdheid van de steller van de handeling en de te vervullen voorafgaande vormvereisten.

Wat deze drie punten betreft, geeft het voorontwerp aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Algemene opmerkingen

I. Strekking van het voorontwerp wat de hoofdlijnen ervan betreft

Het onderzochte voorontwerp strekt ertoe de verschillende echtscheidingsprocedures in één enkele procedure te groeperen.

In de memorie van toelichting bij het voorontwerp staat te lezen:

«De echtscheiding kan worden aangevraagd op basis van één enkele reden: de duurzame ontwrichting tussen de echtgenoten. Deze vaststelling kan voortkomen uit de innerlijke overtuiging van de rechter, alhoewel dat maar zelden gebeurt. De duurzame ontwrichting zal meestal bewezen worden door het verstrijken van een bepaalde termijn dat men feitelijk gescheiden is of door het opnieuw bevestigen van de ontwrichting (termijnen van 3 maanden tot 1 jaar, naargelang het verzoek gebeurt door één of door beide echtgenoten).

Tot slot wordt aangenomen dat er een duurzame ontwrichting is wanneer een van de echtgenoten bewijst dat er ernstige aanwijzingen zijn dat de ander gedrag heeft vertoond, waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt. In dat geval kan de rechter de echtscheiding onmiddellijk uitspreken.»

Artikel 2 van het voorontwerp (ontworpen artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek) voorziet in die verschillende mogelijkheden.

Si la notion de faute est, en principe (voir l'article 229, § 4, en projet, du Code civil), abandonnée dans le cadre de la procédure fusionnée de divorce, elle réapparaît toutefois dans le règlement de la pension alimentaire après divorce que prévoit l'avant-projet. En effet, en vertu de l'article 301, § 2, alinéas 1er et 2, en projet, du Code civil (article 8 de l'avant-projet),

«À défaut de la convention visée au § 1er, le tribunal peut, dans le jugement prononçant le divorce ou lors d'une décision ultérieure, accorder à la demande de l'époux dans le besoin, une pension alimentaire à charge de l'autre époux.»

Le juge peut refuser d'accorder cette pension si le défendeur prouve que le demandeur a commis une faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune.»

Comme le précise l'exposé des motifs,

«La réforme opte pour un droit élargi (à la pension alimentaire après divorce) puisqu'il est ouvert même au conjoint qui aura sollicité le divorce sans cause. L'exclusion n'est possible que si le débiteur potentiel prouve que le demandeur a commis une faute grave rendant impossible la poursuite de la vie commune.»

Par ailleurs, l'avant-projet prévoit, en son article 25 (article 1271, en projet, du Code judiciaire) que

«Les décisions prononçant le divorce ne sont pas susceptibles d'appel.»

L'appel reste cependant possible contre une décision refusant le divorce, de même que le pourvoi en cassation mais, en application de l'article 26 de l'avant-projet, dans un délai raccourci de trois à un mois (article 1274, en projet, du Code judiciaire).

II. Articulation interne de l'avant-projet quant aux notions utilisées

Le nouveau régime mis en place par l'avant-projet se fonde sur diverses notions dont l'articulation interne n'apparaît pas clairement.

1. À l'article 229, § 4, en projet, du Code civil, le Conseil d'État s'interroge sur la portée de la notion de «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» et se demande plus particulièrement en quoi elle est différente de la notion de «désunion irrémédiable» visée aux paragraphes 1er et 2 de la même disposition.

Er wordt in het kader van de samengevoegde echtscheidingsprocedure in beginsel (zie ontworpen artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek) weliswaar afgestapt van het begrip fout, maar dat begrip duikt opnieuw op in de regeling betreffende de uitkering tot levensonderhoud na de echtscheiding, waarin het voorontwerp voorziet. Het ontworpen artikel 301, § 2, eerste en tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek (artikel 8 van het voorontwerp) bepaalt immers:

«Bij gebrek aan overeenkomst zoals bedoeld in § 1, kan de rechtbank in het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt of bij een latere beslissing, op vraag van de behoeftige echtgenoot een uitkering tot levensonderhoud toestaan, ten laste van de andere echtgenoot.

De rechter kan weigeren deze uitkering toe te kennen indien de verweerder bewijst dat verzoeker een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt.»

In de memorie van toelichting staat daaromtrent te lezen:

«De hervorming opteert voor een verruimd basisrecht, aangezien het zelfs zou openstaan voor de echtgenoot die de echtscheiding zou hebben gevraagd en verkregen, zelfs zonder daarbij een reden aan te halen. Uitsluiting is alleen mogelijk indien de potentiële uitkeringsplichtige bewijst dat de uitkeringsgerechtigde een zware fout heeft begaan, waardoor het gemeenschappelijk leven onmogelijk verder kan worden gezet.»

Bovendien bepaalt artikel 25 van het voorontwerp (ontworpen artikel 1271 van het Gerechtelijk Wetboek):

«De beslissingen die de echtscheiding uitspreken, komen niet in aanmerking voor hoger beroep.»

Hoger beroep blijft evenwel mogelijk tegen een beslissing waarbij echtscheiding wordt geweigerd, evenals voorziening in cassatie, maar, met toepassing van artikel 26 van het voorontwerp, binnen een termijn die van drie maanden is teruggebracht tot één maand (ontworpen artikel 1274 van het Gerechtelijk Wetboek).

II. Interne samenhang van het voorontwerp wat betreft de gehanteerde begrippen

De nieuwe regeling ingevoerd bij het voorontwerp is gebaseerd op verschillende begrippen waarvan de interne samenhang niet duidelijk is.

1. De Raad van State vraagt zich af wat in het ontworpen artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek de draagwijdte is van het begrip «gedrag waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt» en vraagt zich inzonderheid af in welk opzicht dat begrip verschilt van het begrip «duurzame ontwrichting», dat voorkomt in de paragrafen 1 en 2 van dezelfde bepaling.

Il semble que l'élément important du paragraphe 4 ne soit pas le fait de l'impossibilité de poursuivre la vie commune mais bien la notion de «comportement».

Autrement dit, la désunion irrémédiable peut soit être prouvée directement, en elle-même (§ 1er), soit être présumée en fonction:

– ou d'une certaine durée de séparation de fait ou de l'écoulement d'une certaine durée entre deux comparutions devant le juge (§§ 2 et 3);

– ou du comportement d'un des conjoints (§ 4).

La notion de «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» – qui dans les cas où l'exigence de l'écoulement d'un certain délai, même fort réduit, est jugée inutile – recouvre-t-elle une certaine idée de faute, voire la notion de faute grave au sens de l'article 231, actuel, du Code civil? L'exposé des motifs semble le reconnaître lorsqu'il souligne que

«L'avant-projet prévoit toutefois que l'existence d'une faute (plus précisément: un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune) peut accélérer la procédure: en somme, le comportement culpeux¹ établit le caractère irrémédiable de la désunion, sans plus, et permet dès lors à la victime d'éviter de devoir subir les délais de réflexion imposés par la loi.

(...)

Il est donc proposé de maintenir la faute dans la législation, mais il ne s'agit plus d'en faire la cause du divorce. Elle aura deux effets: accélérer la procédure (on parlera dans ce cas de comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune) et limiter le droit à la pension alimentaire après divorce (faute grave).»

La lecture combinée des passages précités de l'exposé des motifs et du texte de l'article 229, § 4, en projet, du Code civil, met en lumière l'ambiguïté des termes utilisés dans la réforme, la notion de «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» pouvant recevoir un champ d'application très large, alors que l'exposé des motifs indique, quant à lui, que seuls des comportements fautifs, culpeux sont visés, ce qui place le dispositif en porte-à-faux par rapport à l'intention par ailleurs exprimée de l'auteur d'exclure tout recours à la notion de faute au niveau de l'admissibilité du divorce.

¹ De «*culpa*», la faute en latin.

Het hoofdgegeven in paragraaf 4 lijkt niet de onmogelijkheid tot het voortzetten van het samenleven te zijn, maar wel het begrip «gedrag».

Met andere woorden, de duurzame ontwijking kan ofwel rechtstreeks worden bewezen, op zich (§ 1), ofwel worden vermoed op basis van:

– hetzij een bepaalde duur van feitelijke scheiding of het verstrijken van een bepaalde duur tussen twee verschijningen vóór de rechter (§§ 2 en 3);

– hetzij het gedrag van één van de echtgenoten (§ 4).

Omvat het begrip «gedrag waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt», dat onnodig wordt geacht in de gevallen waarin het vereiste van het verstrijken van een zelfs zeer beperkte termijn geldt, een zekere gedachte van fout, of zelfs het begrip zware fout in de zin van het huidige artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek? In de memorie van toelichting lijkt zulks te worden gehuldigd, daar aldaar het volgende te lezen staat:

«Het voorontwerp van wet voorziet niettemin dat indien er sprake is van een fout (meer bepaald: gedrag dat het voortzetten van het samenleven onmogelijk maakt), de procedure kan worden versneld. In feite toont het bestaan van een fout¹ zonder meer het onherstelbare karakter aan van de ontwijking van het huwelijk, welk bewijs het slachtoffer vrijstelt van de door de wet opgelegde bedenkingstermijnen.

(...)

Er wordt dus voorgesteld om het begrip fout te behouden in de wetgeving, maar niet meer om er een echtscheidingsgrond van te maken. Dit zal twee gevolgen hebben: de procedure versnellen (men zal in dat geval spreken over gedrag dat het voortzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt) en het recht op een uitkering tot onderhoud na de echtscheiding beperken (zware fout).»

Uit de gezamenlijke lezing van de voornoemde passages in de memorie van toelichting en in de tekst van het ontworpen artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek blijkt de dubbelzinnigheid van de uitdrukkingen die in de hervormde procedure worden gebruikt, met dien verstande dat het begrip «gedrag dat het voortzetten van het samenleven onmogelijk maakt» een zeer ruime werkingssfeer kan hebben, terwijl in de memorie van toelichting harerzijds gesteld wordt dat alleen foutief, schuldig gedrag wordt bedoeld, waardoor het dispositief niet langer aansluit bij de overigens door de steller van de tekst verwoorde bedoeling om met betrekking tot de ontvankelijkheid van de echtscheiding volledig af te stappen van het begrip fout.

¹ De in de Franse lezing gebezigde uitdrukking «*comportement culpeux*» is afgeleid van het woord «*culpa*» in het Latijn, dat schuld betekent in het Nederlands.

Il convient dès lors que l'auteur de l'avant-projet lève, au cours des travaux préparatoires, cette ambiguïté² que crée l'exposé des motifs par rapport au dispositif en projet.

2. Comme il vient d'être exposé, l'une des causes du prononcé du divorce par le juge est l'existence d'«indices sérieux que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» (article 229, § 4, en projet, du Code civil), ces indices sérieux paraissant pouvoir être simplement allégués sans que la preuve du comportement lui-même qui rend impossible la poursuite de la vie commune, doive être apportée.

Par contre, dans le cadre de l'octroi de la pension, le juge peut refuser d'accorder celle-ci si le demandeur a «commis une faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune» (article 301, § 2, alinéa 2, en projet, du Code civil).

L'exposé des motifs précise, à ce sujet, que:

«(...) même si le divorce est prononcé parce qu'il y a eu «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» dans le chef d'une partie, le débat sur la faute grave restera ouvert».

Le Conseil d'État se demande si la notion d'«indices sérieux que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» est une notion propre à la procédure en divorce tandis que celle de «faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune» l'est pour la procédure en demande d'octroi d'une pension alimentaire et, dans l'affirmative, si ces notions sont ou non de nature à se recouper à certains égards.

Il appartient à l'auteur de l'avant-projet de veiller à ce que les nouvelles règles qu'il prévoit ne soient pas de nature à créer une insécurité juridique qui ne pourrait être que néfaste dans une matière aussi délicate que l'est celle du divorce. Il convient dès lors qu'il apporte la clarté dans le rapport qui existe entre, d'une part, le «droit au divorce» qui sous-tend un système où la notion de faute n'a plus - sous réserve de l'observation formulée au regard de l'article 229, § 4, en projet, du Code civil - à jouer aucun rôle et, d'autre part, le «droit à la pension» où cette notion récupère son utilité lorsqu'il s'agit, pour le juge, de refuser l'octroi d'une pension alimentaire.

² D'autant qu'il utilise aussi, pour qualifier le comportement qu'il vise, les termes de «faute», de «comportement culpeux», de «comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» ou, comme dans l'article 1255, § 4, en projet, du Code judiciaire, de «comportement inadéquat».

De steller van het voorontwerp moet daarom tijdens de parlementaire voorbereiding die dubbelzinnigheid² opheffen tussen het ontworpen dispositief en het bepaalde in de memorie van toelichting.

2. Zoals hierboven is uiteengezet, is één van de gronden voor het uitspreken van de echtscheiding door de rechter het bestaan van «ernstige aanwijzingen dat de andere echtgenoot gedrag heeft vertoond waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt» (ontworpen artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek), welke ernstige aanwijzingen blijkbaar zonder meer kunnen worden aangevoerd zonder dat het bewijs behoeft te worden geleverd van het eigenlijke gedrag waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt.

In het kader van de toekenning van de uitkering tot levensonderhoud kan de rechter daarentegen weigeren deze toe te kennen indien de verzoeker «een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt» (ontworpen artikel 301, § 2, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek).

In de memorie van toelichting staat daaromtrent te lezen:

«(...) zelfs indien de echtscheiding wordt uitgesproken omdat er «gedrag is dat het voortzetten van het samenleven onmogelijk maakt» in hoofde van een partij, zal het debat over de zware fout open blijven».

De Raad van State vraagt zich af of het begrip «ernstige aanwijzingen dat de andere echtgenoot gedrag heeft vertoond waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt» een specifiek begrip is in het kader van de echtscheidingsprocedure en of het begrip «zware fout die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt» specifiek is voor de procedure betreffende een verzoek tot toekenning van een uitkering tot levensonderhoud, en, zo ja, of die begrippen elkaar in sommige opzichten al dan niet kunnen overlappen.

Het staat aan de steller van het voorontwerp om zich ervan te vergewissen dat de nieuwe regels die hij stelt, geen aanleiding kunnen geven tot rechtsonzekerheid, wat beslist te mijden is in een dermate delicate materie als de echtscheiding. Hij moet bijgevolg duidelijkheid scheppen omtrent het verband tussen enerzijds het «recht op echtscheiding», dat een regeling veronderstelt waarin het begrip fout geen enkele rol meer zal spelen, onder voorbehoud van de opmerking gemaakt ten aanzien van het ontworpen artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek, en anderzijds het «recht op een uitkering tot levensonderhoud», waar dat begrip zijn belang herwint wanneer de rechter beslist om de toekenning van een uitkering tot levensonderhoud te weigeren.

² Te meer daar de memorie van toelichting het daarbij bedoelde gedrag ook weergeeft met de woorden «fout», «bestaan van een fout» en «gedrag dat het voortzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt», of nog, zoals in het ontworpen artikel 1255, § 4, van het Gerechtelijk Wetboek, met de woorden «ongepast gedrag».

III. Respect du principe d'égalité

La réforme que porte l'avant-projet pose différentes questions au regard des articles 10 et 11 de la Constitution.

A. Preuve du comportement rendant impossible la vie commune

À l'article 229, § 4, en projet, du Code civil, les mots «prouve qu'il existe des indices sérieux que l'autre (époux) a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» sont ambigus, dès lors qu'ils semblent mélanger une condition de fond avec une question de preuve. Il en va de même de l'article 1255, § 4, en projet, du Code judiciaire qui mentionne la circonstance que «la preuve du comportement inadéquat invoqué est établie, à tout le moins par des indices sérieux».

En droit commun, une décision de justice définitive³ doit toujours se fonder sur des faits prouvés⁴, la preuve d'un fait pouvant se faire au moyen de «présomptions graves, précises et concordantes»⁵, conformément à l'article 1353 du Code civil.

Si, en mentionnant les «indices sérieux», l'auteur de l'avant-projet a voulu se référer à l'article 1353 du Code civil, cette précision est inutile. Il est suffisant de se référer au fait que l'un des époux a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune, étant entendu que ce fait pourra être prouvé, conformément à l'article 1353 du Code civil, par des présomptions graves, précises et concordantes.

Si, par contre, l'auteur de l'avant-projet a entendu atténuer les exigences en matière de preuve⁶, comme semble l'indiquer l'exposé des motifs, il convient de justifier cette différence par rapport au droit commun et aux articles 10 et 11 de la Constitution, il en va d'autant plus ainsi:

³ Il en va différemment des décisions provisoires pour lesquelles les exigences de la preuve peuvent être atténuées (cf. les ordonnances de référé qui statuent *prima facie* ou les ordonnances du juge de paix sur le fondement de l'article 223 du Code civil).

⁴ Dans le même sens, voir l'avis 32.204/2, donné le 14 novembre 2001, sur un avant-projet devenu la loi du 28 janvier 2003 visant à l'attribution du logement familial au conjoint ou au cohabitant légal victime d'actes de violence physique de son partenaire, et complétant l'article 410 du Code pénal (Doc. parl., Chambre, session 2001-2002, n° 1693/1).

⁵ L'article 1349 du Code civil définit la présomption comme étant «des conséquences que la loi ou le magistrat tire d'un fait connu – c'est-à-dire prouvé – à un fait inconnu».

⁶ La preuve de la désunion irrémédiable pourrait non seulement être établie sur la base d'une présomption – ce qui est le droit commun de la preuve – mais, en outre, la présomption pourrait se fonder, à son tour, sur des faits qui ne seraient pas prouvés conformément au droit de la preuve.

III. Inachtneming van het gelijkheidsbeginsel

De in het voorontwerp voorgestelde hervorming doet enkele vragen rijzen in het licht van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

A. Bewijs van het gedrag waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt

De woorden «bewijst dat er ernstige aanwijzingen zijn dat de andere echtgenoot gedrag heeft vertoond waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt» in het ontworpen artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek zijn dubbelzinnig, daar aldus blijkbaar een grondvereiste wordt verward met een bewijsmiddel. Hetzelfde geldt voor het ontworpen artikel 1255, § 4, van het Gerechtelijk Wetboek, waarin sprake is van de omstandigheid dat «het bewijs van het ingeroepen ongepaste gedrag aangetoond is, ten minste met ernstige aanwijzingen».

In het gemene recht moet een definitieve rechterlijke beslissing³ steeds gebaseerd zijn op bewezen feiten⁴, waarbij een feit kan worden bewezen bij wege van «gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens»⁵, overeenkomstig artikel 1353 van het Burgerlijk Wetboek.

Indien de steller van het voorontwerp met de woorden «ernstige aanwijzingen» heeft willen verwijzen naar artikel 1353 van het Burgerlijk Wetboek, is die precisering overbodig. Het is voldoende te verwijzen naar het feit dat één van de echtgenoten een gedrag heeft aangenomen waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt, met dien verstande dat dat feit overeenkomstig artikel 1353 van het Burgerlijk Wetboek bewezen kan worden bij wege van gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens.

Indien de steller van het voorontwerp daarentegen de vereisten inzake de bewijsvoering heeft willen afzwakken⁶, zoals uit de memorie van toelichting zou blijken, moet die regeling, die zich onderscheidt van het gemene recht en van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, verantwoord worden; zulks geldt des te meer daar:

³ Zulks geldt niet wat betreft de voorlopige beslissingen, waarvoor de vereisten met betrekking tot de bewijsvoering kunnen worden afgezwakt (zie de beschikkingen in kort geding, waar *prima facie* uitspraak wordt gedaan, en de beschikkingen van de vrederechter gebaseerd op artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek).

⁴ Zie in dezelfde zin advies 32.204/2, op 14 november 2001 verstrekt omtrent een voorontwerp dat is geworden de wet van 28 januari 2003 tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek (Gedr. Stuk Kamer, zitting 2001-2002, nr. 1693/1).

⁵ Artikel 1349 van het Burgerlijk Wetboek definieert het vermoeden als volgt: «gevolgtrekkingen die de wet of de rechter afleidt uit een bekend feit - met andere woorden een bewezen feit - om te besluiten tot een onbekend feit».

⁶ Het bewijs van de duurzame ontwrichting kan niet alleen worden geleverd op basis van een vermoeden, te weten de gemeenschappelijke bewijsvoering, maar tevens kan het vermoeden op zijn beurt gebaseerd zijn op feiten die niet zouden zijn bewezen overeenkomstig het recht inzake het bewijs.

– que, d'une part, l'avant-projet supprime la possibilité de l'appel à l'encontre d'un jugement prononçant le divorce, notamment sur la seule base de l'existence d'«indices sérieux»;

– et que, d'autre part, la loi serait ainsi moins exigeante pour établir la preuve de faits permettant de prendre la décision principale, à savoir le prononcé du divorce, qu'elle ne le serait lorsqu'il s'agit d'établir la preuve de faits permettant de prendre la décision subséquente à celle du divorce, à savoir l'octroi d'une pension alimentaire, sauf «faute grave» prouvée.

À défaut de pouvoir dûment justifier cette différence de traitement, l'avant-projet devra être adapté.

B. Voies de recours

1. L'époux défendeur semble discriminé dès lors qu'il ne peut interjeter appel si le divorce est prononcé, alors que son conjoint peut interjeter appel si le divorce n'est pas prononcé. Cette discrimination joue également par rapport aux autres défendeurs dans les procès civils puisque, sous réserve d'un examen plus complet que ne permet pas le délai imparti au Conseil d'État, il n'existe pas de cas où le défendeur perdant son procès ne peut interjeter appel alors que le demandeur le peut⁷.

2. Un traitement discriminatoire, contraire aux articles 10 et 11 de la Constitution, apparaît en tout état de cause établi dès lors qu'il résulte d'une combinaison des dispositions en projet que si la décision d'accorder une pension alimentaire après divorce est prononcée en même temps que l'est le divorce, cette décision n'est, en vertu de l'article 1271, en projet, du Code judiciaire, pas susceptible d'appel, alors qu'elle le sera si elle est prise, comme peut le faire le juge, en application de l'article 301, § 2, alinéa 1er, ultérieurement au prononcé du divorce.

3. La question se pose enfin de savoir quelles sont les raisons qui expliquent l'impossibilité qui est posée d'interjeter appel, alors qu'un pourvoi en cassation reste possible, en vertu de l'article 1274, en projet, du Code judiciaire (article 26 de l'avant-projet), le délai étant, dans ce cas, ramené de trois à un mois. Par ailleurs, qu'en est-il lorsqu'il s'agit d'un pourvoi dirigé contre un arrêt refusant le divorce.

4. Il conviendrait en tout cas que ces différents aspects de la réforme soient justifiés lors des travaux préparatoires et, à défaut de pouvoir le faire, de modifier les dispositions en projet afin d'éliminer toute discrimination.

⁷ Certes, il est des cas où l'appel n'est pas possible, mais cette impossibilité s'applique toujours à toutes les parties au procès.

– enerzijds het voorontwerp de mogelijkheid schrapt van hoger beroep tegen een vonnis waarbij de echtscheiding wordt uitgesproken, inzonderheid op de enkele basis van het bestaan van «ernstige aanwijzingen»;

– en anderzijds de wet aldus minder streng zou zijn wat betreft het leveren van het bewijs van de feiten met het oog op het nemen van de beslissing ten principale, te weten de uitspraak van de echtscheiding, dan indien het bewijs moet worden geleverd van feiten met het oog op het nemen van de beslissing volgend op de echtscheidingsbeslissing, te weten de toekenning van een uitkering tot levensonderhoud, behoudens het geval van bewezen «zware fout».

Het voorontwerp moet worden aangepast, ofwel moet die verschillende behandeling deugdelijk worden verantwoord.

B. Rechtsmiddelen

1. Het lijkt erop dat de verwerende echtgenoot ongelijk wordt behandeld, daar hij geen hoger beroep kan instellen indien de echtscheiding is uitgesproken, terwijl zijn huwelijkspartner hoger beroep kan instellen indien de echtscheiding niet is uitgesproken. Die ongelijke behandeling geldt eveneens ten aanzien van de overige verwerende partijen in een burgerrechtelijke zaak, daar er volgens de Raad van State, althans voorzover hij binnen de gestelde termijn heeft kunnen onderzoeken, geen geval bestaat waarin de verweerder die in het geding in het ongelijk is gesteld geen hoger beroep kan instellen, terwijl de verzoeker dat wel kan⁷.

2. Een ongelijke behandeling, die strijdig is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, blijkt hoe dan ook vast te staan daar uit de gezamenlijke lezing van de ontworpen bepalingen volgt dat indien de beslissing om na de echtscheiding een uitkering tot levensonderhoud toe te kennen gelijktijdig met de echtscheiding wordt uitgesproken, tegen deze beslissing krachtens het ontworpen artikel 1271 van het Gerechtelijk Wetboek geen hoger beroep openstaat, terwijl daartegen wel hoger beroep mogelijk is indien ze genomen is, zoals een rechter daartoe bevoegd is, met toepassing van artikel 301, § 2, eerste lid, na de uitspraak van de echtscheiding.

3. Tot slot rijst de vraag om welke redenen het onmogelijk zou zijn hoger beroep in te stellen, terwijl krachtens het ontworpen artikel 1274 van het Gerechtelijk Wetboek (artikel 26 van het voorontwerp) voorziening in cassatie mogelijk blijft, in welk geval de termijn wordt teruggebracht van drie maanden tot één maand. Wat gebeurt er voorts wanneer de voorziening gericht is tegen een arrest waarbij de echtscheiding wordt geweigerd?

4. Hoe dan ook dienen die verschillende aspecten van de hervorming verantwoord te worden tijdens de parlementaire voorbereiding, en indien zulks niet mogelijk is moeten de ontworpen bepalingen aldus worden gewijzigd dat iedere discriminatie wordt weggewerkt.

⁷ Er bestaan weliswaar gevallen waarin hoger beroep onmogelijk is, maar zulks geldt dan wel voor alle partijen in het geding.

IV. Simplification de la procédure

S'il convient de souligner l'effort fait par l'avant-projet pour simplifier le droit du divorce en ce qui concerne la procédure, du moins s'impose-t-il aussi de relever qu'un domaine échappe à cette simplification, à savoir celui de l'éclatement des compétences et des dispositions prévoyant ces compétences.

En effet, pendant l'instance en divorce, c'est le tribunal de première instance (le juge du divorce) qui est compétent pour homologuer les accords des parties sur les mesures provisoires relatives aux enfants, à la personne, aux aliments et aux biens des époux (article 1256, alinéa 1er, en projet, du Code judiciaire).

À défaut d'accord, c'est le président du tribunal de première instance siégeant en référé qui est compétent (article 1256, alinéa 3, en projet, du Code judiciaire et article 1280 actuel du Code judiciaire que l'avant-projet ne modifie pas).

En vertu de l'article 301, en projet, du Code civil, le tribunal de première instance est compétent, en même temps qu'il prononce le divorce, pour accorder la pension après le divorce.

Après la dissolution du lien matrimonial, la compétence relative à la personne des enfants passe au juge de la jeunesse (article 387*bis* du Code civil) et la compétence relative à la pension alimentaire pour les enfants au juge de paix (article 591,7°, du Code judiciaire) ou, en cas de connexité, au juge de la jeunesse.

Après le prononcé du divorce la compétence relative à la pension entre époux passe au juge de paix (articles 591, 7°, du Code judiciaire).

Lorsqu'ils ont été saisis avant la dissolution du mariage, le président du tribunal de première instance et le juge du divorce restent compétents pour se prononcer sur les questions de leur compétence, même après le divorce.

Enfin, le maintien, après divorce, des accords ou des décisions prises pendant la procédure en ce qui concerne les enfants est prévu par l'article 301, en projet, du Code civil.

Observations particulières

Dispositif

Article 1er

Il y a lieu d'écrire «La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution».

IV. Vereenvoudiging van de procedure

Het voorontwerp strekt er weliswaar toe de procedure in het echtscheidingsrecht te vereenvoudigen, maar tevens moet worden opgemerkt dat die vereenvoudiging niet geldt voor het domein van de opsplitsing van de bevoegdheden en de bepalingen die die bevoegdheden voorschrijven.

Tijdens het echtscheidingsgeding is het immers de rechtbank van eerste aanleg (de rechter in echtscheidingszaken) die bevoegd is om de overeenkomsten van de partijen over de voorlopige maatregelen met betrekking tot de kinderen, de persoon, het levensonderhoud en de goederen van de echtgenoten te homologeren (ontworpen artikel 1256, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek).

Indien er geen overeenkomst is, is de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding bevoegd (ontworpen artikel 1256, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek en het huidige artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, dat door het voorontwerp niet wordt gewijzigd).

Krachtens het ontworpen artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek is de rechtbank van eerste aanleg bevoegd om, gelijktijdig met het uitspreken van de echtscheiding, de uitkering na de echtscheiding toe te kennen.

Na de ontbinding van de huwelijksband gaat de bevoegdheid voor de persoon van de kinderen over naar de jeugdrechter (artikel 387*bis* van het Burgerlijk Wetboek) en gaat de bevoegdheid met betrekking tot de uitkering tot levensonderhoud voor de kinderen over naar de vrederechter (artikel 591, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek) of, indien de zaken verknocht zijn, naar de jeugdrechter.

Na de uitspraak van de echtscheiding gaat de bevoegdheid voor de uitkering tot levensonderhoud tussen de echtgenoten over naar de vrederechter (artikel 591, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek).

De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg en de rechter in echtscheidingszaken blijven, indien ze geëdieerd zijn vóór de ontbinding van het huwelijk, bevoegd om uitspraak te doen over aangelegenheden binnen hun bevoegdheidsfeer, zelfs na de echtscheiding.

Het behoud, na de echtscheiding, van de overeenkomsten of beslissingen die met betrekking tot de kinderen tot stand gekomen zijn tijdens de procedure, wordt geregeld bij het ontworpen artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek.

Bijzondere opmerkingen

Dispositief

Artikel 1

Men schrijve: «Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.»

Article 2
(article 229, en projet)

1. Tel que rédigé, le paragraphe 2 pourrait laisser penser que la demande doit être formulée après plus de six mois de séparation de fait, de sorte qu'une demande formulée avant l'écoulement de ce délai serait irrecevable.

Le Conseil d'État suppose cependant que le délai de six mois n'est pas une condition de recevabilité mais une condition de fond que le juge apprécie au moment de l'audience. En effet, l'article 1255, § 1er, alinéa 3, en projet, du Code judiciaire dispose que

«Si les parties ne sont pas séparées depuis plus de six mois, le juge fixe une nouvelle audience».

Il y a lieu, dès lors, de rédiger le paragraphe 2 afin d'éviter toute ambiguïté.

La même observation vaut pour le paragraphe 3.

2. En vertu de l'article 229, § 2, en projet, du Code civil, la désunion irrémédiable est présumée lorsque les époux sont séparés de fait depuis plus de six mois.

Il est dès lors contradictoire, à l'article 1255, § 1er, alinéa 3, en projet, du Code judiciaire, de permettre au juge, lorsqu'il constate, à l'audience initiale, que le délai de six mois n'est pas écoulé, de fixer une nouvelle audience qui a lieu soit à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai de six mois – ce qui est logique – soit trois mois après la première comparution, ce qui est illogique.

En effet, si les parties se présentent au juge, une première fois, après un mois de séparation et que le juge fixe la seconde audience trois mois après, les parties ne seront séparées que depuis cinq mois ce qui est insuffisant pour faire jouer la présomption.

Un second cas de figure peut se présenter: celui où les parties qui divorcent ne sont pas encore séparées de fait. Dans ce cas, ce n'est évidemment pas une durée de séparation de fait qui fait présumer la désunion irrémédiable mais la réitération, à deux reprises, de la demande, la seconde comparution ayant lieu trois mois après la première, conformément à l'article 1255, § 1er, en projet, du Code judiciaire.

L'on se demande pour quelle raison, lorsqu'il y a séparation de fait, c'est-à-dire un élément objectif montrant que le couple traverse des difficultés, une période d'épreuve de six mois, vérifiée le cas échéant lors d'une seconde comparution, est exigée alors que, lorsque cet élément objectif fait défaut, la période d'épreuve est seulement de trois mois?

Artikel 2
(ontworpen artikel 229)

1. Paragraaf 2 kan in zijn huidige lezing de indruk wekken dat de aanvraag moet worden gedaan na meer dan zes maanden feitelijke scheiding, wat zou meebrengen dat een aanvraag gedaan vóór het verstrijken van die termijn niet-ontvankelijk zou zijn.

De Raad van State veronderstelt evenwel dat de termijn van zes maanden geen voorwaarde van ontvankelijkheid is, maar een grondvereiste, dat de rechter beoordeelt op het tijdstip van de zitting. Het ontworpen artikel 1255, § 1, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt immers:

«Als de partijen niet langer dan zes maanden gescheiden zijn, stelt de rechter een nieuwe zitting vast.»

Paragraaf 2 moet derhalve aldus worden geredigeerd dat iedere dubbelzinnigheid wordt weggewerkt.

Dezelfde opmerking geldt voor paragraaf 3.

2. Krachtens het ontworpen artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek bestaat het vermoeden van de duurzame ontwrichting wanneer de echtgenoten meer dan zes maanden feitelijk gescheiden zijn.

Het is dan ook tegenstrijdig om in het ontworpen artikel 1255, § 1, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek te bepalen dat de rechter, wanneer hij op de oorspronkelijke zitting vaststelt dat de termijn van zes maanden niet is verstreken, een nieuwe zitting kan vaststellen, die kan plaatshebben op een datum onmiddellijk na het verstrijken van de termijn van zes maanden, wat logisch is, of drie maanden na de eerste verschijning, wat onlogisch is.

Indien de partijen een eerste maal vóór de rechter verschijnen na een maand gescheiden te zijn geweest en de rechter de tweede zitting drie maanden later vaststelt, zullen de partijen immers slechts vijf maanden gescheiden zijn geweest, wat onvoldoende is om het vermoeden te kunnen laten gelden.

Er kan zich nog een tweede mogelijkheid voordoen, namelijk wanneer de in een echtscheiding verwikkelde partijen nog niet feitelijk gescheiden zijn. In dat geval is het uiteraard niet de duur van de feitelijke scheiding die het vermoeden doet rijzen van de duurzame ontwrichting, maar het feit dat de aanvraag tot tweemaal toe wordt gedaan, met dien verstande dat de tweede verschijning plaatsheeft drie maanden na de eerste, overeenkomstig het ontworpen artikel 1255, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek.

De vraag rijst waarom in het geval van feitelijke scheiding, dat wil zeggen in aanwezigheid van een objectief gegeven dat aantoonde dat het echtpaar een moeilijke tijd meemaakt, een proeftijd van zes maanden wordt geëist die eventueel gecontroleerd wordt tijdens een tweede verschijning, terwijl de proeftijd slechts drie maanden bedraagt wanneer dat objectief gegeven niet voorhanden is?

Il y a lieu de justifier cette différence, au regard des articles 10 et 11 de la Constitution.

Les mêmes observations valent pour le paragraphe 3.

Article 8
(article 301, en projet, du Code civil)

1. Le paragraphe 1er mentionne la pension alimentaire éventuelle et le montant que l'un des époux est tenu de verser à l'autre.

Il serait moins ambigu d'écrire: «(...) la pension alimentaire éventuelle et le montant de celle-ci».

2. En vertu du paragraphe 2, alinéa 1er, et du paragraphe 4, la compétence d'octroyer et de modifier une pension alimentaire appartient au juge lorsqu'il prononce le divorce ou même «lors d'une décision ultérieure».

Cette dernière précision ne fait que confirmer la règle actuelle selon laquelle le juge du divorce reste compétent pour statuer ultérieurement sur la pension, pour autant que la demande lui en ait été faite avant la dissolution du lien matrimonial.

3.1. En vertu du paragraphe 2, alinéa 2, le juge peut refuser d'accorder une pension alimentaire à l'époux qui a commis une faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune.

L'exposé des motifs précise:

«La réforme proposée opte pour un droit de principe élargi, puisqu'il pourra être ouvert même au conjoint qui aura sollicité et obtenu le divorce sans cause. L'exclusion ne sera possible que si le débiteur potentiel prouve que le demandeur a commis une faute grave rendant impossible la poursuite de la vie commune. Si la réforme permet au juge de prononcer le divorce sans faute, il est apparu prématuré d'envisager d'exclure toute référence à la faute pour ce qui concerne les conséquences financières.»

Et l'exposé des motifs de poursuivre que

«Le sentiment d'équité pourrait être heurté si le conjoint qui par son comportement inapproprié a provoqué la rupture obtient néanmoins une aide financière»⁸.

3.2. Le mot «peut» utilisé dans le dispositif implique que le juge a un pouvoir d'appréciation. Compte tenu de l'intention exprimée dans l'exposé des motifs, il semble que cette faute ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune si elle

⁸ Il en va de même du commentaire par article qui réitère la même affirmation.

Dat onderscheid moet worden verantwoord in het licht van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Dezelfde opmerkingen gelden voor paragraaf 3.

Artikel 8
(ontworpen artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek)

1. Paragraaf 1 vermeldt de eventuele uitkering tot levensonderhoud en het bedrag dat één van de echtgenoten moet betalen aan de andere.

Minder dubbelzinnig luidt de volgende lezing: «(...) en omtrent het bedrag ervan.»

2. Krachtens paragraaf 2, eerste lid, en paragraaf 4 komt de bevoegdheid om een uitkering tot levensonderhoud toe te kennen en te wijzigen toe aan de rechter wanneer hij de echtscheiding uitspreekt, of zelfs «bij een latere beslissing».

Deze laatste precisering bevestigt de huidige regel volgens welke de rechter in echtscheidingszaken bevoegd blijft om achteraf uitspraak te doen over de uitkering tot levensonderhoud, voorzover de aanvraag daartoe aan hem gericht is vóór de ontbinding van de huwelijksband.

3.1. Krachtens paragraaf 2, tweede lid, kan de rechter weigeren een uitkering tot levensonderhoud toe te kennen aan de echtgenoot die een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt.

In de memorie van toelichting staat daaromtrent te lezen:

«De voorgestelde hervorming opteert voor een verruimd basisrecht, aangezien het zelfs zal openstaan voor de echtgenoot die de echtscheiding zou hebben gevraagd en bekomen zonder concrete vorderingsgrond. De uitsluiting zal alleen mogelijk zijn indien de mogelijke schuldenaar bewijst dat de aanvrager een zware fout heeft begaan, waardoor het onmogelijk werd om nog verder samen te leven. Ook al maakt de hervorming het mogelijk dat de rechter de schuldloze echtscheiding uitspreekt, het is voorbarig te overwegen elke verwijzing naar de fout uit te sluiten voor wat de financiële gevolgen betreft.»

De memorie van toelichting vervolgt:

«Het rechtvaardigheidsgevoel zou kunnen worden gekwetst indien de echtgenoot die door zijn onaangepaste gedrag de breuk heeft veroorzaakt niettemin financiële steun verkrijgt.»⁸

3.2. Het gebruik van het woord «kan» in het dispositief wijst erop dat de rechter beoordelingsbevoegdheid bezit. Gelet op de in de memorie van toelichting genoemde opzet, zou moeten worden voorgeschreven dat de rechter in geval van een

⁸ Diezelfde bewering wordt trouwens bevestigd in de artikelsgewijze bespreking.

revêt un caractère grave, doit et non peut conduire le juge à refuser l'octroi de la pension alimentaire.

Le texte doit être adapté en conséquence.

4. Il y a contradiction entre le paragraphe 2, alinéa 1, qui dispose que la pension alimentaire n'est accordée qu'à l'époux dans le besoin et le paragraphe 2, alinéa 3, qui dispose que le tribunal fixe le montant de la pension alimentaire en tenant compte, notamment, «du train de vie qui était celui des parties durant la vie commune». L'exposé des motifs confirme par ailleurs le critère du maintien du train de vie durant la vie commune.

Cela implique donc que pour pouvoir obtenir une pension alimentaire, il faudrait être dans le besoin, mais que le montant de ladite pension pourrait aller au-delà de ce qui est nécessaire pour couvrir cet état de besoin.

Cela est illogique: soit la pension est liée à l'état de besoin et, alors, son montant doit être fixé à ce qui est nécessaire pour couvrir cet état de besoin; soit la pension a pour but, comme actuellement, d'assurer l'existence du bénéficiaire dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant la vie commune et, alors, elle ne doit pas être réservée aux seules personnes dans le besoin.

Comme en a convenu le représentant du ministre, ce n'est pas l'époux dans le besoin qu'il faut viser mais l'époux qui perdra le train de vie dont il bénéficiait durant la vie commune.

5. Le paragraphe 2, alinéa 5, dispose que la durée de la pension ne peut être supérieure à la durée du mariage.

Il s'agit d'un choix que le législateur doit opérer. Il conviendrait toutefois, lors de l'examen qui sera consacré aux arguments qui sous-tendent cette thèse, que soit pris en considération le fait qu'il n'existe, *a priori*, pas dans le régime des pensions du secteur public de règles équivalentes à celles prévues dans le régime des pensions du secteur privé qui prévoient l'octroi, à l'un des ex-conjoints, d'une partie de la pension de retraite de l'autre. Dans le bref délai qui lui était imparti le Conseil d'État n'a pu approfondir cette question.

6. Le paragraphe 2, dernier alinéa, dispose que

«Si le défendeur prouve que l'état de besoin du demandeur résulte d'une décision prise unilatéralement par celui-ci, et sans que les besoins de la famille aient justifié ce choix, il peut être dispensé de payer la pension ou n'être tenu qu'à payer une pension réduite».

fout die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt, indien het een zware fout is, de toekenning van een uitkering tot levensonderhoud niet zozeer kan, maar moet weigeren.

De tekst moet dienovereenkomstig worden herzien.

4. Er bestaat tegenspraak tussen paragraaf 2, eerste lid, waarin te lezen staat dat de uitkering tot levensonderhoud alleen wordt toegekend aan een behoeftige echtgenoot, en paragraaf 2, derde lid, naar luid waarvan de rechtbank het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud vaststelt, onder meer rekening houdend met «de levensstijl van de partijen tijdens het samenleven». In de memorie van toelichting wordt overigens het criterium van het behoud van de levensstijl van de partijen tijdens het samenleven bevestigd.

Dat houdt dus in dat wie een uitkering tot levensonderhoud wenst te ontvangen, behoeftig moet zijn, maar dat het bedrag van die uitkering hoger kan zijn dan wat nodig is om die staat van behoeftigheid ongedaan te maken.

Dat is onlogisch: ofwel wordt de uitkering gekoppeld aan de staat van behoeftigheid, in welk geval het bedrag ervan moet worden vastgesteld op wat noodzakelijk is om die staat van behoeftigheid ongedaan te maken; ofwel strekt de uitkering ertoe om, zoals thans, «de andere echtgenoot in staat te stellen in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven», en in dat geval dient ze niet uitsluitend aan behoeftige personen te worden uitgekeerd.

De vertegenwoordiger van de minister is het ermee eens dat niet naar de behoeftige echtgenoot dient te worden verwezen, maar naar de echtgenoot die de levensstijl zou kwijtspelen welke hij had tijdens het samenleven.

5. Paragraaf 2, vijfde lid, bepaalt dat de duur van de uitkering niet langer mag zijn dan de duur van het huwelijk.

Dit is een keuze die aan de wetgever toekomt. Tijdens het onderzoek van de argumenten waarop dit standpunt gebaseerd is, dient evenwel rekening te worden gehouden met het feit dat er in de pensioenregeling in de overheidssector *a priori* geen regels bestaan die gelijkwaardig zijn met die van de pensioenregeling in de privé-sector, waar wordt voorzien in de toekenning, aan één van de gewezen echtgenoten, van een gedeelte van het rustpensioen van de andere echtgenoot. De Raad van State heeft, in de beperkte tijd die hem was toegemeten, die aangelegenheid niet nader kunnen onderzoeken.

6. Paragraaf 2, laatste lid, bepaalt:

«Indien de verweerder aantoonde dat de staat van behoefte van verzoeker het gevolg is van een eenzijdig door deze laatste genomen beslissing en zonder dat de noden van de familie deze keuze gerechtvaardigd hebben, kan hij worden ontheven van het betalen van de uitkering of slechts verplicht worden tot het betalen van een verminderde uitkering.»

Par ailleurs, le paragraphe 2, alinéa 3, implique, comme expliqué dans l'exposé des motifs, que le juge peut prendre en compte positivement la situation du conjoint qui a choisi de se consacrer à sa famille plutôt que d'exercer un travail à l'extérieur.

Compte tenu de ce qu'il sera souvent difficile d'établir si une décision a été prise unilatéralement ou de commun accord et que la notion de «besoin de la famille» peut varier selon la conception que l'on a de la famille, le Conseil d'État se demande si la situation du conjoint qui se consacre entièrement à sa famille, sans travailler à l'extérieur, ne sera pas rattachée à l'une ou l'autre des dispositions précitées selon la sensibilité du juge.

L'on notera cependant que c'est au défendeur à prouver que les conditions du paragraphe 2, dernier alinéa, sont remplies.

Article 9

Il résulte de cette disposition que les articles 302 et 304 ne sont à juste titre pas abrogés. Il convient toutefois d'adapter à l'article 302, le renvoi à l'article 1258 du Code judiciaire.

Article 10

(article 308, en projet, du Code civil)

Le Conseil d'État n'aperçoit pas pour quelle raison, justifiable au regard des articles 10 et 11 de la Constitution, le devoir de secours n'est pas supprimé au détriment de l'époux qui a commis une faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune, comme le fait l'article 301, § 2, alinéa 3, en projet, en matière de pension alimentaire.

Article 11

(article 311 *bis*, en projet, du Code civil)

Le Conseil d'État n'aperçoit pas pour quelle raison, justifiable au regard des articles 10 et 11 de la Constitution, le renvoi aux articles 299 et 302 du Code civil ont été supprimés.

Le représentant du ministre a convenu que ces articles devaient être mentionnés.

Article 12

(article 318, § 3, en projet, du Code civil)

L'attention de l'auteur de l'avant-projet est attirée sur le fait que de nombreuses dispositions du Code civil relatives à la filiation sont sur le point d'être modifiées (notamment l'article 318) ou abrogées (notamment l'article 320) suite au projet de loi «modifiant des dispositions du Code civil relatives à l'établissement de la filiation et aux effets de celle-ci» qui a été

Voorts houdt paragraaf 2, derde lid, in, zoals in de memorie van toelichting wordt uiteengezet, dat de rechter de situatie van de echtgenoot die ervoor gekozen heeft zich aan zijn gezin te wijden, veeleer dan buitenshuis te werken, in gunstige zin in aanmerking kan nemen.

Gelet op het feit dat het vaak moeilijk zal zijn vast te stellen of een beslissing eenzijdig dan wel na onderling overleg is genomen en dat het begrip «noden van de familie» kan verschillen naargelang van wat onder «familie» wordt verstaan, vraagt de Raad van State zich af of de situatie van de echtgenoot die zich volledig aan zijn gezin wijdt, veeleer dan buitenshuis te werken, niet zal worden verbonden aan de ene of de andere van de voornoemde bepalingen, naargelang van de gevoeligheden van de rechter.

Er moet echter worden opgemerkt dat het aan de verweerder staat om te bewijzen dat de voorwaarden gesteld in paragraaf 2, laatste lid, vervuld zijn.

Artikel 9

Uit deze bepaling volgt dat de artikelen 302 en 304 met recht niet worden opgeheven. De verwijzing, in artikel 302, naar artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek moet evenwel worden aangepast.

Artikel 10

(ontworpen artikel 308 van het Burgerlijk Wetboek)

De Raad van State ziet niet in om welke reden die kan worden verantwoord in het licht van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, de plicht van hulp niet wordt afgeschaft ten nadele van de echtgenoot die een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt, zoals het geval is met het ontworpen artikel 301, § 2, derde lid, inzake de uitkering tot levensonderhoud.

Artikel 11

(ontworpen artikel 311 *bis* van het Burgerlijk Wetboek)

De Raad van State ziet niet in om welke reden die kan worden verantwoord in het licht van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, de verwijzing naar de artikelen 299 en 302 van het Burgerlijk Wetboek vervallen.

De vertegenwoordiger van de minister is het er mee eens dat die artikelen moesten worden vermeld.

Artikel 12

(ontworpen artikel 318, § 3, van het Burgerlijk Wetboek)

De steller van het voorontwerp wordt erop gewezen dat tal van bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de afstamming eerlang worden gewijzigd (inzonderheid artikel 318) of opgeheven (inzonderheid artikel 320) als gevolg van het ontwerp van wet «tot wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het vaststellen van de

voté par la Chambre des représentants et le sera prochainement par le Sénat⁹.

Article 14

(article 628, 1°, en projet, du Code judiciaire)

Les mots «ou de séparation de corps pour cause déterminée ou d'une demande de conversion de la séparation de corps en divorce» ne doivent pas être supprimés mais remplacés par les mots «ou de séparation de corps».

Article 15

(article 1016*bis*, en projet, du Code judiciaire)

Il y a discordance entre l'article 229, § 4, en projet, qui vise «un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune» et l'article 1016*bis*, 1°, en projet, qui vise la «faute grave rendant impossible la poursuite de la vie commune».

Par ailleurs ne faut-il pas viser également la faute grave permettant au juge de refuser d'accorder une pension alimentaire en application de l'article 301, nouveau, du Code civil?

Le Conseil d'État suggère de modifier l'article 1016*bis* en supprimant, sans les remplacer, les mots «comme cause de divorce».

Article 16

Il y a lieu de remplacer l'intitulé de la section première et d'abroger les sections II et IV.

Article 17

(article 1254, en projet, du Code judiciaire)

Au paragraphe 2, 3°, il y a lieu de mentionner «des enfants visés au § 1er, alinéa 2» et non «au § 2».

Article 18

(article 1255, en projet, du Code judiciaire)

1. Au paragraphe 2, il y a lieu de préciser qu'il s'agit de l'article 229, § 3, du Code civil.

La même observation vaut pour le paragraphe 4.

⁹ La section de législation du Conseil d'État a donné, le 16 janvier 2006, l'avis 39.715/2 sur ce projet.

afstamming en de gevolgen ervan», dat door de Kamer van volksvertegenwoordigers is goedgekeurd en binnenkort door de Senaat zal worden behandeld⁹.

Artikel 14

(ontworpen artikel 628, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek)

De woorden «of tot scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten of een vordering tot omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding» dienen niet te worden geschrapt, maar moeten worden vervangen door de woorden «of tot scheiding van tafel en bed».

Artikel 15

(ontworpen artikel 1016*bis* van het Gerechtelijk Wetboek)

Er bestaat een discordantie tussen het ontworpen artikel 229, § 4, waarin sprake is van «gedrag waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt», en het ontworpen artikel 1016*bis*, 1°, waarin sprake is van een «zware fout die de voortzetting van de levensgemeenschap onmogelijk maakt».

Dient voorts niet eveneens te worden verwezen naar de zware fout op basis waarvan de rechter met toepassing van het nieuwe artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek kan weigeren een uitkering tot levensonderhoud toe te kennen?

De Raad van State stelt voor artikel 1016*bis* aldus te wijzigen dat de woorden «als grond tot echtscheiding» vervallen, zonder dat ze worden vervangen.

Artikel 16

Het opschrift van afdeling I moet worden vervangen en de afdelingen II en IV moeten vervallen.

Artikel 17

(ontworpen artikel 1254 van het Gerechtelijk Wetboek)

In paragraaf 2, 3°, moet worden verwezen naar «de kinderen bedoeld in § 1, tweede lid;» in plaats van «de kinderen bedoeld in § 2;».

Men schrijve: «3° de plaats en datum van geboorte van de kinderen bedoeld in § 1, tweede lid;».

Artikel 18

(ontworpen artikel 1255 van het Gerechtelijk Wetboek)

1. In paragraaf 2 moet worden gepreciseerd dat het gaat om artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek.

Dezelfde opmerking geldt voor paragraaf 4.

⁹ De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft op 16 januari 2006 omtrent dit ontwerp advies 39.715/2 verstrekt.

2. Le paragraphe 5, alinéa 2, dispose que, sauf circonstances exceptionnelles, la comparution personnelle de la partie demanderesse est requise lors de la première comparution.

Dès lors que le juge est tenu de tenter de concilier les parties, comme le prévoit le paragraphe 4, il serait logique de prévoir la comparution personnelle des deux parties.

Cependant, le défendeur, par son refus de comparaître, ne peut bloquer éternellement la procédure.

Pour concilier ces deux exigences, il est suggéré de prévoir que les deux époux sont convoqués à la conciliation. Si l'époux défendeur ne comparaît pas à l'audience (ou à l'audience ultérieurement fixée, s'il n'a pas comparu à l'audience initiale), la procédure sera poursuivie.

Article 19

(article 1256, en projet, du Code judiciaire)

1. L'avant-projet vise notamment «les mesures provisoires relatives aux enfants» alors que le texte actuel de l'article 1258, § 2, vise «les mesures provisoires relatives à la personne, aux aliments et aux biens de leurs enfants».

Le Conseil d'État se demande si une conséquence particulière s'attache à ce changement de terminologie.

2. Actuellement, le juge n'entérine l'accord relatif à la personne, aux aliments et aux biens des enfants que «s'il le juge convenable» (article 1258, § 2, alinéa 2, du Code judiciaire).

Désormais, il ne pourra refuser d'homologuer cet accord que «s'il est manifestement contraire à l'intérêt des enfants».

Il convient de remplacer les termes «peut refuser» par les termes «refuse».

Selon le représentant du ministre, cette modification a pour but d'alléger le contrôle qu'exerce le juge en ce qui concerne l'intérêt des enfants.

Il y a lieu de le préciser dans l'exposé des motifs.

Article 20

(article 1257, en projet, du Code judiciaire)

1. L'alinéa 1er vise les accords «entérinés ou homologués». Le Conseil d'État se demande pour quelle raison viser les accords «entérinés» alors que l'article 1256, en projet du Code

2. Paragraphe 5, deuxième lid, bepaalt dat behoudens uitzonderlijke omstandigheden de persoonlijke verschijning van de verzoekende partij tijdens de eerste verschijning vereist is.

Daar de rechter gehouden is te pogen de partijen te verzoenen, zoals paragraaf 4 voorschrijft, zou het logisch zijn de verschijning van de beide partijen in persoon voor te schrijven.

De verweerder mag, indien hij weigert te verschijnen, de procedure echter niet eindeloos blokkeren.

Om die twee vereisten met elkaar in overeenstemming te brengen, wordt voorgesteld voor te schrijven dat de beide echtgenoten uitgenodigd worden om op de verzoeningsvergadering te verschijnen. Indien de verwerende echtgenoot niet verschijnt op de zitting (of op de achteraf vastgestelde zitting indien hij niet is verschenen op de oorspronkelijke zitting), wordt de procedure voortgezet.

Artikel 19

(ontworpen artikel 1256 van het Gerechtelijk Wetboek)

1. In het voorontwerp wordt onder meer verwezen naar de «voorlopige maatregelen met betrekking tot de kinderen», terwijl in de huidige tekst van artikel 1258, § 2, sprake is van de «voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het onderhoud en de goederen van hun kinderen».

De Raad van State vraagt zich af of deze gewijzigde formulering bepaalde gevolgen meebrengt.

2. Thans bekrachtigt de rechter de overeenstemming over de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het onderhoud en de goederen van de kinderen alleen indien hij «zulks geraden acht» (artikel 1258, § 2, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek).

Voortaan zal hij die overeenstemming («overeenkomst» in de ontworpen bepaling) alleen kunnen weigeren te homologeren «als deze duidelijk in strijd is met het belang van de kinderen».

Men vervange de woorden «Hij kan weigeren om» door de woorden «Hij weigert».

Volgens de vertegenwoordiger van de minister strekt die wijziging ertoe de controle te vereenvoudigen die de rechter uitoefent met betrekking tot het belang van de kinderen.

Zulks moet in de memorie van toelichting worden gepreciseerd.

Artikel 20

(ontworpen artikel 1257 van het Gerechtelijk Wetboek)

1. In het eerste lid is sprake van de «bekrachtigde of gehomologeerde» overeenkomsten. De Raad van State vraagt zich af waarom wordt verwezen naar de «bekrachtigde» over-

judiciaire, ne mentionne que l'homologation des accords et non leur entérinement.

2. Le Conseil d'État se demande si la demande visée à l'alinéa 2, en projet, pourra être faite également après le prononcé du divorce.

Articles 26 et 27

Les articles 26 et 27 de l'avant-projet remplacent les articles 1274 et 1276 du Code judiciaire. Il convient de modifier l'article 1275, § 1er, du Code judiciaire afin de ne plus viser le divorce pour cause déterminée.

Article 29

Il y a lieu de préciser, dans l'exposé des motifs, pour quelle raison les articles 1284 et suivants relatifs à la réconciliation sont abrogés.

Article 30

(article 1288, en projet, du Code judiciaire)

1. Le Conseil d'État n'aperçoit pas clairement à quel moment a lieu la première (et parfois unique) audience devant le juge du divorce.

Le paragraphe 3, alinéa 2, fait référence aux articles 766 et suivants du Code judiciaire qui concernent la communication de la cause au ministère public après la clôture des débats. Or, en l'espèce, l'on se trouve, semble-t-il, avant que toute audience ait eu lieu et donc, logiquement, avant toute clôture des débats.

De même, le paragraphe 4, alinéa 5, fait référence à une «comparution supplémentaire». Or, aucune comparution initiale n'a été mentionnée.

En conclusion, il y a lieu de préciser, dans l'article 1288, en projet, à quel moment a lieu l'audience initiale et comment celle-ci s'articule avec les autres phases de la procédure.

L'auteur de l'avant-projet pourrait s'inspirer utilement de l'actuel article 1289ter du Code judiciaire.

2. Le paragraphe 5, alinéa 2 dispose:

«Lorsque les conventions sont incomplètes ou que l'une des parties en fait la déclaration en cours de procédure, elles ont les effets prévus à l'article 1257».

Le Conseil d'État se demande quelle hypothèse visent exactement les mots «ou que l'une des parties en fait la déclaration en cours de procédure».

eenkomsten, terwijl in het ontworpen artikel 1256 van het Gerechtelijk Wetboek alleen sprake is van de homologatie van overeenkomsten, doch niet van de bekrachtiging ervan.

2. De Raad van State vraagt zich af of de aanvraag bedoeld in het ontworpen tweede lid eveneens kan worden ingediend na de uitspraak van de echtscheiding.

Artikelen 26 en 27

De artikelen 26 en 27 van het voorontwerp vervangen de artikelen 1274 en 1276 van het Gerechtelijk Wetboek. Artikel 1275, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek moet worden gewijzigd, zodat niet meer wordt verwezen naar het geval van echtscheiding op grond van bepaalde feiten.

Artikel 29

In de memorie van toelichting moet worden gepreciseerd waarom de artikelen 1284 en volgende, die de verzoening betreffen, worden opgeheven.

Artikel 30

(ontworpen artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek)

1. Het is de Raad van State niet duidelijk wanneer de eerste (en soms enige) zitting vóór de rechter in echtscheidingszaken plaatsheeft.

In paragraaf 3, tweede lid, wordt verwezen naar de artikelen 766 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek, die de mededeling van de zaak aan het openbaar ministerie na de sluiting van de debatten betreffen. In het onderhavige geval heeft naar het zich laat aanzien nog geen enkele zitting plaatsgehouden en zijn de debatten logischerwijs nog niet gesloten.

Zo ook is in paragraaf 4, vijfde lid, sprake van een «bijkomende verschijning», terwijl nog geen enkele oorspronkelijke zitting ter sprake is gekomen.

Kortom, in het ontworpen artikel 1288 moet worden gepreciseerd op welk tijdstip de oorspronkelijke zitting plaatsheeft en hoe deze aansluit bij de overige stadia van de procedure.

De steller van het voorontwerp zou ter zake kunnen voortbouwen op het huidige artikel 1289ter van het Gerechtelijk Wetboek.

2. Paragraaf 5, tweede lid, bepaalt:

«Wanneer de overeenkomsten onvolledig zijn, of één van de partijen dit aangeeft in de loop van de rechtspleging, hebben ze de gevolgen voorzien in artikel 1257.»

De Raad van State vraagt zich af welk geval precies wordt bedoeld met de woorden «of één van de partijen dit aangeeft in de loop van de rechtspleging».

Selon le représentant du ministre le texte sera adapté afin de viser l'époux qui ne souhaite plus divorcer de commun accord ou n'est plus d'accord avec tout ou partie des stipulations de la convention.

Article 31

Cet article abroge notamment les articles 1288*bis* et suivants du Code judiciaire. Le Conseil d'État se demande s'il ne convient pas d'abroger également ou, à tout le moins, de modifier l'article 1259 du Code judiciaire qui se réfère expressément à ces articles.

La chambre était composée de

Messieurs

Y. KREINS, président de chambre,

J. JAUMOTTE,

Madame

M. BAGUET, conseillers d'État,

Monsieur

H. BOSLY, assesseur de la section de législation,

Madame

A.-C. VAN GEERSDAELE, greffier.

Le rapport a été présenté par M. A. LEFEBVRE, auditeur.

LE GREFFIER, LE PRÉSIDENT,

A.-C. VAN GEERSDAELE Y. KREINS

Volgens de vertegenwoordiger van de minister zal de tekst aldus worden aangepast dat verwezen wordt naar de echtgenoot die niet meer uit de echt wenst te scheiden in onderlinge overeenstemming of die niet meer akkoord gaat met een deel of het geheel van de clausules van de overeenkomst.

Artikel 31

Dit artikel heft onder meer de artikelen 1288*bis* en volgende van het Gerechtelijk Wetboek op. De Raad van State vraagt zich af of niet eveneens artikel 1259 van het Gerechtelijk Wetboek, waarin uitdrukkelijk naar die artikelen wordt verwezen, dient te worden opgeheven of op zijn minst worden gewijzigd.

De kamer was samengesteld uit

de Heren

Y. KREINS, kamervoorzitter,

J. JAUMOTTE,

Mevrouw

M. BAGUET, staatsraden,

de Heer

H. BOSLY, assessor van de afdeling wetgeving,

Mevrouw

A.-C. VAN GEERSDAELE, griffier.

Het verslag werd uitgebracht door de H. A. LEFEBVRE, auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. P. LIÉNARDY, conseiller d'État.

DE GRIFFIER, DE VOORZITTER,

A.-C. VAN GEERSDAELE Y. KREINS

PROJET DE LOI

ALBERT II, ROI DES BELGES,

A tous, présents et à venir,

SALUT.

Sur la proposition de Notre ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS:

Notre ministre de la Justice est chargée de présenter, en Notre Nom, aux Chambres législatives et de déposer à la Chambre des représentants le projet de loi dont la teneur suit:

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans le chapitre Ier du Titre VI du Livre premier du Code civil, l'article 229, remplacé par la loi du 28 octobre 1974, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 229.— § 1er. Le divorce est prononcé lorsque le juge constate la désunion irrémédiable entre les époux. La preuve de la désunion irrémédiable peut être rapportée par toutes voies de droit.

§ 2. La désunion irrémédiable est présumée lorsque la demande est formée conjointement par les deux époux après plus de six mois de séparation de fait ou qu'elle est répétée à deux reprises conformément à l'article 1255, § 1er, du Code judiciaire.

§ 3. Elle est également présumée lorsque la demande est formée par un seul époux après plus d'un an de séparation de fait ou à deux reprises conformément à l'article 1255, § 2, du Code judiciaire.

WETSONTWERP

ALBERT II, KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,

ONZE GROET.

Op de voordracht van Onze minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ:

Onze minister van Justitie is ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in Onze naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers in te dienen:

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In hoofdstuk I van Titel VI van Boek I van het Burgerlijk Wetboek, wordt artikel 229, vervangen bij de wet van 28 oktober 1974, vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 229.— § 1. De echtscheiding wordt uitgesproken wanneer de rechter vaststelt dat het huwelijk duurzaam ontworcht is. Het bewijs van de duurzame ontworchtiging kan met alle wettelijke middelen worden geleverd.

§ 2. Het vermoeden van de duurzame ontworchtiging bestaat wanneer de aanvraag gezamenlijk wordt geformuleerd door de twee echtgenoten, na meer dan zes maanden feitelijk gescheiden te zijn of wanneer de aanvraag tot tweemaal toe werd geformuleerd, overeenkomstig artikel 1255, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 3. Het bestaan van de duurzame ontworchtiging wordt ook vermoed wanneer de aanvraag wordt geformuleerd door één enkele echtgenoot na meer dan één jaar feitelijke scheiding of wanneer de aanvraag-tot tweemaal toe werd geformuleerd, overeenkomstig artikel 1255, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 4. Elle est encore présumée lorsque l'un des époux prouve que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune.».

Art. 3

Les articles 231, 232 et 233 du même Code sont abrogés.

Art. 4

Les articles 275 et 276 du même Code sont abrogés.

Art. 5

L'article 295 du même Code est abrogé.

Art. 6

L'article 299 du même Code est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 299.— Sauf convention contraire, les époux perdent tous les avantages qu'ils se sont faits par contrat de mariage.».

Art. 7

L'article 300 du même Code est abrogé.

Art. 8

L'article 301 du même Code, remplacé par la loi du 9 juillet 1975 et modifié par la loi du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 301.— § 1er. Sans préjudice de l'article 1257 du Code judiciaire, à tout moment, les époux peuvent convenir de la pension alimentaire éventuelle, du montant de celle-ci et des modalités en vertu desquelles le montant convenu pourra être revu.

§ 2. A défaut de la convention visée au § 1er, le tribunal peut, dans le jugement prononçant le divorce ou lors d'une décision ultérieure, accorder à la demande de l'époux dans le besoin, une pension alimentaire à charge de l'autre époux.

§ 4. Het wordt ook nog vermoed wanneer één van de echtgenoten bewijst dat de andere echtgenoot gedrag heeft vertoond, waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt.».

Art. 3

De artikelen 231, 232 et 233 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 4

De artikelen 275 en 276 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 5

Artikel 295 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 6

Artikel 299 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 299.— Behoudens overeenkomst in tegenovergestelde zin, verliezen de echtgenoten alle voordelen die ze elkaar bij huwelijksovereenkomst hebben toegekend.».

Art. 7

Artikel 300 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 8

Artikel 301 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 9 juli 1975 en gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 301.— § 1. Onverminderd artikel 1257 van het Gerechtelijk Wetboek, kunnen de echtgenoten op elk moment overeenkomen omtrent de eventuele uitkering tot levensonderhoud, het bedrag ervan en de nadere regels krachtens dewelke het overeengekomen bedrag zal kunnen worden herzien.

§ 2. Bij gebrek aan overeenkomst zoals bedoeld in § 1, kan de rechtbank in het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt of bij een latere beslissing, op vraag van de behoeftige echtgenoot een uitkering tot levensonderhoud toestaan, ten laste van de andere echtgenoot.

Le tribunal peut refuser de faire droit à la demande de pension si le défendeur prouve que le demandeur a commis une faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune.

§ 3. Le tribunal fixe le montant de la pension alimentaire en tenant compte notamment des revenus et possibilités des conjoints, du train de vie qui était celui des parties pendant la vie commune, de la durée de la vie commune, de l'âge des parties, du comportement des parties durant le mariage quant à l'organisation de leurs besoins, de la charge des enfants pendant la vie commune ou après celle-ci.

La pension alimentaire ne peut excéder le tiers des revenus du conjoint débiteur.

§ 4. La durée de la pension ne peut être supérieure à la durée du mariage. Toutefois, le juge peut, le cas échéant:

1° augmenter cette durée compte tenu de la vie commune avant le mariage;

2° diminuer cette durée compte tenu des procédures antérieures au divorce et ayant donné lieu à l'attribution à l'un des conjoints d'une rente alimentaire en vertu des articles 213, 221 ou 223 du présent Code ou de l'article 1280 du Code judiciaire.

En cas de circonstances exceptionnelles et pour des raisons liées à la nature du régime de pension de retraite, si le créancier démontre qu'à l'expiration du délai visé à l'alinéa précédent, il reste, pour des raisons indépendantes de sa volonté, dans un état de besoin, le tribunal peut prolonger le délai. Dans ce cas, le montant de la pension peut être réduit au montant nécessaire à couvrir l'état de besoin du créancier.

§ 5. Si le défendeur prouve que l'état de besoin du demandeur résulte d'une décision prise unilatéralement par celui-ci, et sans que les besoins de la famille aient justifié ce choix, il peut être dispensé de payer la pension ou n'être tenu qu'à payer une pension réduite.

§ 6. Le tribunal qui accorde la pension constate que celle-ci est adaptée de plein droit aux fluctuations de l'indice des prix à la consommation.

De rechtbank kan het verzoek om een uitkering weigeren indien de verweerder bewijst dat verzoeker een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt.

§ 3. De rechtbank legt het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud vast en zal daarbij met name rekening houden met de inkomsten en mogelijkheden van de echtgenoten, met de levensstijl van de partijen tijdens het samenleven, met de duur van de samenleving, met de leeftijd van de partijen, met het gedrag van de partijen tijdens het huwelijk inzake de organisatie van hun noden en het ten laste nemen van de kinderen tijdens het samenleven of daarna.

De uitkering tot levensonderhoud mag niet hoger zijn dan één derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 4. De duur van de uitkering mag niet langer zijn dan de duur van het huwelijk. De rechter kan in voorkomend geval echter:

1° deze duur uitbreiden, rekening houdend met de samenleving voor het huwelijk;

2° deze duur inperken, rekening houdend met de procedures die plaatsvonden voor de echtscheiding en die aanleiding gaven tot het toekennen van een uitkering tot levensonderhoud aan een van de echtgenoten, krachtens de artikelen 213, 221 of 223 van dit Wetboek of van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek.

Ingeval van buitengewone omstandigheden en om redenen verbonden aan de aard van het pensioenregime, kan de rechtbank de termijn verlengen, indien de schuldeiser aantoonbaar dat hij bij het verstrijken van de termijn bedoeld in het vorige lid, om redenen onafhankelijk van zijn wil, nog steeds in staat van behoefte verkeert. In dat geval kan het bedrag van de uitkering worden verminderd tot het benodigde bedrag om de staat van behoefte van de schuldeiser te dekken.

§ 5. Indien de verweerder aantoonbaar dat de staat van behoefte van verzoeker het gevolg is van een eenzijdig door deze laatste genomen beslissing en zonder dat de noden van de familie deze keuze gerechtvaardigd hebben, kan hij worden ontheven van het betalen van de uitkering of slechts verplicht worden tot het betalen van een verminderde uitkering.

§ 6. De rechtbank die de uitkering toekent, stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan de schommelingen van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt prononçant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant.

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au *Moniteur belge* de l'indice nouveau à prendre en considération.

Le tribunal peut, dans certains cas, appliquer un autre système d'adaptation de la pension au coût de la vie.

§ 7. Même en cas d'application de l'article 1288 du Code judiciaire, et sauf dans ce cas si les parties ont convenu expressément le contraire, le tribunal peut augmenter, réduire ou supprimer la pension dans le jugement prononçant le divorce ou par une décision ultérieure si par suite de circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties, son montant n'est plus adapté.

De même, si suite à la dissolution du mariage, la liquidation-partage du patrimoine commun ou indivis ayant existé entre les époux entraîne une modification de leur situation financière qui justifie une adaptation de la pension alimentaire ayant fait l'objet d'un jugement ou d'une convention intervenus avant l'établissement de comptes de la liquidation, le tribunal peut adapter la pension, sauf en cas d'application de l'article 1288 du Code judiciaire.

§ 8. La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties, homologué par le tribunal. A la demande du débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder à tout moment la capitalisation.

§ 9 Les époux ne peuvent renoncer aux droits à la pension alimentaire avant la dissolution du mariage.

§ 10. La pension n'est plus due au décès du débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession aux conditions prévues à l'article 205bis, §§ 2, 3, 4 et 5 du présent Code.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding uitspreekt, kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervaldag die volgt op de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

De rechtbank kan nochtans in bepaalde omstandigheden een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen.

§ 7. Zelfs bij toepassing van artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek, en uitgezonderd indien de partijen in dat geval uitdrukkelijk het tegenovergestelde zijn overeengekomen, kan de rechtbank de uitkering verhogen, verminderen of afschaffen in het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt of door een latere beslissing, indien ten gevolge van nieuwe omstandigheden onafhankelijk van de wil van de partijen het bedrag ervan niet meer aangepast is.

Indien ten gevolge van de ontbinding van het huwelijk, de vereffening en de verdeling van het gemeenschappelijk patrimonium of de onverdeeldheid die tussen de echtgenoten bestond, aanleiding geeft tot een wijziging van hun financiële situatie, die een aanpassing rechtvaardigt van de uitkering tot levensonderhoud die het voorwerp was van een vonnis of van een overeenkomst, opgemaakt voorafgaandelijk aan de vereffeningrekeningen, kan de rechtbank eveneens de uitkering aanpassen, tenzij in geval van toepassing van artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 8. De uitkering kan op elk moment worden vervangen door een kapitaal mits een door de rechtbank gehomologeerd akkoord tussen de partijen. Op vraag van de schuldenaar van de uitkering, kan de rechtbank eveneens op elk moment de omzetting in een kapitaal toestaan.

§ 9. De echtgenoten kunnen voor de ontbinding van het huwelijk geen afstand doen van de rechten op een uitkering tot levensonderhoud.

§ 10. De uitkering is niet meer verschuldigd bij overlijden van de schuldenaar, maar de schuldeiser mag levensonderhoud vorderen ten laste van de nalatenschap volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205bis, §§ 2, 3, 4 en 5 van dit Wetboek.

§ 11. Le créancier d'aliments peut se faire autoriser par le tribunal à percevoir à l'exclusion du débiteur, dans les conditions et les limites que le jugement fixe, les revenus de celui-ci ou ceux des biens qu'il administre en vertu de leur régime matrimonial ainsi que toutes autres sommes qui lui sont dues par des tiers.

Celle-ci est opposable à tout tiers débiteur, actuel ou futur, sur la notification qui leur en est faite par le greffier à la requête du demandeur.

§ 12. Le tribunal qui statue en matière de pension alimentaire peut ordonner d'office l'exécution provisoire de la décision.».

Art. 9

L'article 301*bis*, du même Code est abrogé.

Art. 10

A l'article 302 les mots «l'accord des parties dûment entériné conformément à l'article 1258» sont remplacés par les mots «l'accord des parties homologué conformément à l'article 1256».

Art. 11

Les articles 306, 307 et 307bis du même Code sont abrogés.

Art. 12

L'article 308 du même code, tel que modifié par la loi du 27 juin 1960, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 308.— Après le prononcé de la séparation de corps, le devoir de secours subsiste.»

Art. 13

L'article 311*bis* du même Code, inséré par la loi du 14 juillet 1976 et modifié par la loi du 30 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

§ 11. De schuldeiser kan zich door de rechtbank doen machtigen om, met uitsluiting van voornoemde schuldenaar, onder de voorwaarden en binnen de grenzen door het vonnis gesteld, de inkomsten van deze laatste of iedere andere hem door een derde verschuldigde geldsom te ontvangen.

Deze is tegenstelbaar aan elke derde, huidige of toekomstige schuldenaar, op basis van de kennisgeving die hen door de griffier gedaan wordt op verzoek van de eiser.

§ 12. De rechtbank die een uitspraak doet inzake een uitkering tot levensonderhoud mag ambtshalve de voorlopige uitvoering van de beslissing bevelen.».

Art. 9

Artikel 301*bis* van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 10

In artikel 302 worden de woorden «een overeenkomst tussen partijen die behoorlijk werd bekrachtigd zoals bepaald is in artikel 1258» vervangen door de woorden «een overeenkomst tussen partijen die gehomologeerd werd zoals bepaald is in artikel 1256».

Art. 11

De artikelen 306, 307 en 307bis van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 12

Artikel 308 van hetzelfde wetboek, zoals gewijzigd bij de wet van 27 juni 1960, wordt vervangen door volgende bepaling:

«Art. 308.— Na uitspraak van de scheiding van tafel en bed blijft de plicht van hulp bestaan.»

Art. 13

Artikel 311*bis* van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 14 juli 1976 en gewijzigd bij de wet van 30 mei 1997, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 311 *bis*.— Les articles 229, 299 et 302 sont applicables à la séparation de corps.».

Art. 14

A l'article 318, § 3, du même Code, remplacé par la loi du 27 décembre 1994, sont apportées les modifications suivantes:

1° l'alinéa 1er, 1° est remplacé comme suit: «1° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après le début de la procédure de divorce et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la réconciliation des époux;»;

2° à l'alinéa 1er, 2°, les mots «prononcé en vertu des articles 229, 231 ou 232» sont supprimés.

Art. 15

A l'article 320 du même Code, remplacé par les lois du 31 mars 1987 et du 27 décembre 1994, sont apportées les modifications suivantes:

1° le 2° est remplacé comme suit: «s'il est né plus de 300 jours après le début de la procédure en divorce et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la réconciliation des époux;»;

2° le 4° est remplacé comme suit: «si l'enfant est né plus de 300 jours après la date de la séparation de fait en cas de divorce».

Art. 16

Dans l'article 628, 1°, du Code judiciaire, les mots «pour cause déterminée ou d'une demande de conversion de la séparation de corps en divorce» sont supprimés.

Art. 17

Dans l'article 1016 *bis*, alinéa premier, du même Code, inséré par la loi du 20 mai 1987, les mots «comme cause de divorce» sont supprimés.

«Art. 311 *bis*.— De artikelen 229, 299 en 302 zijn van toepassing bij scheiding van tafel en bed.».

Art. 14

In artikel 318, § 3, van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 27 december 1994, worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° het eerste lid, 1° wordt vervangen als volgt: «1° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na het begin van de echtscheidingsprocedure en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;»;

2° in het eerste lid, 2°, worden de woorden «uitsproken krachtens de artikelen 229, 231 of 232» geschrapt.

Art. 15

In artikel 320 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wetten van 31 maart 1987 en van 27 december 1994, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de bepaling onder 2° wordt vervangen als volgt: «ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na het begin van de echtscheidingsprocedure en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;»;

2° de bepaling onder 4° wordt vervangen als volgt: «ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na de datum van de feitelijke scheiding ingeval van echtscheiding».

Art. 16

In artikel 628, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, worden de woorden «op grond van bepaalde feiten of een vordering tot omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding» geschrapt.

Art. 17

In artikel 1016 *bis*, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 20 mei 1987, worden de woorden «als grond tot echtscheiding» geschrapt.

Art. 18

Dans le chapitre XI, du Livre IV, de la quatrième partie du même Code:

1° l'intitulé de la section Ière comprenant les articles 1254 à 1304, est remplacé comme suit: «Section Ière – Du Divorce»;

2°. L'intitulé «Section II. – Du divorce par consentement mutuel» est supprimé;

3°. la section III devient la section II;

4°. la section IV est abrogée;

5°. la section V devient la section III.

Art. 19

L'article 1254 du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994 et modifié par la loi du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1254.— § 1er. Sauf lorsqu'elle est fondée sur l'article 229, § 4, du code civil, la demande en divorce peut être introduite par une requête telle que prévue aux articles 1034bis et suivants.

Outre les mentions habituelles, l'acte introductif d'instance contient le cas échéant la mention de l'identité des enfants mineurs non mariés ni émancipés communs aux époux, des enfants adoptés par eux ainsi que des enfants de l'un d'eux et adoptés par l'autre, de chaque enfant de chacun des époux dont la filiation est établie ainsi que de chaque enfant qu'ils élèvent ensemble.

L'acte introductif d'instance contient, le cas échéant, une description détaillée des faits ainsi que, dans la mesure du possible, toutes les demandes relatives aux effets du divorce, sans préjudice d'une demande ampliative en cours de procédure.

Il peut contenir également les demandes éventuelles relatives aux mesures provisoires concernant la personne, les aliments et les biens tant des parties que de leurs enfants. Si le demandeur souhaite que ces demandes soient immédiatement introduites en référé, la demande devra être introduite par exploit d'huissier de justice contenant citation à comparaître devant le président siégeant en référé ainsi qu'il est dit à l'article 1280 et devant le tribunal.

Art. 18

In hoofdstuk XI, Boek IV, van het vierde deel van het hetzelfde Wetboek:

1°. wordt het opschrift van de afdeling I, dat de artikelen 1254 tot 1304 omvat, vervangen als volgt: «Afdeling I – De echtscheiding»;

2°. Het opschrift «Afdeling II – Echtscheiding door onderlinge toestemming» wordt geschrapt;

3°. Afdeling III wordt afdeling II;

4°. Afdeling IV wordt opgeheven;

5°. Afdeling V wordt afdeling III.

Art. 19

Artikel 1254 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 30 juni 1994 en gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997 wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1254.— § 1. Tenzij ze gebaseerd is op artikel 229, § 4 van het Burgerlijk Wetboek, kan de vordering tot echtscheiding ingesteld worden bij verzoekschrift zoals bepaald in de artikelen 1034bis en volgende.

Naast de gewoonlijke vermeldingen, bevat de inleidende akte in voorkomend geval de vermelding van de identiteit van de minderjarige ongehuwde en niet ontvoogde kinderen waarvan beide echtgenoten de ouders zijn, van de kinderen die zij hebben geadopteerd, van de kinderen van een van hen die de ander heeft geadopteerd, van elk kind van elk van de echtgenoten waarvan de afstamming is vastgesteld, evenals van elk kind dat ze samen opvoeden.

De inleidende akte bevat, in voorkomend geval, een gedetailleerde beschrijving van de feiten en, in de mate van het mogelijke, alle verzoeken met betrekking tot de gevolgen van de echtscheiding, zonder afbreuk te doen aan een aanvullende vordering in de loop van de procedure.

De inleidende akte kan ook de eventuele verzoeken inzake de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen, van zowel de partijen als hun kinderen, bevatten. Als de eiser wenst dat zijn vorderingen onmiddellijk in kort geding worden ingeleid, dan zal de vordering bij gerechtsdeurwaardersexploot worden ingesteld met dagvaarding om te verschijnen voor de voorzitter, zetelend in kort geding, zoals bepaald in artikel 1280, en voor de rechtbank.

§ 2. Dès réception de l'acte introductif d'instance, le greffe recueille auprès du registre national des personnes physiques les informations établissant:

- 1° l'état de mariage des parties;
- 2° sauf lorsque la demande est conjointe, le domicile du défendeur;
- 3° les lieux et dates de naissance des enfants visés au § 1er;
- 4° la nationalité de chacun des époux.

A défaut d'obtenir ces renseignements, le greffe demande la délivrance des extraits et certificats requis aux administrations communales concernées.

Les informations ainsi recueillies sont versées au dossier de la procédure.

§ 3. Si les mentions de l'acte introductif d'instance sont incomplètes, ou si le greffe n'a pas pu recueillir en temps utile certaines informations pour l'audience d'introduction, le juge invite la partie la plus diligente à communiquer les informations requises ou à compléter le dossier de la procédure.

§ 4. Jusqu'à la clôture des débats les parties ou l'une d'elles peuvent étendre ou modifier la cause ou l'objet de la demande, introduire des demandes reconventionnelles ou ampliatives, et ce par conclusions contradictoirement prises, ou par conclusions communiquées à l'autre conjoint par exploit d'huissier ou par lettre recommandée à la poste avec accusé de réception.

Art. 20

L'article 1255 du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1255.— § 1er. Si le divorce est sollicité conjointement sur base de l'art 229, § 2, du Code civil, la requête est signée par chacun des époux, ou par au moins un avocat ou un notaire. Les parties peuvent mentionner qu'elles feront application de l'article 1288.

S'il est établi que les parties sont séparées depuis plus de six mois, le juge prononce le divorce.

§ 2. Zodra de inleidende akte van rechtsgang is ontvangen, verzamelt de griffie bij het Rijksregister van de natuurlijke personen de informatie die het volgende vaststelt:

- 1° de huwelijksstaat van de partijen;
- 2° behalve wanneer het verzoek samen gebeurt, de woonplaats van de verweerder;
- 3° de plaatsen en data van geboorte van de kinderen bedoeld in § 1;
- 4° de nationaliteit van iedere echtgenoot.

Indien de griffie deze inlichtingen niet kan verkrijgen, zal ze de vereiste uittreksels en getuigschriften opvragen bij de betrokken gemeentelijke administraties.

De op deze wijze verkregen informatie zal bij het dossier van de procedure worden gevoegd.

§ 3. Als de vermeldingen van de akte van rechtsingang onvolledig zijn of indien de griffie bepaalde informatie niet tijdig kon verkrijgen voor de inleidende zitting, nodigt de rechter de meest gereede partij uit de nodige inlichtingen te verstrekken of het dossier van de procedure te vervolledigen.

§ 4. Tot aan de sluiting van de debatten kunnen de partijen of één van de partijen de zaak of het voorwerp van de vordering uitbreiden of wijzigen, tegenvorderingen of aanvullende vorderingen inleiden, en dit aan de hand van op tegenspraak genomen conclusies of door conclusies meegedeeld aan de andere echtgenoot bij gerechtsdeurwaardersexploot of bij ter post aangekonde brief met ontvangstbewijs.

Art. 20

Artikel 1255 van hetzelfde Wetboek, vervangen door de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1255.— § 1. Indien de echtscheiding door de partijen gezamenlijk gevorderd wordt krachtens artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, wordt het verzoekschrift ondertekend door iedere echtgenoot of ten minste door een advocaat of een notaris. De partijen kunnen vermelden dat ze artikel 1288 zullen toepassen.

Als vastgesteld is dat de partijen sinds meer dan zes maanden gescheiden zijn spreekt de rechter de echtscheiding uit.

Si les parties ne sont pas séparées depuis plus de six mois, le juge fixe une nouvelle audience. Celle-ci a lieu à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai de six mois, ou trois mois après la première comparution des parties. Lors de cette audience, si les parties confirment leur volonté, le juge prononce le divorce.

Lorsqu'il prononce le divorce, le cas échéant, le juge homologue les conventions visées à l'article 1288.

§ 2. Si le divorce est demandé par l'un des époux en application de l'article 229, § 3 du code civil, le juge prononce le divorce s'il constate que les parties sont séparées depuis plus d'un an.

Si les parties ne sont pas séparées depuis plus d'un an, le juge fixe une nouvelle audience. Celle-ci a lieu à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai d'un an, ou six mois après la première audience. Lors de cette audience, si l'une des parties le requiert, le juge prononce le divorce.

§ 3. La séparation de fait des époux peut être établie par toutes voies de droit, l'aveu et le serment exceptés, et notamment par la production de certificats de domicile démontrant des inscriptions à des adresses différentes.

§ 4. Si le divorce est demandé par l'une des parties, en application de l'article 229, § 4 du code civil, et que la preuve du comportement invoqué est établie, le juge prononce le divorce sans délai.

§ 5. Sauf circonstances exceptionnelles, en cas de demande conjointe visée au § 1er, la comparution personnelle des parties est requise lors de la première comparution.

Dans les autres cas, les deux parties sont invitées à comparaître personnellement. Sauf circonstances exceptionnelles, la comparution personnelle de la partie demanderesse est requise lors de la première comparution.

En toute hypothèse, l'audience a lieu en chambre du conseil.

Sans préjudice de l'article 1734, le juge tente de concilier les parties. Il leur donne toutes informations utiles

Als de partijen niet langer dan zes maanden gescheiden zijn, stelt de rechter een nieuwe zitting vast. Deze kan plaatshebben op een datum onmiddellijk na het verstrijken van de termijn van zes maanden, of drie maanden na de eerste verschijning van de partijen. Tijdens deze zitting spreekt de rechter de echtscheiding uit indien de partijen hun wil hiertoe bevestigen.

Wanneer de rechter de echtscheiding uitspreekt, homologeert hij desgevallend de overeenkomsten als bedoeld in artikel 1288.

§ 2. Indien de echtscheiding gevorderd wordt door één van de echtgenoten met toepassing van artikel 229, § 3 van het Burgerlijk Wetboek, spreekt de rechter de echtscheiding uit als hij vaststelt dat de partijen sinds meer dan één jaar gescheiden zijn.

Als de partijen niet langer dan één jaar gescheiden zijn stelt de rechter een nieuwe zitting vast. Deze zal plaatsvinden op een datum die onmiddellijk volgt op het verstrijken van de termijn van één jaar, of zes maanden na de eerste zitting. Als één van de partijen erom verzoekt, spreekt de rechter tijdens deze zitting de echtscheiding uit.

§ 3. De feitelijke scheiding van de echtgenoten kan aangetoond worden door aanwending van alle middelen van recht, met uitzondering van de bekentenis en de eed, en onder andere door voorlegging van een getuigschrift van woonplaats waaruit inschrijvingen op verschillende adressen blijken.

§ 4. Als de echtscheiding, met toepassing van artikel 229, § 4 van het Burgerlijk Wetboek gevorderd wordt door één van de partijen en het bewijs van het ingeroepen gedrag aangetoond is, spreekt de rechter de echtscheiding onverwijld uit.

§ 5. Behoudens uitzonderlijke omstandigheden, is, in geval van gezamenlijke vordering zoals bedoeld in § 1, de persoonlijke verschijning van de partijen tijdens de eerste verschijning vereist.

In de andere gevallen worden de twee partijen uitgenodigd om persoonlijk te verschijnen. Behoudens uitzonderlijke omstandigheden, is de persoonlijke verschijning van de verzoekende partij tijdens de eerste verschijning vereist.

In elke hypothese heeft de zitting plaats in raadkamer.

Onverminderd artikel 1734, poogt de rechter de partijen te verzoenen. Hij verstrekt hen alle nuttige inlichtingen over de rechtspleging en met name over het nut

sur la procédure et en particulier sur l'intérêt de recourir à la médiation telle que prévue à la septième partie du présent code. Il peut ordonner la surséance de la procédure afin de permettre aux parties de recueillir toutes informations utiles à cet égard. La durée de la surséance ne peut être supérieure à un mois.

§ 6. Si l'un des époux est dans un état de démence ou dans un état grave de déséquilibre mental, il est représenté par son tuteur, son administrateur provisoire général ou spécial, ou, à défaut, par un administrateur ad hoc désigné préalablement par le président du tribunal à la requête de la partie demanderesse.

Art. 21

L'article 1256 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1256.— A tout moment, les parties peuvent demander au juge d'homologuer leurs accords sur les mesures provisoires relatives à la personne, aux aliments et aux biens des époux ou de leurs enfants,

Il peut refuser d'homologuer l'accord s'il est manifestement contraire à l'intérêt des enfants.

A défaut d'accord ou en cas d'accord partiel, la cause est renvoyée, à la demande d'une des parties, à la première audience utile des référés, pour autant qu'elle ne soit pas encore inscrite au rôle des référés. L'article 803 est d'application.»

Art. 22

L'article 1257 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1257.— Sans préjudice des articles 302 du Code civil et 1288 du présent Code, les accords homologués pendant la procédure en divorce ou les mesures ordonnées en référé sont provisionnels au sens de l'article 1039, alinéa 1er, du Code judiciaire.

een beroep te doen op de bemiddeling zoals voorzien in het zevende deel van dit Wetboek. Hij kan de schorsing van de procedure bevelen teneinde de partijen de mogelijkheid te bieden alle nuttige inlichtingen dienaangaande in te winnen. De duur van de schorsing mag niet meer bedragen dan één maand.

§ 6. Als een echtgenoot zich in een toestand van krankzinnigheid of van diepe geestesgestoordheid of in een ernstige toestand van mentaal onevenwicht bevindt, wordt hij vertegenwoordigd door zijn voogd, zijn algemene of bijzondere voorlopige bewindvoerder of, bij gebreke daarvan, door een beheerder ad hoc voorafgaandelijk door de voorzitter van de rechtbank aangewezen op verzoek van de eisende partij.

Art. 21

Artikel 1256 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van de 30 juni 1994, wordt hersteld in de volgende lezing:

«Art. 1256.— Op ieder ogenblik kunnen de partijen de rechter verzoeken hun overeenkomsten te homologeren over de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen van de echtgenoten of van hun kinderen.

Hij kan weigeren om de overeenkomst te homologeren als deze duidelijk in strijd is met het belang van de kinderen.

Bij gebrek aan een overeenkomst of in geval van een gedeeltelijke overeenkomst, wordt de zaak, op verzoek van één van de partijen, verwezen naar de eerst nuttige zitting van de zaken in kort geding, voor zover deze nog niet is ingeschreven op de rol van de zaken in kort geding. Artikel 803 is van toepassing.»

Art. 22

Artikel 1257 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van de 30 juni 1994, wordt hersteld in de volgende lezing:

«Art. 1257.— Onverminderd artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 1288 van dit Wetboek zijn de tijdens de echtscheidingsprocedure gehomologeerde overeenkomsten of de maatregelen bevolen in kort geding voorlopig in de zin van artikel 1039, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

Toutefois, les parties peuvent après l'expiration d'un délai de trois mois suivant l'homologation de leur accord ou l'ordonnance de référés solliciter l'entérinement des mesures par le juge du fond, cette fois à titre définitif et y compris pour la période postérieure au divorce.».

Art. 23

L'article 1258 du même Code, modifié par les lois du 30 juin 1994 et du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1258.— Sauf convention contraire, les dépens sont partagés entre les parties lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 2, du Code civil.

Ils sont mis à charge de la partie demanderesse lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 3, du Code civil.

Lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 4, du Code civil, ils sont mis à charge de la partie ayant adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune. Dans ce cas, le juge peut néanmoins ordonner le partage des dépens, compte tenu de toutes les circonstances de la cause.».

Art. 24

L'article 1259 du même code est abrogé.

Art. 25

Les articles 1267 et 1268 du même Code sont abrogés.

Art. 26

L'article 1269, alinéa 2, du même Code est abrogé.

Art. 27

L'article 1270*bis* du même Code est abrogé.

Niettemin kunnen de partijen na het verstrijken van een termijn van drie maanden volgend op de homologatie van hun overeenkomst of uitspraak in kort geding om de bekrachtiging van de maatregelen door de feitenrechter vragen, dit keer definitief en met inbegrip van de periode die volgt op de echtscheiding.».

Art. 23

Artikel 1258 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 30 juni 1994 en van 20 mei 1997, wordt vervangen als volgt:

«Art. 1258.— Behoudens andersluidende overeenkomst worden de kosten verdeeld onder de partijen wanneer de echtscheiding is uitgesproken op grond van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek.

Ze worden ten laste gelegd van de eisende partij wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken op grond van artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek.

Wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken op grond van artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek, worden ze ten laste gelegd van de partij die gedrag heeft vertoond dat het voorzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt. In dat geval kan de rechter niettemin de verdeling van de kosten bevelen, rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak.».

Art. 24

Artikel 1259 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 25

De artikelen 1267 en 1268 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 26

Artikel 1269, tweede lid, van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 27

Artikel 1270*bis* van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 28

L'article 1271 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1271.— Les décisions prononçant le divorce ne sont pas susceptibles d'appel.»

Art. 29

L'article 1274 du même Code, modifié par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1274.— Le délai pour se pourvoir en cassation contre une décision prononçant le divorce est d'un mois. Ce délai et le pourvoi sont suspensifs.»

Art. 30

A l'article 1275, §1er, du même code, les mots «pour cause déterminée» sont supprimés.

Art. 31

L'article 1276 du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1276.— Le délai prévu à l'article 1275, § 2, alinéa 1er, ne commence à courir, à l'égard des jugements, qu'après l'expiration du délai d'opposition lorsque le jugement est rendu par défaut et, à l'égard des décisions contradictoires, qu'après l'expiration du délai de pourvoi en cassation prévu à l'article 1274 ou, le cas échéant, après le prononcé de l'arrêt rejetant le pourvoi.»

Art. 32

Dans l'article 1282 du même Code, remplacé par les lois du 30 juin 1994 et du 1er octobre 1994 et modifié par la loi du 20 mai 1997, sont apportées les modifications suivantes :

1° les mots «la signification de la citation» sont remplacés par les mots «l'introduction de la demande»;

Art. 28

Artikel 1271 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 30 juni 1994, wordt hersteld in de volgende lezing:

«Art. 1271.— De beslissingen die de echtscheiding uitspreken, komen niet in aanmerking voor hoger beroep.»

Art. 29

Artikel 1274 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen als volgt:

«Art. 1274.— De termijn om in cassatie te voorzien tegen een beslissing die de echtscheiding uitspreekt, wordt vastgesteld op één maand. Deze termijn en de voorziening in cassatie schorsen de tenuitvoerlegging.»

Art. 30

In artikel 1275, § 1 van hetzelfde Wetboek worden de woorden «op grond van bepaalde feiten» geschrapt.

Art. 31

Artikel 1276 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1276.— De termijn bedoeld in artikel 1275, § 2, eerste lid, gaat ten aanzien van vonnissen pas in na het verstrijken van de termijn van verzet wanneer het vonnis bij verstek is gewezen en, wanneer het vonnis op tegenspraak is gewezen, pas na het verstrijken van de termijn van voorziening in cassatie zoals bedoeld in artikel 1274 of, in voorkomend geval, na de uitspraak van het arrest waarbij de voorziening verworpen wordt.»

Art. 32

In artikel 1282 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wetten van 30 juni 1994 en van 1 oktober 1994 en gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997 worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden «de dagvaarding tot echtscheiding» worden vervangen door de woorden «de inleiding van de vordering»;

2° la disposition est complétée par un alinéa deux ainsi rédigé: «En tout état de cause, les parties ont la faculté de faire dresser inventaire conformément au chapitre II du Livre IV».

Art. 33

Les articles 1284 à 1287 du même Code sont abrogés.

Art. 34

L'article 1288 du même Code, remplacé par la loi du 1er juillet 1972 et modifié par les lois du 30 juin 1994 et du 20 mai 1997, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1288.— § 1er Lorsque le divorce est sollicité conjointement ainsi qu'il est dit à l'article 1255, § 1er, les parties peuvent régler préalablement leurs droits respectifs sur lesquels il leur sera libre de transiger.

Si la procédure n'est pas poursuivie consensuellement, les conventions n'ont d'effet qu'au sens de l'article 1257.

Les parties peuvent constater par écrit leur convention visant:

1° la résidence de chacun des époux pendant le temps des éprouves;

2° l'autorité sur la personne et l'administration des biens des enfants et le droit aux relations personnelles visé à l'article 374, alinéa 4, du Code civil en ce qui concerne les enfants visés à l'article 1254, tant pendant le temps des éprouves qu'après le divorce;

3° la contribution de chacun des époux à l'entretien, à l'éducation et à la formation adéquate desdits enfants, sans préjudice des droits qui leur sont reconnus par le Chapitre V, Titre V, Livre premier, du Code civil;

4° le montant de l'éventuelle pension à payer par l'un des époux à l'autre pendant les éprouves et après le divorce, la formule de son éventuelle adaptation au coût de la vie, les circonstances dans lesquelles et les modalités selon lesquelles ce montant pourra être révisé après le divorce.

2° een tweede lid wordt toegevoegd luidende: «In ieder geval hebben de partijen de mogelijkheid om een inventaris te laten opstellen krachtens hoofdstuk II van Boek IV».

Art. 33

De artikelen 1284 tot 1287 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 34

Artikel 1288 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 1 juli 1972 en gewijzigd bij de wetten van 30 juni 1994 en van 20 mei 1997, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 1288.— § 1. Wanneer de echtscheiding gezamenlijk wordt gevorderd zoals gesteld in artikel 1255, § 1, kunnen de partijen vooraf hun respectieve rechten regelen waaromtrent het hen vrij zal staan hierover een vergelijk te treffen.

Indien de procedure niet consensueel wordt voortgezet, hebben de overeenkomsten slechts gevolg in de zin van artikel 1257.

De partijen kunnen hun overeenkomst schriftelijk vaststellen betreffende de volgende punten:

1° de verblijfplaats van elke echtgenoot gedurende de proeftijd;

2° het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de kinderen en het recht op persoonlijk contact als bedoeld in artikel 374, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek voor wat de kinderen betreft als bedoeld in artikel 1254, zowel tijdens de proeftijd als na de echtscheiding;

3° de bijdrage van iedere echtgenoot voor het levensonderhoud, de opvoeding en de passende opleiding van deze kinderen, onverminderd de rechten die hen worden toegekend via Hoofdstuk V, Titel V, Boek I van het Burgerlijk Wetboek;

4° het bedrag van de eventuele uitkering tot levensonderhoud die door één van de echtgenoten moet worden betaald aan de andere tijdens de proeftijd en na de echtscheiding, de formule van de eventuele aanpassing aan de kosten van het levensonderhoud, de omstandigheden waarin en de modaliteiten volgens welke dit bedrag kan worden herzien na de echtscheiding;

5° l'exercice des droits prévus aux articles 745bis et 915bis du Code civil pour le cas où l'un d'eux décéderait avant le jugement ou l'arrêt prononçant définitivement le divorce.

Les conventions doivent contenir la mention que les parties ont été informées que si la procédure aboutit, elles seront liées par leur engagement, et que les conventions auront effet au-delà de la procédure en divorce.

Un extrait littéral de l'acte qui constate ces conventions doit être transcrit, dans la mesure où il se rapporte à des immeubles, au bureau des hypothèques dans le ressort duquel les biens sont situés, de la manière et dans les délais prévus à l'article 2 de la loi hypothécaire du 16 décembre 1851, modifiée par la loi du 10 octobre 1913.

§ 2. Les conventions sont annexées à la requête visée à l'article 1254.

§ 3. Lorsque les conventions concernent des enfants mineurs non émancipés, le greffe adresse au procureur du Roi, dans les huit jours du dépôt, deux copies de la requête et de ses annexes.

Le procureur du Roi émet un avis écrit sur le contenu des conventions relatives aux enfants mineurs. L'avis est déposé au greffe au plus tard la veille de la comparution des époux.

§ 4. Les conventions qui sont modifiées en cours de procédure n'ont d'effet que dans les limites de l'article 1257.

Toutefois, lorsque les époux ou l'un d'eux font état de circonstances nouvelles et imprévisibles, dont la preuve est dûment apportée, modifiant gravement leur situation, celle de l'un d'eux ou celle des enfants, ils peuvent soumettre ensemble à l'appréciation du juge, une proposition de modification de leurs conventions initiales.

Après avoir pris connaissance de l'avis du procureur du Roi ou après avoir fait application de l'article 931, alinéas 3 à 7, le juge peut convoquer les parties s'il l'estime souhaitable, pour leur proposer d'adapter les propositions de modification de leurs conventions concernant leurs enfants mineurs, lorsque celles-ci lui semblent contraires aux intérêts de ces derniers.

5° de uitoefening van de rechten bepaald door de artikels 745bis en 915bis van het Burgerlijk Wetboek voor het geval één van hen komt te overlijden voor de uitspraak van het vonnis of het arrest dat de echtscheiding definitief uitspreekt.

De overeenkomsten moeten de vermelding bevatten dat de partijen ervan op de hoogte zijn gesteld dat, indien de rechtspleging tot een resultaat leidt, zij gebonden zijn door hun verbintenis en dat de overeenkomsten inderdaad ook na de echtscheidingsprocedure van kracht zijn.

Een letterlijk uittreksel van de akte die deze overeenkomsten vaststelt, voor zover deze betrekking hebben op onroerende goederen, moet worden overgeschreven bij het Hypotheekkantoor van de zetel waar de goederen gevestigd zijn op de wijze en binnen de termijnen voorzien in artikel 2 van de Hypotheekwet van 16 december 1851, gewijzigd bij de wet van 10 oktober 1913.

§ 2. De overeenkomsten worden gevoegd bij het verzoekschrift bedoeld in artikel 1254.

§ 3. Wanneer de overeenkomsten betrekking hebben op niet-ontvoogde minderjarige kinderen, stuurt de griffie uiterlijk acht dagen na de neerlegging twee kopieën van het verzoekschrift en de bijlagen ervan naar de procureur des Konings.

De procureur des Konings verstrekt een schriftelijk advies over de inhoud van de overeenkomsten die betrekking hebben op de minderjarige kinderen. Het advies wordt uiterlijk de dag voor het verschijnen van de echtgenoten neergelegd bij de griffie.

§ 4. De overeenkomsten die in de loop van de rechtspleging gewijzigd zijn, hebben slechts gevolgen binnen de beperkingen van artikel 1257.

Wanneer de echtgenoten of één van de echtgenoten zich beroepen op nieuwe en onvoorziene omstandigheden waarvan het bewijs naar behoren is geleverd en die de situatie van één van beiden of die van de kinderen ernstig wijzigen, kunnen ze niettemin gezamenlijk een voorstel van wijziging van hun aanvankelijke overeenkomsten voorleggen ter beoordeling van de rechter.

Na kennis te hebben genomen van het advies van de procureur des Konings of na toepassing van artikel 931, derde tot zevende lid, kan de rechter de partijen oproepen als hij dat wenselijk acht teneinde hen voor te stellen de voorstellen tot wijziging van hun overeenkomsten betreffende hun minderjarige kinderen aan te passen wanneer deze in strijd blijken te zijn met de belangen van deze laatste.

Le juge peut décider d'office d'entendre les enfants conformément à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Lorsqu'il fait application des dispositions prévues au troisième ou quatrième alinéa, le juge fixe une nouvelle date pour une comparution supplémentaire.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

§ 5. Lorsque les conventions annexées à la requête contiennent toutes les mentions prévues au § 1er, elles sont homologuées par le tribunal et revêtues de la formule exécutoire.

Lorsque les conventions sont incomplètes ou que l'une des parties souhaite abandonner la procédure, ou apporter des modifications aux conventions qui ne reçoivent pas l'aval de l'autre partie, les conventions ont les effets prévus à l'article 1257.

§ 6. Lorsque des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants, les dispositions visées au § 1er, 2° et 3° peuvent être révisées après le divorce, par le juge compétent.»

Art. 35

Les articles 1288bis à 1304 du même Code sont abrogés.

Art. 36

L'article 1305 du même Code est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1305. — La demande en séparation de corps est traitée et jugée dans les mêmes formes que la demande en divorce.

La demande en divorce peut à tout moment être transformée en demande de séparation de corps.

La demande en séparation de corps peut à tout moment être transformée en demande en divorce.

Les époux séparés de corps peuvent à tout moment demander le divorce.»

De rechter kan ambtshalve beslissen om de kinderen te horen krachtens artikel 931, derde tot zevende lid.

Wanneer hij de bepalingen toepast die voorzien zijn in het derde tot vierde lid, stelt de rechter een nieuwe datum vast voor een bijkomende verschijning.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de bepalingen die duidelijk in strijd zijn met de belangen van de minderjarige kinderen doen schorsen of wijzigen.

§ 5. Wanneer de overeenkomsten die bij het verzoekschrift zijn gevoegd alle vermeldingen bevatten als bepaald in § 1, dan worden deze gehomologeerd door de rechtbank en worden zij voorzien van het formulier van tenuitvoerlegging.

Wanneer de overeenkomsten onvolledig zijn, of één van de partijen de rechtspleging wil opgeven of wijzigingen wil aanbrengen aan de overeenkomsten die niet worden goedgekeurd door de andere partij, hebben de overeenkomsten de gevolgen voorzien in artikel 1257.

§ 6. Wanneer nieuwe omstandigheden, onafhankelijk van de wil van de partijen, hun situatie of deze van hun kinderen gevoelig wijzigen, kan de bevoegde rechter de bepalingen bedoeld in § 1, 2° en 3° herzien na de echtscheiding.»

Art. 35

De artikelen 1288bis tot 1304 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 36

Artikel 1305 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt:

«Art. 1305 - De vordering tot scheiding van tafel en bed wordt behandeld en gevonnist in dezelfde vormen als de vordering tot echtscheiding.

De vordering tot echtscheiding kan te allen tijde worden omgezet in vordering tot scheiding van tafel en bed.

De vordering tot scheiding van tafel en bed kan te allen tijde worden omgezet in vordering tot echtscheiding.

De echtgenoten die gescheiden zijn van tafel en bed kunnen te allen tijde de echtscheiding vorderen.»

Art. 37

Les articles 1306 à 1310 du même Code sont abrogés.

Donné à Bruxelles, le 8 mars 2006

ALBERT

PAR LE ROI :

La ministre de la Justice,

Laurette ONKELINX

Art. 37

De artikelen 1306 tot 1310 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Gegeven te Brussel, 8 maart 2006

ALBERT

VAN KONINGSWEGE :

De minister van Justitie,

Laurette ONKELINX

TEXTES DE BASE

CODE CIVIL

LIVRE PREMIER – DES PERSONNES

TITRE VI

Du divorce

CHAPITRE Ier

Des causes du divorce

Art. 229 – Chaque époux pourra demander le divorce pour adultère de son conjoint.

Art. 231 – Les époux pourront réciproquement demander le divorce pour excès, sévices ou injures graves de l'un d'eux envers l'autre.

Art 232 – Chacun des époux peut demander le divorce pour cause de séparation de fait de plus de deux ans s'il ressort de cette situation que la désunion des époux est irrémédiable et que l'admission du divorce sur cette base n'aggrave pas de manière notable la si-

TEXTES DE BASE ADAPTÉS EN FONCTION DU
PROJET DE LOI

CODE CIVIL

LIVRE PREMIER – DES PERSONNES

TITRE VI

Du divorce

CHAPITRE Ier

Des causes du divorce

Art. 229 - § 1er. Le divorce est prononcé lorsque le juge constate la désunion irrémédiable entre les époux. La preuve de la désunion irrémédiable peut être rapportée par toutes voies de droit.

§ 2. La désunion irrémédiable est présumée lorsque la demande est formée conjointement par les deux époux après plus de six mois de séparation de fait ou qu'elle est répétée à deux reprises conformément à l'article 1255, § 1er, du Code judiciaire.

§ 3. Elle est également présumée lorsque la demande est formée par un seul époux après plus d'un an de séparation de fait ou à deux reprises conformément à l'article 1255, § 2, du Code judiciaire.

§ 4. Elle est encore présumée lorsque l'un des époux prouve que l'autre a adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune.

[...]

[...]

BASISTEKST

BURGERLIJK WETBOEK

BOEK I – PERSONEN

TITEL VI

ECHTSCHIEDING

HOOFDSTUK I

Gronden tot echtscheiding

Art. 229. Ieder der echtgenoten kan echtscheiding vorderen op grond van overspel door de andere echtgenoot gepleegd.

Art. 231. Ieder der echtgenoten kan echtscheiding vorderen op grond van geweldsdaden, mishandeling of grove beledigingen door de andere echtgenoot jegens hem gepleegd.

Art. 232. Ieder der echtgenoten kan echtscheiding vorderen op grond van feitelijke scheiding van meer dan twee jaar, indien daaruit de duurzame ontwrichting van het huwelijk blijkt en het toekennen van de echtscheiding op deze grond de materiële toestand van de min-

BASISTEKST AANGEPAST AAN HET ONTWERP

BURGERLIJK WETBOEK

BOEK I – PERSONEN

TITEL VI

ECHTSCHIEDING

HOOFDSTUK I

Gronden tot echtscheiding

Art. 229 - § 1. De echtscheiding wordt uitgesproken wanneer de rechter vaststelt dat het huwelijk duurzaam ontwricht is. Het bewijs van de duurzame ontwrichting kan met alle wettelijke middelen worden geleverd

§ 2. Het vermoeden van de duurzame ontwrichting bestaat wanneer de aanvraag gezamenlijk wordt geformuleerd door de twee echtgenoten, na meer dan zes maanden feitelijk gescheiden te zijn of wanneer de aanvraag tot tweemaal toe werd geformuleerd, overeenkomstig artikel 1255, §1, van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 3. Het bestaan van de duurzame ontwrichting wordt ook vermoed wanneer de aanvraag wordt geformuleerd door één enkele echtgenoot na meer dan één jaar feitelijke scheiding of wanneer de aanvraag tot tweemaal toe werd geformuleerd, overeenkomstig artikel 1255, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 4. Het wordt ook nog vermoed wanneer één van de echtgenoten bewijst dat de andere echtgenoot gedrag heeft vertoond, waardoor het voortzetten van het samenleven onmogelijk wordt.

[...]

[...]

tuation matérielle des enfants mineurs, issus du mariage des époux ou adoptés par eux.

Le divorce peut également être demandé par l'un des époux si la séparation de plus de deux est la conséquence de l'état de démence ou de l'état grave de déséquilibre mental dans lequel se trouve l'autre époux et s'il ressort de cette situation que la désunion des époux est irrémédiable et que l'admission du divorce sur cette base n'aggrave pas de manière notable la situation matérielle des enfants mineurs, issus du mariage des époux ou adoptés par eux. Cet époux est représenté par son tuteur, son administrateur provisoire général ou spécial, ou à défaut, par un administrateur ad hoc désigné préalablement par le président du tribunal à la requête de la partie demanderesse.

Art. 233 – Le consentement mutuel et persévérant des époux, exprimé de la manière prescrite par la loi, sous les conditions et après les épreuves qu'elle détermine, prouve suffisamment que la vie commune leur est insupportable, et qu'il existe, par rapport à eux une cause péremptoire de divorce.

CHAPITRE III

Du divorce par consentement mutuel

Art. 275 – Le consentement mutuel des époux ne sera point admis, si l'un d'eux a moins de vingt ans au moment du dépôt de la requête visée à l'article 1288bis du Code judiciaire.

Art. 276 – Le consentement mutuel ne sera admis que lorsque le mariage aura été conclu au moins deux ans avant le dépôt de la requête visée à l'article 1288bis du Code judiciaire.

CHAPITRE IV

Des effets du divorce

Art. 295 – Si les époux divorcés se réunissent en faisant célébrer de nouveau leur mariage, l'article 1465 ne sera applicable que s'il existe des enfants issus d'un mariage contracté entre les deux unions.

[...]

CHAPITRE III

Du divorce par consentement mutuel

[...]

[...]

CHAPITRE IV

Des effets du divorce

[...]

derjarige kinderen uit het huwelijk van de echtgenoten geboren of door hen geadopteerd niet op gevoelige wijze verslecht.

Echtscheiding kan tevens door een der echtgenoten gevorderd worden, indien de feitelijke scheiding van meer dan twee jaar het gevolg is van de toestand van krankzinnigheid of van diepe geestesgestoordheid waarin de andere echtgenoot zich bevindt en uit deze toestand een duurzame ontwrichting van het huwelijk blijkt, en het toekennen van de echtscheiding op deze grond de materiële toestand van de minderjarige kinderen uit het huwelijk van de echtgenoten geboren of door hen geadopteerd niet op gevoelige wijze verslecht. Die echtgenoot wordt vertegenwoordigd door zijn voogd, zijn algemene of bijzondere voorlopige bewindvoerder of, bij gebreke daarvan, door een beheerder ad hoc vooraf door de voorzitter van de rechtbank aangewezen op verzoek van de eisende partij.

Art. 233. De onderlinge en volgehouden toestemming van de echtgenoten, uitgedrukt op de wijze die de wet voorschrijft, onder de voorwaarden en na de proeftijden die zij bepaalt, bewijst voldoende dat het samenleven voor hen ondraaglijk is en dat er, te hunnen opzichte, een afdoende grond tot echtscheiding bestaat.

HOOFDSTUK III

Echtscheiding door onderlinge toestemming

Art. 275. Onderlinge toestemming van de echtgenoten wordt niet toegestaan, indien één van beiden op het ogenblik van de neerlegging van het verzoekschrift bedoeld in artikel 1288bis van het Gerechtelijk Wetboek minder dan twintig jaar oud is.

Art. 276. Onderlinge toestemming wordt enkel toegestaan indien het huwelijk aangegaan werd ten minste twee jaar vóór het ogenblik van de neerlegging van het verzoekschrift bedoeld in artikel 1288bis van het

HOOFDSTUK IV

Gevolgen van echtscheiding

Art. 295. Indien de gescheiden echtgenoten zich opnieuw verenigen door hun huwelijk andermaal te doen voltrekken, is artikel 1465 alleen van toepassing wanneer er kinderen zijn uit een huwelijk aangegaan tussen de twee echtverbintenissen.

[...]

HOOFDSTUK III

Echtscheiding door onderlinge toestemming

[...]

[...]

HOOFDSTUK IV

Gevolgen van echtscheiding

[...]

Art. 299 – Pour quelque cause que le divorce ait lieu, hors le cas du consentement mutuel, l'époux contre lequel le divorce aura été admis, perdra tous les avantages que l'autre époux lui avait faits, soit par leur contrat de mariage, soit depuis le mariage contracté.

Art. 300 – L'époux qui obtiendra le divorce conservera le bénéfice des institutions contractuelles faites à son profit par son conjoint, encore qu'elles aient été stipulées réciproques et que la réciprocité n'ait plus lieu.

Ce bénéfice peut faire l'objet d'une transaction après divorce.

Art. 301 - § 1er. Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension pouvant permettre au bénéficiaire, compte tenu de ses revenus et possibilités, d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant la vie commune.

§ 2. Le tribunal qui accorde la pension constate que celle-ci est adaptée de plein droit aux fluctuations de l'indice des prix à la consommation.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt prononçant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant

§ 3. Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1er, le tribunal peut augmenter la pension.

Si, par suite d'une modification sensible de la situation du bénéficiaire, le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut réduire ou supprimer la pension.

Art. 299 - Sauf convention contraire, les époux perdent tous les avantages qu'ils se sont faits par contrat de mariage.

[...]

Article 301 - § 1er. Sans préjudice de l'article 1257 du Code judiciaire, à tout moment, les époux peuvent convenir de la pension alimentaire éventuelle, du montant de celle-ci et des modalités en vertu desquelles le montant convenu pourra être revu.

§ 2. A défaut de la convention visée au § 1er, le tribunal peut, dans le jugement prononçant le divorce ou lors d'une décision ultérieure, accorder à la demande de l'époux dans le besoin, une pension alimentaire à charge de l'autre époux.

Le tribunal peut refuser de faire droit à la demande de pension si le défendeur prouve que le demandeur a commis une faute grave ayant rendu impossible la poursuite de la vie commune.

§ 3. Le tribunal fixe le montant de la pension alimentaire en tenant compte notamment des revenus et possibilités des conjoints, du train de vie qui était celui des parties pendant la vie commune, de la durée de la vie commune, de l'âge des parties, du comportement des parties durant le mariage quant à l'organisation de leurs besoins, de la charge des enfants pendant la vie commune ou après celle-ci.

Artikel 299. Behalve in geval van onderlinge toestemming verliest de echtgenoot tegen wie de echtscheiding, op welke grond ook, is toegestaan, alle voordelen die de andere echtgenoot hem, hetzij bij hun huwelijkscontract, hetzij sinds het aangaan van het huwelijk, verleend heeft.

Artikel 300. De echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft, behoudt de voordelen hem door de andere echtgenoot verleend, al waren die wederkerig bedongen en al heeft geen wederkerigheid plaats.

Artikel 301. § 1. De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en de inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen die, rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem in staat stellen kan in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven.

§ 2. De rechtbank die de uitkering toekent stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan de schommelingen van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding (uitspreekt), kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervalddag die volgt op de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

De rechtbank kan nochtans in bepaalde omstandigheden een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen.

§ 3. Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien de toestand van de uitkeringsgerechtigde een ingrijpende wijziging heeft ondergaan zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of opheffen.

Art. 299. Behoudens overeenkomst in tegenovergestelde zin, verliezen de echtgenoten alle voordelen die ze elkaar bij huwelijksovereenkomst hebben toegekend.

[...]

Art. 301 - § 1. Onverminderd artikel 1257 van het Gerechtelijk Wetboek, kunnen de echtgenoten op elk moment overeenkomen omtrent de eventuele uitkering tot levensonderhoud, het bedrag ervan en de nadere regels krachtens dewelke het overeengekomen bedrag zal kunnen worden herzien.

§ 2. Bij gebrek aan overeenkomst zoals bedoeld in § 1, kan de rechtbank in het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt of bij een latere beslissing, op vraag van de behoeftige echtgenoot een uitkering tot levensonderhoud toestaan, ten laste van de andere echtgenoot.

De rechtbank kan het verzoek om een uitkering weigeren indien de verweerder bewijst dat verzoeker een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt.

§ 3. De rechtbank legt het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud vast en zal daarbij met name rekening houden met de inkomsten en mogelijkheden van de echtgenoten, met de levensstijl van de partijen tijdens het samenleven, met de duur van de samenleving, met de leeftijd van de partijen, met het gedrag van de partijen tijdens het huwelijk inzake de organisatie van hun noden en het ten laste nemen van de kinderen tijdens het samenleven of daarna.

Ceci vaut également en cas de modification sensible de la situation du débiteur de la pension par suite de circonstances indépendantes de sa volonté.

§ 4. En aucun cas, le montant de la pension ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur de la pension.

§ 5. La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties, homologué par le tribunal. A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder, à tout moment, la capitalisation.

§ 6. La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession, et ce aux conditions prévues à l'article 205, §§2, 3, 4 et 5 du Code civil.

La pension alimentaire ne peut excéder le tiers des revenus du conjoint débiteur.

§ 4. La durée de la pension ne peut être supérieure à la durée du mariage. Toutefois, le juge peut, le cas échéant:

1° augmenter cette durée compte tenu de la vie commune avant le mariage;

2° diminuer cette durée compte tenu des procédures antérieures au divorce et ayant donné lieu à l'attribution à l'un des conjoints d'une rente alimentaire en vertu des articles 213, 221 ou 223 du présent Code ou de l'article 1280 du Code judiciaire.

En cas de circonstances exceptionnelles et pour des raisons liées à la nature du régime de pension de retraite, si le créancier démontre qu'à l'expiration du délai visé à l'alinéa précédent, il reste, pour des raisons indépendantes de sa volonté, dans un état de besoin, le tribunal peut prolonger le délai. Dans ce cas, le montant de la pension peut être réduit au montant nécessaire à couvrir l'état de besoin du créancier.

§ 5. Si le défendeur prouve que l'état de besoin du demandeur résulte d'une décision prise unilatéralement par celui-ci, et sans que les besoins de la famille aient justifié ce choix, il peut être dispensé de payer la pension ou n'être tenu qu'à payer une pension réduite.

§ 6. Le tribunal qui accorde la pension constate que celle-ci est adaptée de plein droit aux fluctuations de l'indice des prix à la consommation.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt prononçant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant.

Dit geldt eveneens bij ingrijpende wijziging van de toestand van de uitkeringsplichtige ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.

§ 4. Het bedrag van de uitkering mag in geen geval hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 5. De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen op grond van een overeenkomst tussen de partijen gehomologeerd door de rechtbank. De rechtbank kan ook de kapitalisatie te allen tijde toekennen op aanvraag van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 6. De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot, maar de echtgenoot aan wie de uitkering toekwam mag levensonderhoud vorderen ten bezware van de nalatenschap, dit volgens de voorwaarden voorzien in artikel (205bis), §§ 2, 3, 4 en 5 van het Burgerlijk Wetboek.

De uitkering tot levensonderhoud mag niet hoger zijn dan één derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 4. De duur van de uitkering mag niet langer zijn dan de duur van het huwelijk. De rechter kan in voorkomend geval echter:

1° deze duur uitbreiden, rekening houdend met de samenleving voor het huwelijk;

2° deze duur inperken, rekening houdend met de procedures die plaatsvonden voor de echtscheiding en die aanleiding gaven tot het toekennen van een uitkering tot levensonderhoud aan een van de echtgenoten, krachtens de artikelen 213, 221 of 223 van dit Wetboek of van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek.

Ingeval van buitengewone omstandigheden en om redenen verbonden aan de aard van het pensioenregime, kan de rechtbank de termijn verlengen, indien de schuldeiser aantoont dat hij bij het verstrijken van de termijn bedoeld in het vorige lid, om redenen onafhankelijk van zijn wil, nog steeds in staat van behoefte verkeert. In dat geval kan het bedrag van de uitkering worden verminderd tot het benodigde bedrag om de staat van behoefte van de schuldeiser te dekken.

§ 5. Indien de verweerder aantoont dat de staat van behoefte van verzoeker het gevolg is van een eenzijdig door deze laatste genomen beslissing en zonder dat de noden van de familie deze keuze gerechtvaardigd hebben, kan hij worden ontheven van het betalen van de uitkering of slechts verplicht worden tot het betalen van een verminderde uitkering.

§ 6. De rechtbank die de uitkering toekent, stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan de schommelingen van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding uitspreekt, kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération.

Le tribunal peut, dans certains cas, appliquer un autre système d'adaptation de la pension au coût de la vie.

§ 7. Même en cas d'application de l'article 1288 du Code judiciaire, et sauf dans ce cas si les parties ont convenu expressément le contraire, le tribunal peut augmenter, réduire ou supprimer la pension dans le jugement prononçant le divorce ou par une décision ultérieure si par suite de circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties, son montant n'est plus adapté.

De même, si suite à la dissolution du mariage, la liquidation-partage du patrimoine commun ou indivis ayant existé entre les époux entraîne une modification de leur situation financière qui justifie une adaptation de la pension alimentaire ayant fait l'objet d'un jugement ou d'une convention intervenus avant l'établissement de comptes de la liquidation, le tribunal peut adapter la pension, sauf en cas d'application de l'article 1288 du Code judiciaire.

§ 8. La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties, homologué par le tribunal. A la demande du débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder à tout moment la capitalisation.

§ 9 Les époux ne peuvent renoncer aux droits à la pension alimentaire avant la dissolution du mariage.

§ 10. La pension n'est plus due au décès du débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession aux conditions prévues à l'article 205bis, §§ 2, 3, 4 et 5 du présent Code.

§ 11. Le créancier d'aliments peut se faire autoriser par le tribunal à percevoir à l'exclusion du débiteur, dans les conditions et les limites que le jugement fixe, les revenus de celui-ci ou ceux des biens

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervalddag die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

De rechtbank kan nochtans in bepaalde omstandigheden een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen

§ 7. Zelfs bij toepassing van artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek, en uitgezonderd indien de partijen in dat geval uitdrukkelijk het tegenovergestelde zijn overeengekomen, kan de rechtbank de uitkering verhogen, verminderen of afschaffen in het vonnis dat de echtscheiding uitspreekt of door een latere beslissing, indien ten gevolge van nieuwe omstandigheden onafhankelijk van de wil van de partijen het bedrag ervan niet meer aangepast is.

Indien ten gevolge van de ontbinding van het huwelijk, de vereffening en de verdeling van het gemeenschappelijk patrimonium of de onverdeeldheid die tussen de echtgenoten bestond, aanleiding geeft tot een wijziging van hun financiële situatie, die een aanpassing rechtvaardigt van de uitkering tot levensonderhoud die het voorwerp was van een vonnis of van een overeenkomst, opgemaakt voorafgaandelijk aan de vereffeningssrekeningen, kan de rechtbank eveneens de uitkering aanpassen, tenzij in geval van toepassing van artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 8. De uitkering kan op elk moment worden vervangen door een kapitaal mits een door de rechtbank gehomologeerd akkoord tussen de partijen. Op vraag van de schuldenaar van de uitkering, kan de rechtbank eveneens op elk moment de omzetting in een kapitaal toestaan.

§ 9. De echtgenoten kunnen voor de ontbinding van het huwelijk geen afstand doen van de rechten op een uitkering tot levensonderhoud.

§ 10. De uitkering is niet meer verschuldigd bij overlijden van de schuldenaar, maar de schuldeiser mag levensonderhoud vorderen ten laste van de nalatenschap volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205bis §§ 2, 3, 4 en 5 van dit Wetboek.

§ 11. De schuldeiser kan zich door de rechtbank doen machtigen om, met uitsluiting van voornoemde schuldenaar, onder de voorwaarden en binnen de grenzen door het vonnis gesteld, de inkomsten van

Art. 301bis – Le tribunal peut, en vue de la fixation du montant de la pension et en vue de l'exécution du jugement fixant celle-ci, exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 221 du Code civil. En ce cas, les dispositions reprises au sixième alinéa de l'article 1280 du Code judiciaire sont d'application.

Art. 302 - Après la dissolution du mariage par le divorce, l'autorité sur la personne de l'enfant et l'administration de ses biens sont exercées conjointement par les père et mère ou par celui à qui elles ont été confiées, soit par l'accord des parties dûment enteriné conformément à l'article 1258 du Code judiciaire, soit par la décision ordonnée par le président statuant en référé conformément à l'article 1280 du Code judiciaire, sans préjudice de l'article 387*bis* du présent Code

Art.306 – Pour l'application des articles 299, 300 et 301, l'époux qui obtient le divorce sur base du premier alinéa de l'article 232, est considéré comme l'époux contre qui le divorce est prononcé ; le tribunal pourra en décider autrement si l'époux demandeur apporte la preuve que la séparation de fait est imputable aux fautes et manquements de l'autre époux.

Art. 307 – Lorsque le divorce est admis sur base du second alinéa de l'article 232, chacun des époux conservera le bénéfice des institutions contractuelles faites à son profit par son conjoint. Le tribunal pourra accorder à l'un des époux à charge de l'autre une pension alimentaire soumise aux règles déterminées à l'article suivant.

qu'il administre en vertu de leur régime matrimonial ainsi que toutes autres sommes qui lui sont dues par des tiers.

Celle-ci est opposable à tout tiers débiteur, actuel ou futur, sur la notification qui leur en est faite par le greffier à la requête du demandeur.

§ 12. Le tribunal qui statue en matière de pension alimentaire peut ordonner d'office l'exécution provisoire de la décision.

[...]

Art. 302 - Après la dissolution du mariage par le divorce, l'autorité sur la personne de l'enfant et l'administration de ses biens sont exercées conjointement par les père et mère ou par celui à qui elles ont été confiées, soit par **l'accord des parties homologué conformément à l'article 1256** du Code judiciaire, soit par la décision ordonnée par le président statuant en référé conformément à l'article 1280 du Code judiciaire, sans préjudice de l'article 387*bis* du présent Code

[...]

[...]

Art. 301 bis. Voor de vaststelling van het bedrag van de uitkering en voor de tenuitvoerlegging van het vonnis waarbij deze uitkering is vastgesteld, kan de rechtbank gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrederechter zijn toegekend. In dat geval is het bepaalde in het zesde lid van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing.

Art. 302. Na de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding worden het gezag over de persoon van het kind en het beheer van zijn goederen ofwel door beide ouders gezamenlijk uitgeoefend ofwel door degene aan wie ze werden toevertrouwd, hetzij bij een overeenkomst tussen partijen die behoorlijk werd bekrachtigd zoals bepaald is in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek, hetzij bij een beschikking van de voorzitter rechtsprekend in kort geding overeenkomstig artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, onverminderd het bepaalde in artikel 387bis van dit Wetboek.

Art. 306. Voor de toepassing van de artikelen 299, 300 en 301, wordt de echtgenoot die de echtscheiding verkrijgt op grond van artikel 232, eerste lid, geacht de echtgenoot te zijn tegen wie de echtscheiding is uitgesproken; de rechtbank kan er anders over beslissen indien de eisende echtgenoot het bewijs levert dat de feitelijke scheiding te wijten is aan de fouten en tekortkomingen van de andere echtgenoot.

Art. 307. Wanneer de echtscheiding wordt toegestaan op grond van artikel 232, tweede lid, behoudt elke echtgenoot de voordelen van de contractuele erfstellingen te zijnen behoeve gedaan door de andere echtgenoot. De rechtbank kan aan een van de echtgenoten ten laste van de ander, een uitkering tot levensonderhoud verlenen die onderworpen is aan de regels bepaald in het volgende artikel.

deze laatste of iedere andere hem door een derde verschuldigde geldsom te ontvangen.

Deze is tegenstelbaar aan elke derde, huidige of toekomstige schuldenaar, op basis van de kennisgeving die hen door de griffier gedaan wordt op verzoek van de eiser.

§ 12. De rechtbank die een uitspraak doet inzake een uitkering tot levensonderhoud mag ambtshalve de voorlopige uitvoering van de beslissing bevelen.

[...]

Artikel 302. Na de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding worden het gezag over de persoon van het kind en het beheer van zijn goederen ofwel door beide ouders gezamenlijk uitgeoefend ofwel door degene aan wie ze werden toevertrouwd, hetzij bij **een overeenkomst tussen partijen die gehomologeerd werd zoals bepaald is in artikel 1256** van het Gerechtelijk Wetboek, hetzij bij een beschikking van de voorzitter rechtsprekend in kort geding overeenkomstig artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, onverminderd het bepaalde in artikel 387bis van dit Wetboek.

[...]

[...]

Art. 307*bis* – La pension alimentaire accordée en vertu des articles 306 et 307 pourra excéder le tiers des revenus du débiteur et être adaptée ou supprimée selon les modifications des besoins et des ressources des parties. La succession du débiteur prédécédé sans laisser d'enfants de son mariage avec le survivant, doit des aliments à ce dernier selon les règles de l'article 205.

Art. 308. Après le prononcé de la séparation de corps, le devoir de secours ne subsistera qu'au profit de l'époux qui a obtenu la séparation.

CHAPITRE V

De la séparation de corps

Art. 311*bis* – Les articles 299, 300 et 302 sont applicables à la séparation de corps pour cause déterminée.

L'article 304 est applicable à la séparation de corps, tant pour cause déterminée que par consentement mutuel.

TITRE VII

De la filiation

CHAPITRE II

De l'établissement de la filiation paternelle

Section première

De la présomption de paternité

Art. 318 - § 1er. La paternité du mari peut être contestée s'il est prouvé qu'il ne peut être le père de l'enfant.

§ 2. Cette preuve peut être fournie par toutes voies de droit.

§ 3. A moins que l'enfant n'ait la possession d'état à l'égard des deux époux ou qu'il n'y ait eu réunion de ceux-ci au temps de la conception, la demande est déclarée fondée:

[...]

Art. 308 - Après le prononcé de la séparation de corps, le devoir de secours subsiste.

CHAPITRE V

De la séparation de corps

Art. 311*bis* - Les articles 229, 299 et 302 sont applicables à la séparation de corps.

TITRE VII

De la filiation

CHAPITRE II

De l'établissement de la filiation paternelle

Section première

De la présomption de paternité

Art. 318 - § 1er. La paternité du mari peut être contestée s'il est prouvé qu'il ne peut être le père de l'enfant.

§ 2. Cette preuve peut être fournie par toutes voies de droit.

§ 3. A moins que l'enfant n'ait la possession d'état à l'égard des deux époux ou qu'il n'y ait eu réunion de ceux-ci au temps de la conception, la demande est déclarée fondée:

Art. 307bis. De uitkering tot levensonderhoud krachtens de artikelen 306 en 307 mag een derde gedeelte van de inkomsten van de schuldenaar te boven gaan en worden aangepast of afgeschaft al naar de wijzigingen in de behoeften en de bestaansmiddelen van partijen. De nalatenschap van de schuldenaar, vooroverleden zonder kinderen uit zijn huwelijk met de overlevende achter te laten, is aan de laatstgenoemde levensonderhoud verschuldigd volgens de regels van artikel 205.

Art. 308. Na uitspraak van de scheiding van tafel en bed blijft de plicht van hulp alleen bestaan ten voordele van de echtgenoot die de scheiding heeft verkregen.

HOOFDSTUK V

Scheiding van tafel en bed

Art. 311bis. De artikelen 299, 300 en 302 zijn mede van toepassing op de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten.

Artikel 304 is van toepassing op de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten zowel als op die door onderlinge toestemming.

TITEL VII

Afstamming

HOOFDSTUK II

Vaststelling van de afstamming van vaderszijde

Afdeling I

Vermoeden van vaderschap

Art. 318. § 1. Het vaderschap van de echtgenoot kan worden betwist indien wordt aangetoond dat hij niet de vader kan zijn van het kind.

§ 2. Dit bewijs kan door alle wettelijke middelen worden geleverd.

§ 3. Tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van beide echtgenoten of dezen feitelijk herenigd waren ten tijde van de verwekking, wordt de vordering gegrond verklaard:

[...]

Art. 308 – Na uitspraak van de scheiding van tafel en bed blijft de plicht van hulp bestaan.

HOOFDSTUK V

Scheiding van tafel en bed

Artikel 311bis. De artikelen 229, 299 en 302 zijn van toepassing bij scheiding van tafel en bed.

TITEL VII

Afstamming

HOOFDSTUK II

Vaststelling van de afstamming van vaderszijde

Afdeling I

Vermoeden van vaderschap

Art. 318. § 1. Het vaderschap van de echtgenoot kan worden betwist indien wordt aangetoond dat hij niet de vader kan zijn van het kind.

§ 2. Dit bewijs kan door alle wettelijke middelen worden geleverd.

§ 3. Tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van beide echtgenoten of dezen feitelijk herenigd waren ten tijde van de verwekking, wordt de vordering gegrond verklaard:

1° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après l'audience d'introduction visée à l'article 1258 du Code judiciaire et qu'un procès-verbal de conciliation n'a pas été établi, ou après l'ordonnance du président siégeant en référé et autorisant les époux à résider séparément, ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même Code, et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la conciliation des époux ;

2° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après la date de séparation de fait en cas de divorce prononcé en vertu des articles 229, 231 ou 232;

3° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après une ordonnance du juge de paix rendue en vertu de l'article 223 du présent Code et autorisant les époux à résider séparément et moins de 180 jours après que cette mesure a pris fin, ou après la réunion de fait des époux;

4° lorsque la filiation maternelle est établie par reconnaissance ou par décision judiciaire ;

5° lorsque le mari introduit l'action avant que la filiation maternelle ne soit établie.

Dans tous les cas, la preuve de la paternité peut être administrée par toutes voies de droit.

Section II

De la reconnaissance

Art. 320 – Lorsque la paternité établie en vertu des articles 315 ou 317 n'est pas corroborée par la possession d'état, l'enfant peut, sur l'autorisation du tribunal de première instance de son domicile, être reconnu par un homme autre que le mari:

1° s'il est né plus de 180 jours après la dissolution ou l'annulation du mariage de la mère;

1° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après le début de la procédure de divorce et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la réconciliation des époux;

2° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après la date de séparation de fait en cas de divorce ;

3° lorsque l'enfant est né plus de 300 jours après une ordonnance du juge de paix rendue en vertu de l'article 223 du présent Code et autorisant les époux à résider séparément et moins de 180 jours après que cette mesure a pris fin, ou après la réunion de fait des époux;

4° lorsque la filiation maternelle est établie par reconnaissance ou par décision judiciaire ;

5° lorsque le mari introduit l'action avant que la filiation maternelle ne soit établie.

Dans tous les cas, la preuve de la paternité peut être administrée par toutes voies de droit.

Section II

De la reconnaissance

Art. 320 – Lorsque la paternité établie en vertu des articles 315 ou 317 n'est pas corroborée par la possession d'état, l'enfant peut, sur l'autorisation du tribunal de première instance de son domicile, être reconnu par un homme autre que le mari:

1° s'il est né plus de 180 jours après la dissolution ou l'annulation du mariage de la mère;

1° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na de inleidingszitting bedoeld in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek en geen proces-verbaal van verzoening is opgemaakt, of na de beschikking van de voorzitter zitting houdend in kort geding, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde Wetboek, en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten ;

2° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na de datum van de feitelijke scheiding in geval de echtscheiding is uitgesproken krachtens de artikelen 229, 231 of 232.

3° wanneer het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na een beschikking van de vrederechter gegeven krachtens artikel 223 van dit Wetboek, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, en minder dan honderdtachtig dagen na de datum waarop aan deze maatregel een einde is gekomen, of nadat de echtgenoten feitelijk herenigd zijn geweest.

4° wanneer de afstamming van moederszijde door erkenning of bij rechterlijke beslissing is vastgesteld ;

5° wanneer de echtgenoot de vordering instelt vóór aler de afstamming van moederszijde vaststaat.

In al deze gevallen kan het bewijs van het vaderschap door alle wettelijke middelen worden geleverd.

§ 4. De vordering is niet ontvankelijk wanneer de echtgenoot toestemming heeft gegeven tot kunstmatige inseminatie of tot een andere daad die de voortplanting tot doel had, tenzij de verwekking van het kind niet het gevolg kan zijn van die handeling.

Afdeling II

Erkenning

Art. 320. Wanneer het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 315 of 317 niet bevestigd wordt door het bezit van staat, kan het kind met machtiging van de rechtbank van eerste aanleg van zijn woonplaats, worden erkend door een andere man dan de echtgenoot:

1° ingeval het kind geboren is tenminste 180 dagen na de ontbinding of de nietigverklaring van het huwelijk van de moeder;

1° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na het begin van de echtscheidingsprocedure en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;

2° wanneer het kind geboren is meer dan 300 dagen na de datum van de feitelijke scheiding in geval de echtscheiding is;

3° wanneer het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na een beschikking van de vrederechter gegeven krachtens artikel 223 van dit Wetboek, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, en minder dan honderdtachtig dagen na de datum waarop aan deze maatregel een einde is gekomen, of nadat de echtgenoten feitelijk herenigd zijn geweest.

4° wanneer de afstamming van moederszijde door erkenning of bij rechterlijke beslissing is vastgesteld ;

5° wanneer de echtgenoot de vordering instelt vóór aler de afstamming van moederszijde vaststaat.

In al deze gevallen kan het bewijs van het vaderschap door alle wettelijke middelen worden geleverd.

§ 4. De vordering is niet ontvankelijk wanneer de echtgenoot toestemming heeft gegeven tot kunstmatige inseminatie of tot een andere daad die de voortplanting tot doel had, tenzij de verwekking van het kind niet het gevolg kan zijn van die handeling.

Afdeling II

Erkenning

Art. 320. Wanneer het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 315 of 317 niet bevestigd wordt door het bezit van staat, kan het kind met machtiging van de rechtbank van eerste aanleg van zijn woonplaats, worden erkend door een andere man dan de echtgenoot :

1° ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na het begin van de echtscheidingsprocedure en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de vordering of na de verzoening van de echtgenoten;

2° s'il est né plus de 300 jours après l'audience d'introduction visée à l'article 1258 du Code judiciaire et qu'un procès-verbal de conciliation n'a pas été établi, ou après l'ordonnance du président siégeant en référé et autorisant les époux à résider séparément, ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même Code, et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la conciliation des époux;

3° s'il est né plus de 300 jours après une ordonnance du juge de paix rendue en vertu de l'article 223 du présent Code et autorisant les époux à résider séparément, et moins de 180 jours depuis que cette mesure a pris fin ou depuis la réunion de fait des époux ;

4° si l'enfant est né plus de 300 jours après la date de séparation de fait lorsque le divorce a été prononcé en vertu des articles 229, 231 ou 232.

CODE JUDICIAIRE
TROISIÈME PARTIE
DE LA COMPÉTENCE
TITRE III

De la compétence territoriale

Art. 628 – Est seul compétent pour connaître de la demande:

1° le juge de la dernière résidence conjugale ou du domicile du défendeur, lorsqu'il s'agit d'une demande en divorce ou de séparation de corps pour cause déterminée ou d'une demande de conversion de la séparation de corps;

2° s'il est né plus de 300 jours après l'audience d'introduction visée à l'article 1258 du Code judiciaire et qu'un procès-verbal de conciliation n'a pas été établi, ou après l'ordonnance du président siégeant en référé et autorisant les époux à résider séparément, ou après la déclaration prévue à l'article 1289 du même Code, et moins de 180 jours après le rejet définitif de la demande ou depuis la conciliation des époux;

3° s'il est né plus de 300 jours après une ordonnance du juge de paix rendue en vertu de l'article 223 du présent Code et autorisant les époux à résider séparément, et moins de 180 jours depuis que cette mesure a pris fin ou depuis la réunion de fait des époux ;

4° si l'enfant est né plus de 300 jours après la date de la séparation de fait en cas de divorce.

CODE JUDICIAIRE
TROISIÈME PARTIE
DE LA COMPÉTENCE
TITRE III

De la compétence territoriale

Art. 628 – Est seul compétent pour connaître de la demande:

1° le juge de la dernière résidence conjugale ou du domicile du défendeur, lorsqu'il s'agit d'une demande en divorce ou de séparation de corps ;

2° ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na de inleidingszitting bedoeld in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek en geen proces-verbaal van verzoening is opgemaakt, of na de beschikking van de voorzitter zitting houdend in kort geding, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde Wetboek, en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de eis of na de verzoening van de echtgenoten;

3° ingeval het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na een beschikking van de vrederechter gegeven krachtens artikel 223 van dit Wetboek, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, en minder dan honderdtachtig dagen nadat aan deze maatregel een einde is gekomen, of nadat de echtgenoten feitelijk herenigd zijn geweest;

4° ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na de datum van de feitelijke scheiding wanneer de echtscheiding is uitgesproken krachtens de artikelen 229, 231 of 232.

GERECHTELIJK WETBOEK

DERDE DEEL

BEVOEGDHEID

TITEL III

Territoriale bevoegdheid

Art. 628. Tot kennisneming van de vordering is alleen bevoegd:

1° de rechter van de plaats van de laatste echtelijke verblijfplaats of van de woonplaats van de verweerder, wanneer het gaat om een vordering tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten of een vordering tot omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding ;

2° ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na de inleidingszitting bedoeld in artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek en geen proces-verbaal van verzoening is opgemaakt, of na de beschikking van de voorzitter zitting houdend in kort geding, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, of na de verklaring bedoeld in artikel 1289 van hetzelfde Wetboek, en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de eis of na de verzoening van de echtgenoten;

3° ingeval het kind geboren is meer dan driehonderd dagen na een beschikking van de vrederechter gegeven krachtens artikel 223 van dit Wetboek, waarbij de echtgenoten gemachtigd worden een afzonderlijke verblijfplaats te betrekken, en minder dan honderdtachtig dagen nadat aan deze maatregel een einde is gekomen, of nadat de echtgenoten feitelijk herenigd zijn geweest;

4° ingeval het kind geboren is meer dan 300 dagen na de datum van de feitelijke scheiding ingeval van echtscheiding.

GERECHTELIJK WETBOEK

DERDE DEEL

BEVOEGDHEID

TITEL III

Territoriale bevoegdheid

Art. 628. Tot kennisneming van de vordering is alleen bevoegd:

1° de rechter van de plaats van de laatste echtelijke verblijfplaats of van de woonplaats van de verweerder, wanneer het gaat om een vordering tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed;

QUATRIÈME PARTIE
DE LA PROCÉDURE CIVILE

DEUXIÈME LIVRE

L'Instance

TITRE III

Des incidents et de la preuve

CHAPITRE VIII

Les preuves

Section X

Du constat d'adultère par huissier de justice

Art. 1016bis – La preuve de l'adultère comme cause de divorce peut être faite par constat d'huissier.

A cet effet, l'époux s'adresse par requête, signée par lui ou par son avocat, au président du tribunal de première instance.

Sans préjudice de ce qui est prévu à l'article 1026, la requête contient tous les renseignements utiles et, à peine de nullité, l'indication du ou des lieux où pourront être faites les constatations qui révèlent l'adultère. Un extrait de l'acte de mariage du requérant et, éventuellement, toutes pièces justifiant la demande sont joints à la requête.

Le président du tribunal peut désigner un huissier de justice et lui permettre de pénétrer, accompagné d'un officier ou d'un agent de police judiciaire, dans un ou plusieurs lieux déterminés pour y procéder aux constatations nécessaires révélant l'adultère.

S'il apparaît que les constatations qui révèlent l'adultère pourraient également être faites hors de l'arrondissement judiciaire, il peut demander au président du lieu où ces constatations doivent être faites de donner l'autorisation nécessaire.

L'assistance de l'officier ou de l'agent de police judiciaire se fait sans frais.

Dans son ordonnance, le président fixe le ou les lieux, ainsi que la période durant laquelle les constatations peuvent être faites.

QUATRIÈME PARTIE
DE LA PROCÉDURE CIVILE

DEUXIÈME LIVRE

L'Instance

TITRE III

Des incidents et de la preuve

CHAPITRE VIII

Les preuves

Section X

Du constat d'adultère par huissier de justice

Art. 1016bis – La preuve de l'adultère [...] peut être faite par constat d'huissier.

A cet effet, l'époux s'adresse par requête, signée par lui ou par son avocat, au président du tribunal de première instance.

Sans préjudice de ce qui est prévu à l'article 1026, la requête contient tous les renseignements utiles et, à peine de nullité, l'indication du ou des lieux où pourront être faites les constatations qui révèlent l'adultère. Un extrait de l'acte de mariage du requérant et, éventuellement, toutes pièces justifiant la demande sont joints à la requête.

Le président du tribunal peut désigner un huissier de justice et lui permettre de pénétrer, accompagné d'un officier ou d'un agent de police judiciaire, dans un ou plusieurs lieux déterminés pour y procéder aux constatations nécessaires révélant l'adultère.

S'il apparaît que les constatations qui révèlent l'adultère pourraient également être faites hors de l'arrondissement judiciaire, il peut demander au président du lieu où ces constatations doivent être faites de donner l'autorisation nécessaire.

L'assistance de l'officier ou de l'agent de police judiciaire se fait sans frais.

Dans son ordonnance, le président fixe le ou les lieux, ainsi que la période durant laquelle les constatations peuvent être faites.

VIERDE DEEL

BURGERLIJKE RECHTSPLEGING

BOEK II

GEDING

TITEL III

Tussengeschieden en bewijs

HOOFDSTUK VIII

Bewijs

Afdeling X

Vaststelling van overspel bij gerechtsdeurwaarder

Art. 1016*bis*. Het bewijs van overspel als grond tot echtscheiding kan worden geleverd door vaststelling bij gerechtsdeurwaarder.

Te dien einde richt de echtgenoot zich bij verzoekschrift, door hem of door zijn advocaat ondertekend, tot de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

Onverminderd hetgeen in artikel 1026 is bepaald vermeldt het verzoekschrift alle nuttige inlichtingen en, op straffe van nietigheid, de plaats of de plaatsen waar de vaststellingen kunnen worden gedaan die wijzen op overspel. Bij het verzoekschrift wordt een uittreksel van de huwelijksakte van de verzoeker gevoegd en eventueel alle stukken tot staving van het verzoek.

De voorzitter van de rechtbank kan een gerechtsdeurwaarder aanstellen om hem toe te laten, vergezeld van een officier of een agent van gerechtelijke politie, een bepaalde plaats of bepaalde plaatsen binnen te gaan om de nodige vaststellingen te doen die wijzen op overspel.

Indien blijkt dat de vaststellingen die wijzen op overspel eveneens kunnen worden gedaan buiten het gerechtelijk arrondissement, kan hij de voorzitter van de plaats waar die vaststellingen dienen te gebeuren verzoeken de nodige toelating te verlenen.

De aanwezigheid van de officier of de agent van gerechtelijke politie is kosteloos.

In zijn bevelschrift bepaalt de voorzitter de plaats of de plaatsen waar en de periode waarbinnen de vaststellingen kunnen gebeuren.

VIERDE DEEL

BURGERLIJKE RECHTSPLEGING

BOEK II

GEDING

TITEL III

Tussengeschieden en bewijs

HOOFDSTUK VIII

Bewijs

Afdeling X

Vaststelling van overspel bij gerechtsdeurwaarder

Art. 1016*bis*. Het bewijs van overspel [...] kan worden geleverd door vaststelling bij gerechtsdeurwaarder.

Te dien einde richt de echtgenoot zich bij verzoekschrift, door hem of door zijn advocaat ondertekend, tot de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

Onverminderd hetgeen in artikel 1026 is bepaald vermeldt het verzoekschrift alle nuttige inlichtingen en, op straffe van nietigheid, de plaats of de plaatsen waar de vaststellingen kunnen worden gedaan die wijzen op overspel. Bij het verzoekschrift wordt een uittreksel van de huwelijksakte van de verzoeker gevoegd en eventueel alle stukken tot staving van het verzoek.

De voorzitter van de rechtbank kan een gerechtsdeurwaarder aanstellen om hem toe te laten, vergezeld van een officier of een agent van gerechtelijke politie, een bepaalde plaats of bepaalde plaatsen binnen te gaan om de nodige vaststellingen te doen die wijzen op overspel.

Indien blijkt dat de vaststellingen die wijzen op overspel eveneens kunnen worden gedaan buiten het gerechtelijk arrondissement, kan hij de voorzitter van de plaats waar die vaststellingen dienen te gebeuren verzoeken de nodige toelating te verlenen.

De aanwezigheid van de officier of de agent van gerechtelijke politie is kosteloos.

In zijn bevelschrift bepaalt de voorzitter de plaats of de plaatsen waar en de periode waarbinnen de vaststellingen kunnen gebeuren.

Geen enkele vaststelling mag worden gedaan tus-

Aucun constat ne peut avoir lieu entre 21 heures et 5 heures.

QUATRIÈME LIVRE
PROCÉDURES PARTICULIÈRES
CHAPITRE XI

**Du divorce, de la séparation de corps et de la
séparation de biens**

Section Ière

Du divorce

Art. 1254 - § 1er. Sauf les dérogations prévues dans la présente section, la cause est introduite, instruite et jugée dans la forme ordinaire.

§ 2. Outre les mentions prévues à l'article 702, l'exploit de citation contient, à peine de nullité, une description détaillée des faits et, le cas échéant, la mention de l'identité des enfants mineurs, non mariés ni émanci-

Aucun constat ne peut avoir lieu entre 21 heures et 5 heures.

QUATRIÈME LIVRE
PROCÉDURES PARTICULIÈRES
CHAPITRE XI

**Du divorce, de la séparation de corps et de la
séparation de biens**

Section Ière

Du divorce

Art. 1254 - §1er. Sauf lorsqu'elle est fondée sur l'article 229, § 4, du code civil, la demande en divorce peut être introduite par une requête telle que prévue aux articles 1034bis et suivants.

Outre les mentions habituelles, l'acte introductif d'instance contient le cas échéant la mention de l'identité des enfants mineurs non mariés ni émancipés communs aux époux, des enfants adoptés par eux ainsi que des enfants de l'un d'eux et adoptés par l'autre, de chaque enfant de chacun des époux dont la filiation est établie ainsi que de chaque enfant qu'ils élèvent ensemble.

L'acte introductif d'instance contient, le cas échéant, une description détaillée des faits ainsi que, dans la mesure du possible, toutes les demandes relatives aux effets du divorce, sans préjudice d'une demande ampliative en cours de procédure.

Il peut contenir également les demandes éventuelles relatives aux mesures provisoires concernant la personne, les aliments et les biens tant des parties que de leurs enfants. Si le demandeur souhaite que ces demandes soient immédiatement introduites en référé, la demande devra être introduite par exploit d'huissier de justice contenant citation à comparaître devant le président siégeant en référé ainsi qu'il est dit à l'article 1280 et devant le tribunal.

§ 2. Dès réception de l'acte introductif d'instance, le greffe recueille auprès du registre national des personnes physiques les informations établissant :

Geen enkele vaststelling mag worden gedaan tussen 21 uur en 5 uur.

BOEK IV

BIJZONDERE RECHTSPLEGINEN

HOOFDSTUK XI

Echtscheiding, scheiding van tafel en bed en scheiding van goederen

Afdeling I

De echtscheiding

Art. 1254. § 1. Behoudens de in deze afdeling gestelde uitzonderingen, wordt de zaak in de gewone vorm ingeleid, behandeld en beslecht.

§ 2. Het exploit van dagvaarding bevat naast de vermeldingen bepaald in artikel 702, op straffe van nietigheid, een omstandige opgave van de feiten en, in voorkomend geval, de opgave van de identiteit van de min-

sen 21 uur en 5 uur.

BOEK IV

BIJZONDERE RECHTSPLEGINEN

HOOFDSTUK XI

Echtscheiding, scheiding van tafel en bed en scheiding van goederen

Afdeling I

De echtscheiding

Art. 1254. §1. Tenzij ze gebaseerd is op artikel 229, § 4 van het Burgerlijk Wetboek, kan de vordering tot echtscheiding ingesteld worden bij verzoekschrift zoals bepaald in de artikelen 1034bis en volgende.

Naast de gewoonlijke vermeldingen, bevat de inleidende akte in voorkomend geval de vermelding van de identiteit van de minderjarige ongehuwde en niet ontvoogde kinderen waarvan beide echtgenoten de ouders zijn, van de kinderen die zij hebben geadopteerd, van de kinderen van een van hen die de ander heeft geadopteerd, van elk kind van elk van de echtgenoten waarvan de afstamming is vastgesteld, evenals van elk kind dat ze samen opvoeden.

De inleidende akte bevat, in voorkomend geval, een gedetailleerde beschrijving van de feiten en, in de mate van het mogelijke, alle verzoeken met betrekking tot de gevolgen van de echtscheiding, zonder afbreuk te doen aan een aanvullende vordering in de loop van de procedure.

De inleidende akte kan ook de eventuele verzoeken inzake de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen, van zowel de partijen als hun kinderen, bevatten. Als de eiser wenst dat zijn vorderingen onmiddellijk in kort geding worden ingeleid, dan zal de vordering bij gerechtsdeurwaardersexploot worden ingesteld met dagvaarding om te verschijnen voor de voorzitter, zetelend in kort geding, zoals bepaald in artikel 1280, en voor de rechtbank.

§ 2. Zodra de inleidende akte van rechtsgang is ontvangen, verzamelt de griffie bij het nationaal register van de natuurlijke personen de informatie die het volgende vaststelt:

1° de huwelijksstaat van de partijen;

pés, communs aux époux, des enfants adoptés par eux ainsi que des enfants de l'un d'eux et adoptés par l'autre.

L'exploit de citation peut contenir également les demandes relatives aux mesures provisoires concernant les personnes, les aliments et les biens tant des parties que de leurs enfants.

Dans ce cas, l'exploit de citation peut contenir l'indication des lieu, jour et heure de l'audience des référés.

§ 3. Le demandeur dépose, au plus tard lors de l'audience d'introduction, les pièces suivantes :

- 1° un extrait de l'acte de mariage ;
- 2° un extrait des actes de naissance des enfants visés au § 2;
- 3° une preuve de nationalité de chacun des époux.

Lorsque les pièces font défaut ou sont incomplètes, la cause est renvoyée au rôle.

Art. 1255 – Si des faits allégués par le demandeur donnent lieu à une poursuite pénale, l'action en divorce reste suspendue jusqu'après l'arrêt ou le jugement, passé en force de chose jugée, de la juridiction répressive ; alors elle peut être reprise, sans qu'il soit permis d'inférer de l'arrêt ou du jugement aucune fin de non-recevoir ou exception préjudicielle contre le demandeur.

1. *l'état de mariage des parties;*
2. *sauf lorsque la demande est conjointe, le domicile du défendeur;*
3. *les lieux et dates de naissance des enfants visés au § 2;*
4. *la nationalité de chacun des époux.*

A défaut d'obtenir ces renseignements, le greffe demande la délivrance des extraits et certificats requis aux administrations communales concernées.

Les informations ainsi recueillies sont versées au dossier de la procédure.

§ 3. Si les mentions de l'acte introductif d'instance sont incomplètes, ou si le greffe n'a pas pu recueillir en temps utile certaines informations pour l'audience d'introduction, le juge invite la partie la plus diligente à communiquer les informations requises ou à compléter le dossier de la procédure.

§ 4. Jusqu'à la clôture des débats les parties ou l'une d'elles peuvent étendre ou modifier la cause ou l'objet de la demande, introduire des demandes reconventionnelles ou ampliatives, et ce par conclusions contradictoirement prises, ou par conclusions communiquées à l'autre conjoint par exploit d'huissier ou par lettre recommandée à la poste avec accusé de réception.

Art. 1255 - § 1er. Si le divorce est sollicité conjointement sur base de l'art 229, §2, du Code civil, la requête est signée par chacun des époux, ou par au moins un avocat ou un notaire. Les parties peuvent mentionner qu'elles feront application de l'article 1288.

S'il est établi que les parties sont séparées depuis plus de six mois, le juge prononce le divorce.

Si les parties ne sont pas séparées depuis plus de six mois, le juge fixe une nouvelle audience. Celle-

derjarige ongehuwde en niet ontvoogde kinderen waarvan beide echtgenoten de ouders zijn, van de kinderen die zij hebben geadopteerd, alsmede van de kinderen van een hunner die de ander heeft geadopteerd.

Het exploit van de dagvaarding kan ook eisen bevatten betreffende de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen van zowel de partijen als hun kinderen.

In dat geval kan het exploit van dagvaarding de vermelding bevatten van de plaats, de dag en het uur van de terechtzitting in kort geding.

§ 3. De eiser legt uiterlijk op de inleidingszitting de volgende stukken neer :

1° een uittreksel uit de akte van huwelijk;

2° een uittreksel uit de akten van geboorte van de kinderen bedoeld in § 2;

3° een bewijs van nationaliteit van elk van de echtgenoten.

Wanneer de stukken ontbreken of onvolledig zijn, wordt de zaak naar de rol verzonden.

Art. 1255. Indien, naar aanleiding van door de eiser aangevoerde feiten, een strafvervolgning wordt ingesteld, blijft de rechtsvordering tot echtscheiding geschorst totdat het arrest of het vonnis van de strafrechter in kracht van gewijsde gaat; daarna kan zij worden hervat zonder dat uit het arrest of het vonnis enige grond van niet-ontvankelijkheid of enige prejudiciële exceptie tegen de eiser mag worden afgeleid.

2° behalve wanneer het verzoek samen gebeurt: het domicilie van de verweerder;

3° de plaatsen en date van geboorte van de kinderen bedoeld in §1;

4° de nationaliteit van iedere echtgenoot.

Indien de griffie deze inlichtingen niet kan verkrijgen, zal ze de vereiste uittreksels en getuigschriften opvragen bij de betrokken gemeentelijke administraties.

De op deze wijze verkregen informatie zal bij het dossier van de procedure worden gevoegd.

§ 3. Als de vermeldingen van de akte van rechtsingang onvolledig zijn of indien de griffie bepaalde informatie niet tijdig kon verkrijgen voor de inleidende zitting, nodigt de rechter de meest gerede partij uit de nodige inlichtingen te verstrekken of het dossier van de procedure te vervolledigen.

§ 4. Tot aan de sluiting van de debatten kunnen de partijen of één van de partijen de zaak of het voorwerp van de vordering uitbreiden of wijzigen, tegenvorderingen of aanvullende vorderingen inleiden, en dit aan de hand van op tegenspraak genomen conclusies of door conclusies meegedeeld te hebben aan de andere echtgenoot bij gerechtsdeurwaardersexploot of bij ter post aangetekende brief met ontvangstbewijs.

Artikel 1255. § 1. Indien de echtscheiding door de partijen gezamenlijk gevorderd wordt krachtens artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, wordt het verzoekschrift ondertekend door iedere echtgenoot of ten minste door een advocaat of een notaris. De partijen kunnen vermelden dat ze artikel 1288 zullen toepassen.

Als vastgesteld is dat de partijen sinds meer dan zes maanden gescheiden zijn spreekt de rechter de echtscheiding uit.

Als de partijen niet langer dan zes maanden gescheiden zijn, stelt de rechter een nieuwe zitting vast. Deze kan plaatshebben op een datum onmid-

ci a lieu à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai de six mois, ou trois mois après la première comparution des parties. Lors de cette audience, si les parties confirment leur volonté, le juge prononce le divorce.

Lorsqu'il prononce le divorce, le cas échéant, le juge homologue les conventions visées à l'article 1288.

§ 2. Si le divorce est demandé par l'un des époux en application de l'article 229, § 3 du code civil, le juge prononce le divorce s'il constate que les parties sont séparées depuis plus d'un an.

Si les parties ne sont pas séparées depuis plus d'un an, le juge fixe une nouvelle audience. Celle-ci a lieu à une date immédiatement ultérieure à l'écoulement du délai d'un an, ou six mois après la première audience. Lors de cette audience, si l'une des parties le requiert, le juge prononce le divorce.

§ 3. La séparation de fait des époux peut être établie par toutes voies de droit, l'aveu et le serment exceptés, et notamment par la production de certificats de domicile démontrant des inscriptions à des adresses différentes.

§ 4. Si le divorce est demandé par l'une des parties, en application de l'article 229, § 4 du code civil, et que la preuve du comportement invoqué est établie, le juge prononce le divorce sans délai.

§ 5. Sauf circonstances exceptionnelles, en cas de demande conjointe visée au § 1er, la comparution personnelle des parties est requise lors de la première comparution.

Dans les autres cas, les deux parties sont invitées à comparaître personnellement. Sauf circonstances exceptionnelles, la comparution personnelle de la partie demanderesse est requise lors de la première comparution.

En toute hypothèse, l'audience a lieu en chambre du conseil.

Sans préjudice de l'article 1734, le juge tente de concilier les parties. Il leur donne toutes informations utiles sur la procédure et en particulier sur l'in-

dellijk na het verstrijken van de termijn van zes maanden, of drie maanden na de eerste verschijning van de partijen. Tijdens deze zitting spreekt de rechter de echtscheiding uit indien de partijen hun wil hiertoe bevestigen

Wanneer de rechter de echtscheiding uitspreekt, homologeert hij desgevallend de overeenkomsten als bedoeld in artikel 1288.

§ 2. Indien de echtscheiding gevorderd wordt door één van de echtgenoten met toepassing van artikel 229, § 3 van het Burgerlijk Wetboek, spreekt de rechter de echtscheiding uit als hij vaststelt dat de partijen sinds meer dan één jaar gescheiden zijn

Als de partijen niet langer dan één jaar gescheiden zijn stelt de rechter een nieuwe zitting vast. Deze zal plaatsvinden op een datum die onmiddellijk volgt op het verstrijken van de termijn van één jaar, of zes maanden na de eerste zitting. Als één van de partijen erom verzoekt, spreekt de rechter tijdens deze zitting de echtscheiding uit.

§ 3. De feitelijke scheiding van de echtgenoten kan aangetoond worden door aanwending van alle middelen van recht, met uitzondering van de bekentenis en de eed, en onder andere door voorlegging van een getuigschrift van woonplaats waaruit inschrijvingen op verschillende adressen blijken.

§ 4. Als de echtscheiding, met toepassing van artikel 229, § 4 van het Burgerlijk Wetboek gevorderd wordt door één van de partijen en het bewijs van het ingeroepen gedrag aangetoond is, spreekt de rechter de echtscheiding onverwijld uit.

§ 5. Behoudens uitzonderlijke omstandigheden, is, in geval van gezamenlijke vordering zoals bedoeld in § 1, de persoonlijke verschijning van de partijen tijdens de eerste verschijning vereist.

In de andere gevallen worden de twee partijen uitgenodigd om persoonlijk te verschijnen. Behoudens uitzonderlijke omstandigheden, is de persoonlijke verschijning van de verzoekende partij tijdens de eerste verschijning vereist.

In elke hypothese, heeft de zitting plaats in raadkamer.

Onverminderd artikel 1734, poogt de rechter de partijen te verzoenen. Hij verstrekt hen alle nuttige inlichtingen over de rechtspleging en met name over het nut een beroep te doen op de bemiddeling zoals

térêt de recourir à la médiation telle que prévue à la septième partie du présent code. Il peut ordonner la surséance de la procédure afin de permettre aux parties de recueillir toutes informations utiles à cet égard. La durée de la surséance ne peut être supérieure à un mois.

§ 6. *Si l'un des époux est dans un état de démence ou dans un état grave de déséquilibre mental, il est représenté par son tuteur, son administrateur provisoire général ou spécial, ou, à défaut, par un administrateur ad hoc désigné préalablement par le président du tribunal à la requête de la partie demanderesse.*

Art. 1256 - [...]

Art. 1256 - *A tout moment, les parties peuvent demander au juge d'homologuer leurs accords sur les mesures provisoires relatives à la personne, aux aliments et aux biens des époux ou de leurs enfants.*

Il peut refuser d'homologuer l'accord s'il est manifestement contraire à l'intérêt des enfants.

A défaut d'accord ou en cas d'accord partiel, la cause est renvoyée, à la demande d'une des parties, à la première audience utile des référés, pour autant qu'elle ne soit pas encore inscrite au rôle des référés. L'article 803 est d'application.

Art. 1257 - [...]

Art. 1257 - *Sans préjudice des articles 302 du Code civil et 1288 du présent Code, les accords homologués pendant la procédure en divorce ou les mesures ordonnées en référé sont provisionnels au sens de l'article 1039, alinéa 1er, du Code judiciaire.*

Toutefois, les parties peuvent après l'expiration d'un délai de trois mois suivant l'homologation de leur accord ou l'ordonnance de référés solliciter l'entérinement des mesures par le juge du fond, cette fois à titre définitif et y compris pour la période postérieure au divorce.

Art. 1258 - § 1er. Si les deux époux sont présents à l'audience d'introduction et si l'un d'eux ou les deux le demandent, le juge leur fait les représentations qu'il croit propres à opérer un rapprochement. Les avocats des parties ne sont pas présents à cette audience jusqu'à

Article 1258 - *Sauf convention contraire, les dépens sont partagés entre les parties lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 2, du Code civil.*

Art. 1256. [...]

voorzien in het zevende deel van dit Wetboek. Hij kan de schorsing van de procedure bevelen teneinde de partijen de mogelijkheid te bieden alle nuttige inlichtingen dienaangaande in te winnen. De duur van de schorsing mag niet meer bedragen dan één maand.

§ 6. Als een echtgenoot zich in een toestand van krankzinnigheid of van diepe geestesgestoordheid of in een ernstige toestand van mentaal onevenwicht bevindt, wordt hij vertegenwoordigd door zijn voogd, zijn algemene of bijzondere voorlopige bewindvoerder of, bij gebreke daarvan, door een beheerder ad hoc voorafgaandelijk door de voorzitter van de rechtbank aangewezen op verzoek van de eisende partij.

Art. 1256. Op ieder ogenblik kunnen de partijen de rechter verzoeken hun overeenkomsten te homologeren over de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen van de echtgenoten of van hun kinderen.

Hij kan weigeren om de overeenkomst te homologeren als deze duidelijk in strijd is met het belang van de kinderen.

Bij gebrek aan een overeenkomst of in geval van een gedeeltelijke overeenkomst, wordt de zaak, op verzoek van één van de partijen, verwezen naar de eerst nuttige zitting van de zaken in kort geding, voor zover deze nog niet is ingeschreven op de rol van de zaken in kort geding. Artikel 803 is van toepassing

Art. 1257. [...]

Art. 1257. Onverminderd artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 1288 van dit Wetboek zijn de tijdens de echtscheidingsprocedure gehomologeerde overeenkomsten of de maatregelen bevolen in kort geding voorlopig in de zin van artikel 1039, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

Niettemin kunnen de partijen na het verstrijken van een termijn van drie maanden volgend op de homologatie van hun overeenkomst of uitspraak in kort geding om de bekrachtiging van de maatregelen door de feitenrechter vragen, dit keer definitief en met inbegrip van de periode die volgt op de echtscheiding.

Artikel 1258. Behoudens andersluidende overeenkomst worden de kosten verdeeld onder de partijen wanneer de echtscheiding is uitgesproken op grond van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek.

Ze worden ten laste gelegd van de eisende partij

Art. 1258. § 1. Indien beide echtgenoten op de inleidingszitting aanwezig zijn en indien beiden of één van hen erom verzoeken, houdt de rechter hun de bedenkingen voor die hij geschikt oordeelt om een verzoening te bewerken. De advocaten van de echtgeno-

ce qu'une décision soit prise concernant le rapprochement.

Il est dressé procès-verbal de la conciliation.

A défaut de conciliation, il est fait application de l'article 735.

§ 2. Le cas échéant, le juge entérine l'accord complet ou partiel des parties concernant les mesures provisoires relatives à leur personne, leurs aliments et leurs biens.

S'il le juge convenable, il entérine l'accord complet ou partiel des parties sur les mesures provisoires relatives à la personne, aux aliments et aux biens de leurs enfants.

Cet accord entériné vaut jugement au sens de l'article 1043.

A défaut d'accord entériné, il renvoie la cause, à la demande d'une des parties, à la première audience utile des référés pour autant qu'elle ne soit pas encore inscrite au référé. L'article 803 est d'application.

Si à l'audience à laquelle la cause a été ainsi renvoyée, l'une des parties ne comparaît pas, jugement par défaut peut être requis contre elle.

Art. 1267 - Le demandeur peut, en tout état de cause, transformer sa demande de divorce en demande de séparation de corps.

Art. 1268 – Les demandes ampliatives et reconventionnelles en divorce peuvent être formées par des conclusions nouvelles prises contradictoirement.

Art. 1269 – Le dispositif des jugements ou arrêts prononçant le divorce énonce l'identité complète des parties ainsi que les lieu et date de la célébration de leur mariage.

En cas d'application de l'article 232 du Code civil, il est fait mention du moment où la séparation de fait a pris cours.

Art. 1270bis – Lorsque la demande en divorce est formée pour cause de séparation de fait, conformément à l'article 232 du Code civil, la preuve que les deux époux

Ils sont mis à charge de la partie demanderesse lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 3, du Code civil.

Lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 4, du Code civil, ils sont mis à charge de la partie ayant adopté un comportement rendant impossible la poursuite de la vie commune. Dans ce cas, le juge peut néanmoins ordonner le partage des dépens, compte tenu de toutes les circonstances de la cause.

[...]

[...]

Art. 1269 – Le dispositif des jugements ou arrêts prononçant le divorce énonce l'identité complète des parties ainsi que les lieu et date de la célébration de leur mariage.

[...]

ten zijn bij dit onderhoud niet aanwezig totdat er omtrent de verzoening is beslist.

Van de verzoening wordt proces-verbaal opgemaakt.

Wanneer geen verzoening tot stand komt, wordt artikel 735 toegepast.

§ 2. In voorkomend geval bekrachtigt de rechter de volledige of gedeeltelijke overeenstemming van de partijen over de voorlopige maatregelen met betrekking tot hun persoon, hun onderhoud en hun goederen

Indien de rechter zulks geraden acht, bekrachtigt hij de volledige of gedeeltelijke overeenstemming, van de partijen over de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het onderhoud en de goederen van hun kinderen.

Deze bekrachtigde overeenstemming geldt als vonnis, zoals bepaald in artikel 1043.

Komt het niet tot een bekrachtigde overeenstemming, dan verwijst hij op verzoek van één der partijen de zaak naar de eerste dienstige terechtzitting in kort geding, voor zover zij nog niet was ingeschreven op de rol van de zaken in kort geding. Artikel 803 is van toepassing.

Indien één van de partijen niet verschijnt op de zitting waarnaar de zaak is verwezen, kan een verstekvonnis tegen haar worden gevorderd.

Art. 1267. De eiser mag in elke stand van het geding zijn vordering tot echtscheiding veranderen in een vordering tot scheiding van tafel en bed.

Art. 1268. Aanvullende vorderingen en tegenvorderingen tot echtscheiding kunnen bij nieuwe op tegenspraak genomen conclusies worden ingesteld.

Die vorderingen worden niet als nieuwe vorderingen beschouwd.

Art. 1269. Het beschikkend gedeelte van de vonnissen of arresten waarbij echtscheiding wordt uitgesproken, vermeldt de volledige identiteit van de partijen alsmede de plaats en de datum van de voltrekking van hun huwelijk.

Ingeval artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek toegepast is, wordt melding gemaakt van het tijdstip waarop de feitelijke scheiding een aanvang heeft genomen.

Artikel 1270 *bis*. Wanneer de vordering tot echtscheiding wordt ingesteld op grond van feitelijke scheiding, overeenkomstig artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek,

wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken op grond van artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek.

Wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken op grond van artikel 229, § 4, van het Burgerlijk Wetboek, worden ze ten laste gelegd van de partij die gedrag heeft vertoond dat het voorzetten van het gemeenschappelijk leven onmogelijk maakt. In dat geval kan de rechter niettemin de verdeling van de kosten bevelen, rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak.

[...]

[...]

Art. 1269. Het beschikkend gedeelte van de vonnissen of arresten waarbij echtscheiding wordt uitgesproken, vermeldt de volledige identiteit van de partijen alsmede de plaats en de datum van de voltrekking van hun huwelijk.

[...]

vivent séparés depuis plus de deux ans peut être fournie par toutes voies de droit, à l'exception du serment.

Art. 1271 - [...]

Art. 1274 – Le délai pour se pourvoir en cassation court du jour de la signification à partie pour les arrêts contradictoires et du jour où l'opposition ne sera plus recevable pour les arrêts par défaut.

Le pourvoi contre l'arrêt prononçant le divorce est suspensif.

Art. 1276 – Le délai prévu à l'article 1275, § 2, alinéa 1er, ne commence à courir, à l'égard des jugements, qu'après l'expiration du délai d'appel lorsque le jugement est rendu contradictoirement et après l'expiration du délai d'opposition lorsque le jugement est rendu par défaut et, à l'égard des arrêts, qu'après l'expiration du délai de pourvoi en cassation ou, le cas échéant, après le prononcé de l'arrêt rejetant le pourvoi.

Art. 1282 – Le demandeur ou le défendeur en divorce peut en tout état de cause, à partir de la date de la signification de la citation en divorce, requérir, pour la conservation de ses droits, l'apposition des scellés sur tous les effets mobiliers de chacun des époux. Ces scellés ne sont levés qu'en faisant inventaire et à la charge par les parties de représenter les choses inventoriées ou de répondre de leur valeur comme gardien judiciaire.

Art. 1284 – L'action en divorce est éteinte par la réconciliation des époux, survenue soit depuis les faits qui auraient pu autoriser cette action, soit depuis la demande en divorce.

Art. 1285 – Dans l'un et l'autre cas, la demande ne peut être admise. Le demandeur peut néanmoins en intenté une nouvelle pour cause survenue depuis la réconciliation, et alors faire usage des anciennes causes pour appuyer sa nouvelle demande.

Art. 1271 - Les décisions prononçant le divorce ne sont pas susceptibles d'appel.

Art. 1274 - Le délai pour se pourvoir en cassation contre une décision prononçant le divorce est d'un mois. Ce délai et le pourvoi sont suspensifs.

Art. 1276 - Le délai prévu à l'article 1275, § 2, alinéa 1er, ne commence à courir, à l'égard des jugements, qu'après l'expiration du délai d'opposition lorsque le jugement est rendu par défaut et, à l'égard des décisions contradictoires, qu'après l'expiration du délai de pourvoi en cassation prévu à l'article 1274 ou, le cas échéant, après le prononcé de l'arrêt rejetant le pourvoi.

Art. 1282 – Le demandeur ou le défendeur en divorce peut en tout état de cause, à partir de la date de **l'introduction de la demande** en divorce, requérir, pour la conservation de ses droits, l'apposition des scellés sur tous les effets mobiliers de chacun des époux. Ces scellés ne sont levés qu'en faisant inventaire et à la charge par les parties de représenter les choses inventoriées ou de répondre de leur valeur comme gardien judiciaire.

En tout état de cause, les parties ont la faculté de faire dresser inventaire conformément au chapitre II du Livre IV.

[...]

[...]

mag het bewijs dat de echtgenoten meer dan twee jaar gescheiden leven, geleverd worden door alle rechtsmiddelen, met uitsluiting van de eed.

Art. 1271. [...]

Art. 1274. De termijn om zich in cassatie te voorzien begint te lopen, voor op tegenspraak gewezen arresten, van de dag van de betekening aan de partijen, voor bij verstek gewezen arresten, van de dag waarop het verzet niet meer ontvankelijk is.

Voorziening in cassatie tegen een arrest waarbij echtscheiding wordt uitgesproken, schorst de tenuitvoerlegging.

Art. 1276. Ten aanzien van vonnissen gaat de termijn bedoeld in artikel 1275, § 2, eerste lid, eerst in na het verstrijken van de termijn van hoger beroep wanneer het vonnis op tegenspraak is geweest; en na het verstrijken van de termijn van verzet wanneer het vonnis bij verstek is geweest ten aanzien van arresten gaat die termijn eerst in na het verstrijken van de termijn van voorziening in cassatie of, in voorkomend geval, na de uitspraak van het arrest waarbij de voorziening wordt verworpen.

Art. 1282. De eiser of de verweerder in het geding tot echtscheiding kan, (te rekenen van de datum waarop de dagvaarding tot echtscheiding is betekend), in iedere stand van het geding, tot bewaring van zijn rechter vorderen dat alle roerende goederen van elke echtgenoot worden verzegeld. Ontzegeling geschiedt niet dan onder boedelbeschrijving en onder verplichting voor de partijen om de voorwerpen in de inventaris beschreven weer op te leveren of als gerechtelijk bewaarder voor de waarde daarvan in te staan.

Art. 1284. De rechtsvordering tot echtscheiding vervalt door de verzoening van de echtgenoten, tot stand gekomen hetzij na de feiten die deze rechtsvordering hadden kunnen rechtvaardigen, hetzij na het instellen van de vordering tot echtscheiding.

Art. 1285. In beide gevallen mag de vordering niet worden toegelaten. De eiser kan echter een nieuwe vordering instellen op grond van feiten die zich na de verzoening hebben voorgedaan, en alsdan van de oude feiten gebruik maken om zijn nieuwe vordering te staven.

Art. 1271. De beslissingen die de echtscheiding uitspreken, komen niet in aanmerking voor hoger beroep.

Art. 1274. De termijn om in cassatie te voorzien tegen een beslissing die de echtscheiding uitspreekt, wordt vastgesteld op één maand. Deze termijn en de voorziening in cassatie schorsen de tenuitvoerlegging.

Art. 1276. De termijn bedoeld in artikel 1275, §2, eerste lid, gaat ten aanzien van vonnissen pas in na het verstrijken van de termijn van verzet wanneer het vonnis bij verstek is geweest en, wanneer het vonnis op tegenspraak is geweest, pas na het verstrijken van de termijn van voorziening in cassatie zoals bedoeld in artikel 1274 of, in voorkomend geval, na de uitspraak van het arrest waarbij de voorziening verworpen wordt.

Artikel 1282. De eiser of de verweerder in het geding tot echtscheiding kan, te rekenen van de datum waarop **de inleiding van de vordering** is betekend, in iedere stand van het geding, tot bewaring van zijn rechter vorderen dat alle roerende goederen van elke echtgenoot worden verzegeld. Ontzegeling geschiedt niet dan onder boedelbeschrijving en onder verplichting voor de partijen om de voorwerpen in de inventaris beschreven weer op te leveren of als gerechtelijk bewaarder voor de waarde daarvan in te staan.

In ieder geval hebben de partijen de mogelijkheid om een inventaris te laten opstellen krachtens hoofdstuk II van Boek IV.

[...]

[...]

[...]

Art. 1286 – Si le demandeur en divorce nie qu'il y ait eu réconciliation, le défendeur en fait preuve, soit par écrit, soit par témoins, dans la forme prescrite par le présent chapitre.

[...]

Art. 1286bis – Par dérogation aux dispositions de l'article 1017 du présent Code, le juge peut, en cas de divorce prononcé sur base de l'article 232 du Code civil, condamner la partie demanderesse aux dépens.

[...]

Section II

[...]

Divorce par consentement mutuel

Art. 1287 – Les époux déterminés à opérer le divorce par consentement mutuel sont tenus de régler préalablement leurs droits respectifs sur lesquels il leur sera néanmoins libre de transiger.

[...]

Ils ont la faculté de faire dresser préalablement inventaire conformément au Chapitre II – De l'Inventaire du Livre IV.

Ils doivent constater dans le même acte leurs conventions au sujet de l'exercice des droits prévus aux articles 745bis et 915bis du Code civil pour le cas où l'un d'eux décèderait avant le jugement ou l'arrêt prononçant définitivement le divorce.

Ces conventions sont sans effet si la procédure est abandonnée.

Un extrait littéral de l'acte qui constate ces conventions doit être transcrit, dans la mesure où il se rapporte à des immeubles, au bureau des hypothèques dans le ressort duquel les biens sont situés, de la manière et dans les délais prévus à l'article 2 de la loi hypothécaire du 16 décembre 1851, modifiée par la loi du 10 octobre 1913.

Art. 1288 – Ils sont tenus de constater par écrit leur convention visant :

Art. 1288 - § 1er Lorsque le divorce est sollicité conjointement ainsi qu'il est dit à l'article 1255, §1er, les parties peuvent régler préalablement leurs droits respectifs sur lesquels il leur sera libre de transiger.

Si la procédure n'est pas poursuivie consensuellement, les conventions n'ont d'effet qu'au sens de l'article 1257.

Art. 1286. Indien de eiser tot echtscheiding ontkent dat er verzoening heeft plaatsgehad, moet de verweerder het bewijs daarvan leveren, hetzij door geschrift, hetzij door getuigen, in de vorm die in dit hoofdstuk is voorgeschreven.

Art. 1286*bis*. In afwijking van artikel 1017 van dit Wetboek kan de rechter, in geval van echtscheiding, uitgesproken op grond van artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek, de eisende partij in de kosten verwijzen.

Afdeling II

Echtscheiding door onderlinge toestemming

Art. 1287. De echtgenoten die besloten hebben tot echtscheiding door onderlinge toestemming over te gaan, moeten hun wederzijdse rechten waaromtrent het hun evenwel vrijstaat een vergelijk te treffen, vooraf regelen.

Zij kunnen vooraf een boedelbeschrijving doen opmaken overeenkomstig Hoofdstuk II - Boedelbeschrijving van Boek IV.

In dezelfde akte moeten zij vaststellen wat zij zijn overeengekomen met betrekking tot de uitoefening van de rechten bedoeld in de artikelen 745*bis* en 915*bis* van het Burgerlijk Wetboek, voor het geval één van hen zou overlijden vóór het vonnis of het arrest waarbij de echtscheiding definitief wordt uitgesproken.

Deze overeenkomsten hebben geen gevolg, indien afstand wordt gedaan van de procedure

Een letterlijk uittreksel van de akte, waaruit het bestaan van die overeenkomsten blijkt, moet, voor zover zij betrekking heeft op onroerende goederen, overgeschreven worden op het hypotheekkantoor van het rechtsgebied, waarbinnen de goederen gelegen zijn, op de wijze en binnen de termijnen bepaald bij artikel 2 van de hypotheekwet van 16 december 1851, gewijzigd bij de wet van 10 oktober 1913.

Art. 1288. Zij zijn ertoe gehouden hun overeenkomst omtrent de volgende punten bij geschrift vast te leggen:

[...]

[...]

[...]

Art. 1288. § 1. Wanneer de echtscheiding gezamenlijk wordt gevorderd zoals gesteld in artikel 1255, §1, kunnen de partijen vooraf hun respectieve rechten regelen waaromtrent het hen vrij zal staan hierover een vergelijk te treffen.

Indien de procedure niet consensueel wordt voortgezet, hebben de overeenkomsten slechts gevolg in de zin van artikel 1257.

De partijen kunnen hun overeenkomst schrifte-

1° la résidence de chacun des époux pendant la durée des épreuves ;

2° l'autorité sur la personne et l'administration des biens des enfants et le droit aux relations personnelles visé à l'article 374, alinéa 4, du Code civil en ce qui concerne les enfants visés à l'article 1254, tant pendant le temps des épreuves qu'après le divorce ;

3° la contribution de chacun des époux à l'entretien, à l'éducation et à la formation adéquate desdits enfants, sans préjudice des droits qui leur sont reconnus par le Chapitre V, Titre V, Livre premier, du Code civil ;

4° le montant de l'éventuelle pension à payer par l'un des époux à l'autre pendant les épreuves et après le divorce, la formule de son éventuelle adaptation au coût de la vie, les circonstances dans lesquelles et les modalités selon lesquelles ce montant pourra être révisé après divorce.

Lorsque des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants, les dispositions visées aux 2° et 3° de l'alinéa précédent peuvent être révisées, après le divorce, par le juge compétent.

Les parties peuvent constater par écrit leur convention visant:

1° la résidence de chacun des époux pendant le temps des épreuves;

2° l'autorité sur la personne et l'administration des biens des enfants et le droit aux relations personnelles visé à l'article 374, alinéa 4, du Code civil en ce qui concerne les enfants visés à l'article 1254, tant pendant le temps des épreuves qu'après le divorce;

3° la contribution de chacun des époux à l'entretien, à l'éducation et à la formation adéquate desdits enfants, sans préjudice des droits qui leur sont reconnus par le Chapitre V, Titre V, Livre premier, du Code civil;

4° le montant de l'éventuelle pension à payer par l'un des époux à l'autre pendant les épreuves et après le divorce, la formule de son éventuelle adaptation au coût de la vie, les circonstances dans lesquelles et les modalités selon lesquelles ce montant pourra être révisé après le divorce;

5° l'exercice des droits prévus aux articles 745bis et 915bis du Code civil pour le cas où l'un d'eux décéderait avant le jugement ou l'arrêt prononçant définitivement le divorce.

Les conventions doivent contenir la mention que les parties ont été informées que si la procédure aboutit, elles seront liées par leur engagement, et que les conventions auront effet au-delà de la procédure en divorce.

Un extrait littéral de l'acte qui constate ces conventions doit être transcrit, dans la mesure où il se rapporte à des immeubles, au bureau des hypothèques dans le ressort duquel les biens sont situés, de la manière et dans les délais prévus à l'article 2 de la loi hypothécaire du 16 décembre 1851, modifiée par la loi du 10 octobre 1913.

§ 2. Les conventions sont annexées à la requête visée à l'article 1254.

§ 3. Lorsque les conventions concernent des enfants mineurs non émancipés, le greffe adresse au

1° de verblijfplaats van elk van beide echtgenoten gedurende de proeftijd;

2° het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de kinderen en het recht op persoonlijk contact zoals bedoeld in artikel 374, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de kinderen bedoeld in artikel 1254, zowel gedurende de proeftijd als na de echtscheiding;

3° de bijdrage van elk van beide echtgenoten in het levensonderhoud, de opvoeding en de passende opleiding van voornoemde kinderen, onverminderd de rechten hen door Hoofdstuk V van Titel V van Boek I van het Burgerlijk Wetboek toegekend;

4° het bedrag van de eventuele uitkering te betalen door de ene echtgenoot aan de andere, gedurende de proeftijd en na de echtscheiding, de formule voor de eventuele aanpassing van die uitkering aan de kosten van levensonderhoud, de omstandigheden waaronder dit bedrag na de echtscheiding kan worden herzien en de nadere bepalingen ter zake.

Wanneer nieuwe omstandigheden buiten de wil van de partijen hun toestand of die van de kinderen ingrijpend wijzigen, kunnen de beschikkingen bedoeld in het 2° en het 3° van het voorgaande lid na de echtscheiding worden herzien door de bevoegde rechter.

lijk vaststellen betreffende de volgende punten:

1° de verblijfplaats van elke echtgenoot gedurende de proeftijd;

2° het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de kinderen en het recht op persoonlijk contact als bedoeld in artikel 374, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek voor wat de kinderen betreft als bedoeld in artikel 1254, zowel tijdens de proeftijd als na de echtscheiding;

3° de bijdrage van iedere echtgenoot voor het levensonderhoud, de opvoeding en de adequate opleiding van deze kinderen, onverminderd de rechten die hen worden toegekend via Hoofdstuk V, Titel V, Boek I van het Burgerlijk Wetboek;

4° het bedrag van de eventuele uitkering tot levensonderhoud die door één van de echtgenoten moet worden betaald aan de andere tijdens de proeftijd en na de echtscheiding, de formule van de eventuele aanpassing aan de kosten van het levensonderhoud, de omstandigheden waarin en de modaliteiten volgens welke dit bedrag kan worden herzien na de echtscheiding;

5° de uitoefening van de rechten bepaald door de artikels 745bis en 915bis van het Burgerlijk Wetboek voor het geval één van hen komt te overlijden voor de uitspraak van het vonnis of het arrest dat de echtscheiding definitief uitspreekt.

De overeenkomsten moeten de vermelding bevatten dat de partijen ervan op de hoogte zijn gesteld dat, indien de rechtspleging tot een resultaat leidt, zij gebonden zijn door hun verbintenis en dat de overeenkomsten inderdaad ook na de echtscheidingsprocedure van kracht zijn.

Een letterlijk uittreksel van de akte die deze overeenkomsten vaststelt, voor zover deze betrekking hebben op onroerende goederen, moet worden overgeschreven bij het Hypotheekkantoor van de zetel waar de goederen gevestigd zijn op de wijze en binnen de termijnen voorzien in artikel 2 van de Hypotheekwet van 16 december 1851, gewijzigd bij de wet van 10 oktober 1913.

§ 2. De overeenkomsten worden gevoegd bij het verzoekschrift bedoeld in artikel 1254.

§ 3. Wanneer de overeenkomsten betrekking hebben op niet-ontvoogde minderjarige kinderen, stuurt de griffie uiterlijk acht dagen na de neerlegging twee

procureur du Roi, dans les huit jours du dépôt, deux copies de la requête et de ses annexes.

Le procureur du Roi émet un avis écrit sur le contenu des conventions relatives aux enfants mineurs. L'avis est déposé au greffe au plus tard la veille de la comparution des époux

§ 4.*Les conventions qui sont modifiées en cours de procédure n'ont d'effet que dans les limites de l'article 1257*

Toutefois, lorsque les époux ou l'un d'eux font état de circonstances nouvelles et imprévisibles, dont la preuve est dûment apportée, modifiant gravement leur situation, celle de l'un d'eux ou celle des enfants, ils peuvent soumettre ensemble à l'appréciation du juge, une proposition de modification de leurs conventions initiales..

Après avoir pris connaissance de l'avis du procureur du Roi ou après avoir fait application de l'article 931, alinéas 3 à 7, le juge peut convoquer les parties s'il l'estime souhaitable, pour leur proposer d'adapter les propositions de modification de leurs conventions concernant leurs enfants mineurs, lorsque celles-ci lui semblent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut décider d'office d'entendre les enfants conformément à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Lorsqu'il fait application des dispositions prévues au troisième ou quatrième alinéa, le juge fixe une nouvelle date pour une comparution supplémentaire.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

§ 5.*Lorsque les conventions annexées à la requête contiennent toutes les mentions prévues au §1er, elles sont homologuées par le tribunal et revêtues de la formule exécutoire.*

Lorsque les conventions sont incomplètes ou que l'une des parties souhaite abandonner la procédure, ou apporter des modifications aux conventions qui

kopieën van het verzoekschrift en de bijlagen ervan naar de procureur des Konings.

De procureur des Konings verstrekt een schriftelijk advies over de inhoud van de overeenkomsten die betrekking hebben op de minderjarige kinderen. Het advies wordt uiterlijk de dag voor het verschijnen van de echtgenoten neergelegd bij de griffie.

§ 4. De overeenkomsten die in de loop van de rechtspleging gewijzigd zijn, hebben slechts gevolgen binnen de beperkingen van artikel 1257.

Wanneer de echtgenoten of één van de echtgenoten zich beroepen op nieuwe en onvoorziene omstandigheden waarvan het bewijs naar behoren is geleverd en die de situatie van één van beiden of die van de kinderen ernstig wijzigen, kunnen ze niettemin gezamenlijk een voorstel van wijziging van hun aanvankelijke overeenkomsten voorleggen ter beoordeling van de rechter.

Na kennis te hebben genomen van het advies van de procureur des Konings of na toepassing van artikel 931, derde tot zevende lid, kan de rechter de partijen oproepen als hij dat wenselijk acht teneinde hen voor te stellen de voorstellen tot wijziging van hun overeenkomsten betreffende hun minderjarige kinderen aan te passen wanneer deze in strijd blijken te zijn met de belangen van deze laatste.

De rechter kan ambtshalve beslissen om de kinderen te horen krachtens artikel 931, derde tot zevende lid.

Wanneer hij de bepalingen toepast die voorzien zijn in het derde tot vierde lid, stelt de rechter een nieuwe datum vast voor een bijkomende verschijning.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de bepalingen die duidelijk in strijd zijn met de belangen van de minderjarige kinderen doen schorsen of wijzigen.

§ 5. Wanneer de overeenkomsten die bij het verzoekschrift zijn gevoegd alle vermeldingen bevatten als bepaald in §1, dan worden deze gehomologeerd door de rechtbank en worden zij voorzien van het formulier van tenuitvoerlegging.

Wanneer de overeenkomsten onvolledig zijn, of één van de partijen de rechtspleging wil opgeven of wijzigingen wil aanbrengen aan de overeenkomsten die niet worden goedgekeurd door de andere partij,

Art. 1288*bis* – La demande est introduite par voie de requête.

Elle est déposée au greffe du tribunal de première instance choisi par les époux.

Outre les autres mentions obligatoires, la requête renvoie, à peine de nullité, aux conventions y annexées exigées aux articles 1287 et 1288.

Sont déposés en annexe à la requête :

- 1° les conventions dressées en vertu des articles 1287 et 1288 ;
- 2° le cas échéant, l'inventaire prévu à l'article 1287, alinéa 2 ;
- 3° un extrait des actes de naissance et de l'acte de mariage des époux ;
- 4° un extrait des actes de naissance des enfants visés à 1254, §2, alinéa 1er ;
- 5° une preuve de nationalité de chacun des époux.

De la requête et des annexes, il est déposé un original et deux copies. Si les époux n'ont pas d'enfant, une copie suffit.

L'original de la requête est signé par chacun des époux, ou par au moins un avocat ou un notaire.

Art. 1288*ter* – Dans les huit jours du dépôt, le greffe adresse au procureur du Roi, deux copies de la requête et de ses annexes.

Art. 1289 – Dans le mois du jour du dépôt de la requête, les époux se présentent ensemble et en personne devant le président du tribunal de première instance ou devant le juge qui en exerce les fonctions.

Ils lui font la déclaration de leur volonté.

ne reçoivent pas l'aval de l'autre partie, les conventions ont les effets prévus à l'article 1257.

§ 6. Lorsque des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants, les dispositions visées au §1er, 2° et 3° peuvent être révisées après le divorce, par le juge compétent.

[...]

[...]

[...]

Art. 1288 *bis*. De vordering wordt ingeleid bij verzoekschrift.

Het wordt neergelegd ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg, naar keuze van de echtgenoten.

Naast de andere verplichte vermeldingen verwijst het verzoekschrift op straffe van nietigheid naar de als bijlage opgenomen overeenkomsten die worden vereist door de artikelen 1287 en 1288.

Als bijlagen bij het verzoekschrift worden neergelegd:

1° de overeenkomsten opgesteld met toepassing van de artikelen 1287 en 1288;

2° in voorkomend geval, de boedelbeschrijving die in artikel 1287, tweede lid, wordt bedoeld;

3° een uittreksel uit de akten van geboorte en uit de akte van huwelijk van de echtgenoten;

4° een uittreksel uit de akten van geboorte van de kinderen bedoeld in artikel 1254, § 2, eerste lid.

5° een bewijs van nationaliteit van elk van de echtgenoten.

Van het verzoekschrift en de bijlagen worden een origineel en twee afschriften neergelegd. Wanneer de echtgenoten geen kinderen hebben, volstaat één afschrift.

Het origineel van het verzoekschrift wordt door beide echtgenoten of door ten minste een advocaat of notaris ondertekend.

Art 1288*ter*. Binnen acht dagen te rekenen van de neerlegging, zendt de griffie aan de procureur des Konings twee afschriften van het verzoekschrift en de bijlagen.

Art. 1289. Binnen een maand te rekenen van de dag van de neerlegging van het verzoekschrift, verschijnen de echtgenoten samen en in persoon voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg of voor de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt.

Zij geven hem hun wil te kennen.

hebben de overeenkomsten de gevolgen voorzien in artikel 1257.

§ 6. Wanneer nieuwe omstandigheden, onafhankelijk van de wil van de partijen, hun situatie of deze van hun kinderen gevoelig wijzigen, kan de bevoegde rechter de bepalingen bedoeld in §1, 2° en 3° herzien na de echtscheiding.

[...]

[...]

[...]

Art. 1289bis – Dans des circonstances exceptionnelles, le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions, après avoir pris connaissance de la requête et de ses annexes peut, par une ordonnance motivée, accorder dispense de la comparution personnelle prescrite aux articles 1289 et 1294 et autoriser l'un ou l'autre époux à se faire représenter par un mandataire spécial, avocat ou notaire.

[...]

Art. 1289ter – Le procureur du Roi émet un avis écrit sur les conditions de forme, sur l'admissibilité du divorce et sur le contenu des conventions entre les époux relatives aux enfants mineurs.

[...]

L'avis est déposé au greffe au plus tard la veille de la comparution des époux visée à l'article 1289, à moins qu'en raison des circonstances de la cause il ne soit émis sur-le-champ, par écrit ou verbalement à l'audience de la comparution des époux ; dans ce cas, il en est fait mention sur la feuille d'audience.

Si l'avis ne peut être donné en temps utile, le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions en est avisé au plus tard la veille de l'audience et il est fait mention de la cause du retard sur la feuille d'audience.

Art. 1290 – Le juge fait aux deux époux réunis, et à chacun d'eux en particulier, telles représentations et exhortations qu'il croit convenables; il leur développe toutes les conséquences de leur démarche.

[...]

Sans préjudice de l'article 931, alinéas 3 à 7, il peut proposer aux parties de modifier les dispositions des conventions relatives à leurs enfants mineurs si elles lui paraissent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut, au plus tard lors de la comparution des époux prévue à l'article 1289, décider d'office d'entendre les enfants conformément à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Lorsqu'il est fait application des dispositions prévues au deuxième ou au troisième alinéa, le juge fixe, dans le mois du dépôt au greffe du procès-verbal de la première comparution ou de l'audition prévue à l'alinéa précédent, une nouvelle date de comparution des époux.

Artikel 1289 bis. In uitzonderlijke omstandigheden kan de voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, na inzage van het verzoekschrift en de bijlagen, bij gemotiveerde beschikking vrijstelling verlenen van persoonlijke verschijning zoals bepaald in de artikelen 1289 en 1294, en aan een echtgenoot toestemming verlenen om zich te laten vertegenwoordigen door een bijzondere gemachtigde, advocaat of notaris.

Art. 1289 *ter*. De procureur des Konings brengt schriftelijk advies uit over de vormvereisten, de toelaatbaarheid van de echtscheiding en over de inhoud van de overeenkomsten tussen de echtgenoten met betrekking tot hun minderjarige kinderen.

Het advies wordt ter griffie neergelegd ten laatste op de dag vóór de verschijning van de echtgenoten bedoeld in artikel 1289, tenzij het wegens de omstandigheden van de zaak terstond op de zitting van de verschijning van de echtgenoten schriftelijk of mondeling wordt uitgebracht, in welk geval dit op het zittingsblad wordt vermeld.

Kan het advies niet tijdig worden uitgebracht, dan wordt de voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt daarvan ten laatste op de dag vóór de zitting verwittigd en wordt de oorzaak van de vertraging op het zittingsblad vermeld.

Art. 1290. De rechter houdt aan beide echtgenoten samen en aan ieder van hen in het bijzonder, zodanige bedenkingen en vermaningen voor als hij gepast oordeelt hij brengt hun alle gevolgen onder het oog, waartoe hun stap zal leiden.

Onverminderd artikel 931, derde tot zevende lid, kan hij aan de partijen voorstellen de beschikkingen van de overeenkomsten met betrekking tot hun minderjarige kinderen te wijzigen wanneer die hem strijdig lijken met de belangen van deze laatsten.

De rechter kan, ten laatste bij de verschijning van de echtgenoten waarin artikel 1289 voorziet, ambtshalve beslissen tot het horen van de kinderen, zoals bepaald in artikel 931, derde tot zevende lid.

De rechter bepaalt, wanneer hij toepassing maakt van het tweede of het derde lid, binnen een maand na de neerlegging ter griffie van het proces-verbaal van de eerste verschijning of van het onderhoud bedoeld in het vorige lid, een nieuwe datum voor de verschijning van de echtgenoten.

[...]

[...]

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

Art. 1291 – Si les époux ainsi informés persistent dans leur résolution, il leur est donné acte, par le juge, de ce qu'ils demandent le divorce et y consentent mutuellement.

[...]

Art. 1292- Le greffier dresse procès-verbal détaillé de tout ce qui a été dit et fait en exécution des articles 1289 à 1291 ; les pièces produites demeurent annexées au procès-verbal.

[...]

Il adresse, dans les quinze jours, au procureur du Roi, une copie certifiée conforme du procès-verbal de la comparution.

Art. 1293 – Lorsque les époux ou l'un d'eux font état de circonstances nouvelles et imprévisibles, dont la preuve est dûment apportée, modifiant gravement leur situation, celle de l'un d'eux ou celle des enfants, ils peuvent soumettre ensemble à l'appréciation du juge, une proposition de modification de leurs conventions initiales.

[...]

Après avoir pris connaissance de l'avis du procureur du Roi ou après avoir fait application de l'article 931, alinéas 3 à 7, le juge peut convoquer les parties s'il l'estime souhaitable, pour leur proposer d'adapter les propositions de modification de leurs conventions concernant les enfants mineurs, lorsque celles-ci lui semblent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut, au plus tard lors de la comparution des époux prévue à l'article 1294, décider d'office d'entendre les enfants conformément à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Lorsqu'il est fait application des dispositions prévues au deuxième ou au troisième alinéa, le juge fixe, dans le mois du dépôt au greffe du procès-verbal de la comparution prévue au deuxième alinéa ou de l'audition prévue au troisième alinéa, une nouvelle date pour la seconde comparution prévue à l'article 1294.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

Art. 1294 – Sauf en cas d'application de l'article 1293, les époux comparaissent ensemble et en personne devant le président du tribunal ou devant le juge qui en

[...]

Tijdens deze verschijning kan de rechter de beschikkingen die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen laten schrappen of wijzigen.

[...]

Art. 1291. Indien de aldus voorgelichte echtgenoten in hun voornemen volharden, verleent de rechter hun ervan akte dat zij de echtscheiding aanvragen en daarin onderling toestemmen.

[...]

Art. 1292. De griffier maakt een omstandig proces-verbaal op van al hetgeen gezegd en gedaan is ter uitvoering van de artikelen 1289 tot 1291; de overgelegde stukken blijven gevoegd bij het proces-verbaal.

Hij zendt, binnen vijftien dagen, aan de procureur des Konings een eensluidend verklaard afschrift van het proces-verbaal van de verschijning.

[...]

Art. 1293. Wanneer de echtgenoten of één van hen nieuwe en onvoorzienbare omstandigheden aanvoeren waardoor hun toestand, de toestand van één van hen of die van hun kinderen ingrijpend wordt gewijzigd en indien daarvan naar behoren het bewijs wordt geleverd, kunnen zij gezamenlijk een voorstel tot wijziging van hun oorspronkelijke overeenkomsten ter beoordeling aan de rechter voorleggen.

Nadat de rechter kennis heeft genomen van het advies van de procureur des Konings of na toepassing van artikel 931, derde tot zevende lid, kan hij de partijen oproepen indien hij zulks wenselijk acht, ten einde hen voor te stellen de voorstellen tot wijziging van de overeenkomsten met betrekking tot hun minderjarige kinderen aan te passen, wanneer die hem strijdig lijken met de belangen van deze laatsten.

De rechter kan, ten laatste bij de verschijning van de echtgenoten waarin artikel 1294 voorziet, ambtshalve beslissen tot het horen van de kinderen, zoals bepaald in artikel 931, derde tot zevende lid.

De rechter bepaalt, wanneer hij toepassing maakt van het tweede of derde lid, binnen een maand na de neerlegging ter griffie van het proces-verbaal van de verschijning bedoeld in het tweede lid of van het onderhoud bedoeld in het derde lid, een nieuwe datum voor de tweede verschijning waarin artikel 1294 voorziet.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de beschikkingen die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen laten schrappen of wijzigen.

[...]

Art 1294. Behoudens in geval van toepassing van artikel 1293, verschijnen de echtgenoten samen en in

exerce les fonctions, dans le mois du jour où sont révo-
lus les trois mois à compter du procès-verbal prévu par
l'article 1292.

Ils renouvellent leur déclaration et requièrent du ma-
gistrat chacun séparément, en présence néanmoins l'un
de l'autre, la prononciation du divorce.

Le délai de trois mois est suspendu tant que, le cas
échéant, la procédure prévue à l'article 931, alinéas 3 à
7, ou à l'article 1290, alinéa 4, n'a pas pris fin.

Art. 1295 – Après que le juge a fait les observations
aux époux, s'ils persévèrent, il leur est donné acte de
leur réquisition ; le greffier du tribunal dresse procès-
verbal qui est signé tant par le juge et le greffier que par
les parties, à moins qu'elles ne déclarent ne savoir ou
ne pouvoir signer, auquel cas il en est fait mention.

[...]

Art. 1296 - Le juge met de suite, au bas de ce pro-
cès-verbal, son ordonnance portant que, dans les trois
jours, il sera par lui référé du tout au tribunal en la cham-
bre du conseil, sur les conclusions par écrit du procu-
reur du Roi auquel les pièces sont, à cet effet, commu-
niquées par le greffier.

[...]

Art. 1297 – Si le procureur du Roi constate que les
conditions de forme et de fond prévues par la loi sont
respectées, il donne ses conclusions en ces termes :
«la loi permet ».

[...]

Dans le cas contraire, ses conclusions d'empêche-
ments sont motivées.

Art. 1298 – Le tribunal, sur le référé, ne peut faire
d'autres vérifications que celles indiquées par l'article
1297. S'il en résulte que, dans l'opinion du tribunal, les
parties ont satisfait aux conditions et rempli les formali-
tés déterminées par la loi, il prononce le divorce et ho-
mologue les conventions relatives aux enfants mineurs
; dans le cas contraire, le tribunal déclare qu'il n'y a pas
lieu à prononcer le divorce et énonce les motifs de la
décision.

[...]

Art. 1299 – L'appel du jugement qui a prononcé le
divorce, n'est admissible qu'autant qu'il soit interjeté par
le ministère public dans le mois à compter de la pronon-
ciation. Il est signifié aux deux époux.

[...]

persoon voor de voorzitter van de rechtbank of voor de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, binnen een maand nadat drie maanden verlopen zijn te rekenen van het proces-verbaal bedoeld in artikel 1292.

Zij hernieuwen hun verkaring en verzoeken de magistraat, ieder afzonderlijk, maar in elkaars tegenwoordigheid, de echtscheiding uit te spreken.

De termijn van drie maanden wordt geschorst zolang, in voorkomend geval, de rechtspleging bepaald in artikel 931, derde tot zevende lid, of in artikel 1290, vierde lid, niet tot een einde is gebracht.

Art. 1295. Nadat de rechter aan de echtgenoten zijn opmerkingen heeft gemaakt, wordt hun, indien zij volharden, akte verleend van hun verzoek: de griffier van de rechtbank maakt een proces-verbaal op, dat getekend wordt door de rechter en de griffier, alsmede door de partijen, tenzij dezen verklaren niet te kunnen tekenen of daartoe niet in staat te zijn, in welk geval daarvan melding wordt gemaakt.

Art. 1296. De rechter plaatst terstond, onderaan op het proces-verbaal, zijn beschikking inhoudende dat over een en ander door hem binnen drie dagen aan de rechtbank in raadkamer verslag zal worden uitgebracht, op de schriftelijke conclusie van de procureur des Konings, aan wie de griffier de stukken te dien einde mededeelt.

Art. 1297. Indien de procureur des Konings vaststelt dat aan de wettelijke voorwaarden, naar vorm en inhoud, is voldaan, geeft hij zijn conclusie in de volgende bewoordingen : « De wet laat toe ».

In het tegenovergestelde geval met zijn conclusie van ontoelaatbaarheid gemotiveerd zijn.

Art. 1298. De rechtbank kan, wanneer het verslag wordt uitgebracht, geen andere punten onderzoeken dan die welke in artikel 1297 zijn vermeld. Blijkt daaruit dat, naar het oordeel van de rechtbank, de partijen aan de voorwaarden hebben voldaan en de formaliteiten hebben in acht genomen die door de wet bepaald zijn, dan spreekt zij de echtscheiding uit en homologeert zij de overeenkomsten met betrekking tot de minderjarige kinderen; in het tegenovergestelde geval verklaart de rechtbank dat er geen grond bestaat om de echtscheiding uit te spreken en geeft de redenen van de beslissing op.

Art. 1299. Hoger beroep tegen het vonnis waarbij de echtscheiding is uitgesproken is slechts toegelaten indien het ingesteld wordt door het openbaar ministerie binnen één maand te rekenen van de uitspraak. Het wordt aan beide echtgenoten betekend.

[...]

[...]

[...]

[...]

[...]

[...]

Art. 1300 – L'appel du jugement qui a déclaré ne pas y avoir lieu à prononcer le divorce, n'est admissible qu'autant qu'il soit interjeté par les deux parties, séparément ou conjointement, dans le mois à compter de la prononciation. Il est signifié au procureur du Roi.

[...]

Art. 1301 – Dans les dix jours de la signification de l'appel, le procureur du Roi transmet au procureur général près la cour d'appel, l'expédition du jugement, et les pièces sur lesquelles celui-ci est intervenu.

[...]

Le procureur général donne ses conclusions par écrit, dans les dix jours qui suivent la réception des pièces ; le président, ou le conseiller qui le supplée, fait son rapport à la cour d'appel, en chambre du conseil, et il est statué définitivement dans les dix jours qui suivent la remise des conclusions du procureur général.

L'arrêt n'est pas susceptible d'opposition.

Art. 1302 – Le délai pour se pourvoir en cassation contre l'arrêt de la cour d'appel est de trois mois à compter de la prononciation.

[...]

Le pourvoi des parties n'est admissible qu'autant qu'il soit formé par les deux époux séparément ou conjointement.

Le pourvoi contre l'arrêt prononçant le divorce est suspensif.

Art. 1303 – Lorsque le divorce a été prononcé par un jugement ou arrêt passé en force de chose jugée, un extrait contenant le dispositif de ce jugement ou de l'arrêt et la mention du jour où celui-ci a acquis force de chose jugée est, dans le mois, adressé par le greffier sous pli recommandé avec accusé de réception à l'officier de l'état civil du lieu où le mariage a été célébré ou lorsque le mariage n'a pas été célébré en Belgique, à l'officier de l'état civil de Bruxelles.

[...]

Art. 1300. Hoger beroep tegen het vonnis waarbij beslist is dat er geen grond bestaat om de echtscheiding uit te spreken, is slechts toegelaten indien het ingesteld wordt door beide partijen, afzonderlijk of gezamenlijk (binnen één maand) te rekenen van de uitspraak. Het wordt aan de procureur des Konings betekend.

[...]

Art. 1301. Binnen tien dagen na de betekening van het beroep doet de procureur des Konings aan de procureur-generaal bij het hof van beroep de uitgifte toekomen van het vonnis en de stukken waarop dit is gewezen.

De procureur-generaal geeft schriftelijk zijn conclusie binnen tien dagen na ontvangst van de stukken; de voorzitter of de raadsheer die hem vervangt, brengt verslag uit aan het hof van beroep, in raadkamer, en de eindbeslissing wordt genomen binnen tien dagen na het overleggen van de conclusie van de procureur-generaal.

Het arrest is niet vatbaar voor verzet.

[...]

Art. 1302. De termijn om zich in cassatie te voorzien tegen het arrest van het hof van beroep is drie maanden te rekenen van de uitspraak.

Voorziening in cassatie door de partijen is slechts toegestaan indien ze ingesteld wordt door de beide echtgenoten afzonderlijk of gezamenlijk.

Voorziening in cassatie tegen een arrest waarbij de echtscheiding wordt uitgesproken, schorst de tenuitvoerlegging.

[...]

Art. 1303. Wanneer de echtscheiding is uitgesproken bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest, stuurt de griffier, binnen één maand, een uittreksel bevattende het beschikkende gedeelte en de vermelding van de dag van het in kracht van gewijsde treden van het vonnis of het arrest bij aangetekende zending met ontvangstbewijs aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar het huwelijk voltrokken is of, wanneer het huwelijk niet in België voltrokken is, aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van Brussel.

Ten aanzien van vonnissen, gaat die termijn van één maand eerst in na het verstrijken van de termijn van hoger beroep en ten aanzien van arresten, na het verstrijken van de termijn van voorziening in cassatie.

Binnen één maand na de ontvangst van het uittreksel van het vonnis of het arrest, schrijft de ambtenaar van de burgerlijke stand het beschikkend gedeelte over in zijn register; er wordt melding van gemaakt op de kant van de akte van huwelijk, indien deze in België is opgemaakt of overgeschreven.

[...]

Art. 1304 – Le jugement ou l'arrêt prononçant le divorce ne produit d'effet à l'égard des tiers qu'à compter du jour où il est transcrit. En cas de décès d'un des époux, avant la transcription du divorce mais après que la décision le prononçant a acquis force de chose jugée, les époux sont considérés comme divorcés, à l'égard des tiers sous la condition suspensive de la transcription effectuée conformément à l'article 1303.

Toutefois, à l'égard des époux et en ce qui concerne leurs biens, la décision a effet à partir du procès-verbal dressé en exécution de l'article 1292.

En ce qui concerne les effets personnels du divorce entre époux, ils se produisent du jour où la décision acquiert force de chose jugée.

Section III

De la séparation de corps

Art. 1305- Dans les cas où les époux peuvent demander le divorce pour cause déterminée, ils peuvent pareillement former demande en séparation de corps.

Dans les cas où ils peuvent divorcer par consentement mutuel, ils peuvent pareillement recourir à la séparation de corps.

Art. 1306- Les articles 1254 à 1264, 1268 à 1270 et 1274 à 1286 sont applicables à la demande en séparation de corps pour cause déterminée.

La séparation de corps par consentement mutuel est soumise aux règles énoncées à la section II du présent chapitre.

Art. 1307 - La demande en séparation de corps peut également être reconventionnellement par des conclusions nouvelles prises contradictoirement, sur une demande principale en divorce.

La demande reconventionnelle n'est point considérée comme demande nouvelle.

[...]

Section II

De la séparation de corps

Art. 1305 - La demande en séparation de corps est traitée et jugée dans les mêmes formes que la demande en divorce.

La demande en divorce peut à tout moment être transformée en demande de séparation de corps.

La demande en séparation de corps peut à tout moment être transformée en demande en divorce. Les époux séparés de corps peuvent à tout moment demander le divorce.

[...]

[...]

Art. 1304. Het vonnis of het arrest waarbij de echtscheiding wordt uitgesproken, heeft ten aanzien van derden eerst gevolg vanaf de dag waarop het is overgeschreven.

Ingeval een van de echtgenoten overlijdt voor de echtscheiding is overgeschreven maar nadat het vonnis waarbij de echtscheiding is uitgesproken in kracht van gewijsde is gegaan, worden de echtgenoten tegenover derden als uit de echt gescheiden beschouwd, onder de opschortende voorwaarde van overschrijving overeenkomstig artikel 1303.

Ten aanzien van de goederen van de echtgenoten heeft de beslissing echter gevolg vanaf het proces-verbaal opgemaakt ter uitvoering van artikel 1292.

Ten aanzien van de persoon van de echtgenoten heeft de echtscheiding gevolg vanaf de dag waarop de beslissing in kracht van gewijsde gaat.

Afdeling III

Scheiding van tafel en bed

Art. 1305. In de gevallen waarin de echtgenoten, echtscheiding op grond van bepaalde feiten kunnen vorderen, staat het hun eveneens vrij een vordering tot scheiding van tafel en bed in te stellen.

In de gevallen waarin zij uit de echt kunnen scheiden door onderlinge toestemming, staat het hun eveneens vrij tot scheiding van tafel en bed over te gaan

Art. 1306. De artikelen 1254 tot 1264, 1268 tot 1270 en 1274 tot 1286 zijn van toepassing op de vordering tot scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten.

De scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming wordt geregeld door de bepalingen vermeld in afdeling II van dit hoofdstuk.

Art. 1307. De vordering tot scheiding van tafel en bed kan bij nieuwe op tegenspraak genomen conclusie ook worden ingesteld als tegenvordering op een oorspronkelijke vordering tot echtscheiding.

De tegenvordering wordt niet als een nieuwe vordering beschouwd.

Afdeling II

Scheiding van tafel en bed

Art. 1305. De vordering tot scheiding van tafel en bed wordt behandeld en gevonnist in dezelfde vormen als de vordering tot echtscheiding.

De vordering tot echtscheiding kan te allen tijde worden omgezet in vordering tot scheiding van tafel en bed.

De vordering tot scheiding van tafel en bed kan te allen tijde worden omgezet in vordering tot echtscheiding. De echtgenoten die gescheiden zijn van tafel en bed kunnen te allen tijde de echtscheiding vorderen.

[...]

[...]

[...]

[...]

Section IV

[...]

Conversion de la séparation de corps en divorce

Art. 1309 - Lorsque la séparation de corps pour cause déterminée a duré deux ans depuis la transcription du dispositif du jugement ou de l'arrêt (prononçant) la séparation, chacun des époux a la faculté de demander le divorce au tribunal, qui pourra (le prononcer), compte tenu de toutes les circonstances.

[...]

La demande est intentée, instruite et jugée de la même manière que toute autre action civile. Les articles 1261 à 1264, 1268 à 1270, 1274 à 1276 et 1278, alinéa premier, sont applicables.

Art. 1310- Lorsque la séparation de corps par consentement mutuel a duré deux ans depuis la transcription du dispositif du jugement ou de l'arrêt prononçant la séparation, les époux ont la faculté de divorcer.

[...]

A cette fin ils se présentent ensemble et en personne devant le président du tribunal de première instance de leur choix ou le juge qui en fait les fonctions; ils lui remettent :

1° l'expédition en due forme du jugement ou de l'arrêt qui a prononcé la séparation de corps;

2° l'acte de transcription du dispositif de ce jugement ou de cet arrêt sur les registres de l'état civil;

3° les actes de leur naissance et celui de leur mariage;

Ils requièrent du magistrat, chacun séparément, en présence néanmoins l'un de l'autre, le prononcé du divorce.

Après qu'il a été procédé ainsi qu'il est dit aux articles 1295 et 1296, le tribunal, s'il estime que les parties ont

Artikel 1308. [...]

Afdeling IV

Omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding

Art. 1309. Wanneer de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten twee jaren heeft geduurd sedert de overschrijving van het beschikkende gedeelte van het vonnis of van het arrest, waarbij de scheiding is uitgesproken, kan ieder van de echtgenoten een vordering tot echtscheiding instellen bij de rechtbank, die, alle omstandigheden in acht nemend, de echtscheiding kan uitspreken.

De vordering wordt ingesteld, behandeld en berecht op dezelfde wijze als elke andere burgerlijke rechtsvordering. De artikelen 1261 tot 1264, 1268 tot 1270, 1274 tot 1276 en 1278, eerste lid, zijn van toepassing.

Art. 1310. Wanneer de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming twee jaren heeft geduurd sedert de overschrijving van het beschikkende gedeelte van het vonnis of van het arrest waarbij de scheiding is uitgesproken, kunnen de echtgenoten uit de echt scheiden.

Te dien einde verschijnen zij samen, en in persoon, vóór de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van hun keuze of vóór de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt; zij overhandigen hem :

1° de uitgifte in de vereiste vorm van het vonnis of van het arrest waarbij de scheiding van tafel en bed is uitgesproken;

2° de akte van overschrijving van het beschikkende gedeelte van het vonnis of van het arrest in de registers van de burgerlijke stand ;

3° hun akte van geboorte en hun akte van huwelijk ;

4° (...)

5° (...)

Zij verzoeken de rechter, ieder afzonderlijk, doch in elkaars tegenwoordigheid, hun de echtscheiding uit te spreken.

Nadat is gehandeld zoals in de artikelen 1295 en 1296 is bepaald, spreekt de rechtbank de echtscheiding uit)

[...]

[...]

[...]

satisfait aux conditions et rempli les formalités déterminées par la loi, (prononce) le divorce.

Les articles 1299 à 1304, alinéa premier, sont applicables.

Section V

Séparation de biens

Section III

Séparation de biens

wanneer zij oordeelt dat de partijen hebben voldaan aan de voorwaarden en de formaliteiten, bepaald door de wet.

De artikelen 1299 tot 1304, eerste lid, zijn van toepassing.

Afdeling V

Scheiding van goederen

Afdeling III

Scheiding van goederen